Informe de recerca FUNDACIÓ JAUME BOFILL

Les Associacions de Mares i Pares d'Alumnes (AMPA). Estat de la qüestió a Catalunya

Enquesta a AMPA del projecte "Famílies amb veu"

Marta Comas (directora), Sandra Escapa, Carlos Abellán i Ana Alcantud

NOVEMBRE 2013

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

famílies amb veu

Marta Comas Sàbat és educadora social i antropòloga. Tècnica en l'àmbit de suport i innovació educativa del Consorci d'Educació de Barcelona. Directora del projecte "Famílies amb veu".

Sandra Escapa Solanas és sociòloga i professora del Departament de Sociologia i Anàlisi de les Organitzacions de la Universitat de Barcelona. Coordinadora de recerca del projecte "Famílies amb veu".

Carlos Abellán Cano és antropòleg, mestre i investigador del projecte "Famílies amb veu".

Ana Alcantud Torrent és sociòloga i coordinadora d'activitats del projecte "Famílies amb Veu".

Aquesta publicació forma part del projecte "Famílies amb veu" de la Fundació Jaume Bofill, una iniciativa que vol conèixer i enfortir el moviment de famílies en l'entorn escolar.

L'Equip de "Famílies amb Veu" està format per:
Mònica Nadal (cap de projecte)
Marta Comas Sàbat (directora)
Sandra Escapa (coordinadora de recerca)
Ana Alcantud (coordinadora d'activitats)
Carlos Abellán (investigador)

Albert Bayé (estudiant en pràctiques)
Judith Hidalgo (estudiant en pràctiques)
Judith Mulet (estudiant en pràctiques)
Antoni Simó Tomàs (estudiant en pràctiques)

Aquest treball està subjecte a la llicència Creative Commons de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada

Aquesta publicació està disponible per a la descàrrega al web www.familiesambveu.cat i http://www.fbofill.cat/

Primera edició: novembre de 2013
Autors: Marta Comas, Sandra Escapa, Carlos Abellán i Ana Alcantud
Col·laboradors: Judith Hidalgo, Judith Mulet i Antoni Simó Tomàs
Coordinació de continguts: Mònica Nadal Anmella
Fotografia de la coberta: Lluís Salvadó

ISBN: 978-84-695-9152-9
DL: B.27111-2013

Índex

Resum

El projecte "Famílies amb veu"

1. La participació de les famílies en el sistema educatiu

2. Trajectòria de l'associacionisme familiar en educació: història i marc jurídic

3. La recerca

3.1. Entrevistes a directors i directores de centres educatius

3.2. L'enquesta a AMPA i l'enquesta a equips directius

4. Com són les AMPA de Catalunya?

4.1. Quants centres tenen AMPA?

4.2. Famílies associades

4.3. La junta

4.4. Les assemblees

4.5. Comissions de treball

4.6. Pares i mares delegats

5. Què fan les AMPA?

5.1. Activitats, serveis i funcions de les AMPA

5.2. El potencial de les AMPA: el que fan vs. el que voldrien fer

6. Quina és la situació econòmica de les AMPA?

6.1. Situació econòmica de les AMPA catalanes

6.2. Ingressos

6.3. Despeses

6.4. El context socioeconòmic i el balanç de les AMPA

7. Quantes famílies participen a les AMPA?

7.1. Assistència a reunions, xerrades i altres activitats

7.2. Valoració de la participació de les famílies

7.3. Dificultats per a la participació de les famílies

7.4. Dificultats per al funcionament de les AMPA

8. Quines relacions mantenen les AMPA?

8.1. Relacions amb l'equip directiu dels centres

8.2. Federacions i coordinadores d'AMPA

8.3. Relacions amb l'entorn

9. Conclusions i reptes

9.1. Conclusions

9.2. Reptes

Bibliografia

Annexos

A.1. Quadre resum de les AMPA a Catalunya

A.2. Disseny de la mostra

A.3. Qüestionaris: AMPA i equip directiu

A.4. Protocol entrevista a directors de centres

Resum

El sistema educatiu contempla com una necessitat la participació i cooperació entre els diferents agents de la comunitat educativa, entre els quals es troben les famílies. Però, realment estan participant les famílies en l'educació dels seus fills? Com ho fan? Quin sentit té la seva participació? Amb quina finalitat ho fan? Té cap impacte en la comunitat educativa?

Aquest informe presenta les dades obtingudes d'una recerca sobre la participació de les famílies a l'escola mitjançat les associacions de mares i pares d'alumnes (AMPA): l'agrupació efectiva, formal i voluntària de les famílies per participar a la vida escolar. L'estudi inclou una mostra estadísticament representativa d'AMPA de centres públics i privats de totes les etapes de l'educació obligatòria.

Les dades indiquen que les AMPA són un model generalitzat i estès a gairebé tots els centres de Catalunya. A més, la gran majoria de famílies amb fills en edat escolar hi estan associades. Les AMPA organitzen i desenvolupen tot un seguit de tasques cabdals: gestionen les activitats extraescolars, l'acollida matinal, el menjador, la formació de pares i mares, etc. La seva funció és essencial, i més en l'actual situació de crisi econòmica, ja que complementen, o fins i tot substitueixen, els serveis bàsics competència de l'escola o de l'Administració. La seva voluntat, no obstant això, va més enllà: volen participar en la gestió dels centres i incrementar l'impacte de la participació de pares i mares en el sistema.

El projecte "Famílies amb veu"

"Famílies amb veu" és una iniciativa de la Fundació Jaume Bofill que sorgeix de la constatació de la manca de reconeixement que reben els pares i mares d'alumnes a Catalunya com a part interessada i agent social legítim en el sistema educatiu. El projecte parteix de la idea que les famílies aporten recursos i iniciatives al sistema educatiu sense els quals les escoles no podrien dur a terme l'oferta actual, però, malgrat aquesta aportació estructural al sistema, no reben el reconeixement ni l'espai de participació democràtica que els correspondria, tant en l'àmbit de centre com de polítiques educatives locals o de país.

A partir d'aquesta idea, "Famílies amb veu" es dissenya com un projecte de recerca-acció per potenciar el paper de les famílies en el sistema educatiu, que compta amb la col·laboració i complicitat de les principals federacions de pares i mares d'alumnes de Catalunya (FAPAC, CCAPAC, FAPAES, FAPEL i FAMPADI)[1] i de l'Agrupació Escolar Catalana (AEC) que avui per avui no compta amb una federació d'AMPA específica però representa un conjunt significatiu d'escoles.

La vessant de recerca està orientada a conèixer com són, què fan, quina dimensió i quin potencial de creixement tenen les organitzacions de famílies que treballen per a la millora de l'escola; i la vessant d'acció, pretén donar a conèixer aquests resultats i debatre'ls amb els propis interessats per tal d'articular el discurs d'un sector que es caracteritza avui per la pluralitat i fragmentació. Tot això amb la finalitat última de contribuir a la millora de la governança i la qualitat democràtica del sistema educatiu en un context com l'actual en què cal repensar l'escola tant pel que fa al rol, la funció social i els continguts que ha de transmetre, com pel que fa a les metodologies d'aprenentatge i a l'organització de la institució i la vida escolar. La societat del segle XXI s'enfronta, entre d'altres debats, al de l'educació. D'uns anys ençà, experts, acadèmics i polítics, avancen postures respecte cap on ha d'anar l'educació en l'horitzó 2030; pensem que la veu dels pares i mares, com a ciutadans de ple dret i com a persones especialment interessades en l'educació de les generacions futures s'ha d'autoritzar com a veu legitimada per participar en aquesta construcció col·lectiva.

En la recerca s'inclouen tres enquestes: una dirigida a les AMPA, una altra a equips directius de centres i, per últim, una tercera enquesta realitzada a famílies amb fills escolaritzats menors de 16 anys. La recerca també incorpora una anàlisi qualitativa a partir de les entrevistes fetes a directors

[1] FAPAC: Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes de Catalunya.
CCAPAC: Confederació Cristiana d'Associacions de Pares i Mares d'Alumnes de Catalunya.
FAPAES: Federació d'Associacions de Pares d'Alumnes d'Ensenyament Secundari de Catalunya.
FAPEL: Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Escoles Lliures de Catalunya.
FAMPADI: Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes amb Discapacitat Intel·lectual.

de centre, administració educativa, representants de les federacions d'AMPA i altres moviments liderats per famílies.

L'acció que duu a terme "Famílies amb veu" consisteix en un procés participatiu que es durà a terme al llarg del curs 2013-2014 amb unes 150 persones entre mares i pares de tot tipus de centres escolars, directors i directores d'escola i tècnics d'educació. Fruit d'aquest procés s'espera consensuar un Llibre Blanc que, a partir d'un diagnòstic compartit sobre la situació actual, marqui l'estratègia a seguir per les famílies en l'horitzó 2030.

L'informe que teniu a les mans és el primer d'una sèrie que anirà descrivint i analitzant la participació de les famílies a l'escola des de múltiples vessants (des de la més formal, com són les AMPA o els consells escolars, fins a aspectes motivacionals i valoratius dels pares i mares respecte a la seva implicació a l'escola).

Malgrat que l'AMPA no catalitzi totes les formes de participació parental a l'escola, sí que l'hem considerada el primer esglaó en l'itinerari de la implicació de les famílies en el sistema educatiu: es tracta d'associacions formals que gaudeixen d'una llarga trajectòria i que, com veurem, estan fortament implementades al nostre país com a model genuí que articula la participació dels pares a l'escola. Disposar d'una anàlisi en profunditat de les debilitats i fortaleses d'aquestes organitzacions, tant en l'àmbit intern com en el sistèmic, pot ser un instrument útil, tant per al sector famílies com per a les administracions públiques, per dissenyar línies de futur i millora que fins i tot transcendeixin l'abast de les pròpies AMPA i proposin noves formes de governança educativa.

D'aquest informe existeix una versió més breu i amb voluntat divulgativa titulada "Més que un gra de sorra. Les Associacions de Mares i Pares d'Alumnes (AMPA) a Catalunya". Aquest document s'ha publicat en la col·lecció d'Informes Breus de la Fundació Jaume Bofill amb una edició impresa i una edició digital que podeu trobar al web *www.familiesambveu.cat*.

1. La participació de les famílies en el sistema educatiu

La implicació de mares i pares a l'escola té efectes positius en els resultats acadèmics, però té algun altre valor més enllà de l'acompanyament educatiu dels propis fills i filles? Té cap impacte en la comunitat educativa?

Són molts els autors que parlen dels efectes positius que té la presència i la implicació dels pares i mares als centres educatius. Jaeggi, Osiek i Favre (2003) assenyalen que la implicació de les famílies en l'escolarització dels seus fills, així com la participació dels pares en la vida escolar és cabdal a l'hora de determinar l'èxit o fracàs escolar dels propis fills.

A banda d'aquest efecte més conegut en el rendiment educatiu, la participació també incideix en el comportament dels infants i adolescents, aconsegueix una actitud més favorable vers l'escola i les tasques escolars, i una autoestima més elevada (Epstein, 2001; Martínez González, 1996; Bolívar, 2006).

En tercer lloc, també repercuteix de manera positiva en la família, que obté una millor implicació en l'educació dels fills, un increment de la comunicació pares-fills i un major desenvolupament d'habilitats de parentalitat positiva (Olmsted, 1991; Martínez González, 1996).

Però la presència dels pares i mares a l'escola transcendeix els beneficis més enllà de l'àmbit familiar i dels propis fills. Un quart grup de recerques indiquen que la participació dels pares a l'escola aporta beneficis als professors: major satisfacció amb la seva professió, més compromís amb l'escola i major reconeixement per part dels pares i els directors (Ozer i Bandura, 1990; Martínez González, 1996).

Per últim, també afavoreix el centre educatiu en general. La democratització enriqueix els objectius del centre, i en millora el seu funcionament i la qualitat educativa (Charlot, 1994; Darling-Hammond, 1997 i 1999; Furman, 2004; Martínez González, 1996; Bolívar, 2006; Garreta, 2012). Per tant, la participació, presència i implicació de mares i pares a les escoles, més enllà dels propis fills i les relacions familiars, reverteix positivament en la resta de la comunitat educativa i millora la qualitat del centre (figura 1).

Figura 1. Aspectes en què incideix positivament la participació de pares i mares en els centres educatius

Font: Elaboració pròpia.

Però què entenem per participació a l'escola? Tal com descriu Garreta (2012), la participació de les famílies indica implicació en el projecte educatiu dels fills i es pot expressar de diverses maneres, no incompatibles entre elles. Una participació individual, centrada en els fills i que és de caràcter obligatori (fent seguiment educatiu, assistint a les tutories, signant la carta de compromís educatiu), i una participació col·lectiva, de caràcter voluntari, més o menys formal segons els òrgans on s'inscrigui i el nivell d'implicació en la presa de decisions institucionals (activitats organitzades pel centre o l'AMPA, càrrec com a pare delegat, membre de l'AMPA o del consell escolar).

Les AMPA poden incorporar els sis tipus d'implicació familiar en educació proposats per Epstein: "ofereixen cursos per millorar la criança dels infants i l'actuació dels pares com a educadors a casa; són un canal de comunicació amb l'escola i actuen en la presa de decisions a través del consell escolar; en molts casos col·laboren amb l'entorn del barri i gestionen l'ajuda dels pares cap a l'escola en determinades activitats" (Epstein et al. a Paniagua, 2011: 6).

Des d'un punt de vista analític, la participació de les famílies en el sistema educatiu la podem classificar en funció de tres eixos. El primer eix és el tipus d'acció: individual o col·lectiva. És a dir, si l'actuació que es duu a terme es vincula a objectius individuals; o si l'acció és col·lectiva, que implica una actuació conjunta amb altres i es vincula a objectius compartits o col·lectius. El segon eix és el tipus de participació: la participació formal, que és aquella institucionalitzada, i la informal, la no institucionalitzada (figura 2). El tercer eix, situat en una altra dimensió respecte els anteriors, fa

referència als diferents graus d'accés a la presa de decisions que formen part de la participació (figura 3). En un extrem trobarem la simple informació i en l'altre la repercussió en la gestió i els aspectes decisoris (Sánchez de Horcajo, 1979).

Figura 2. Descripció analítica de la participació de les famílies en el sistema educatiu

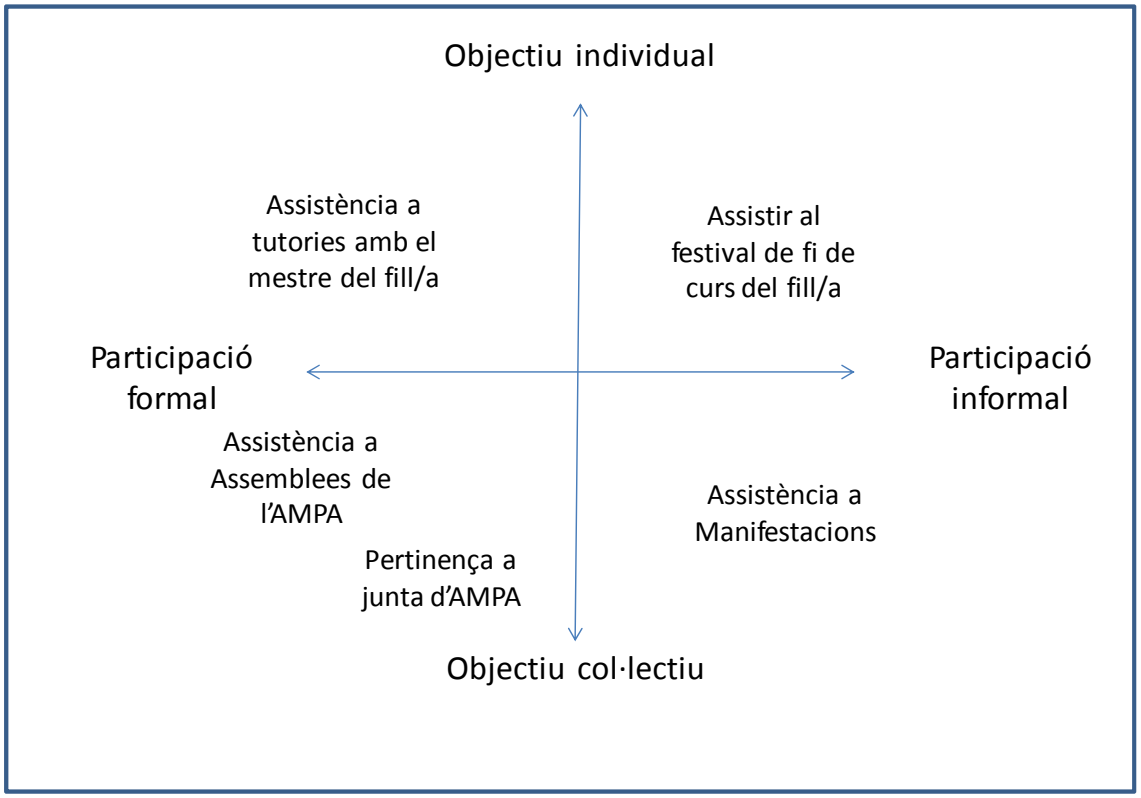

Font: Elaboració pròpia.

Figura 3. Graus d'accés a la presa de decisions que formen part de la participació

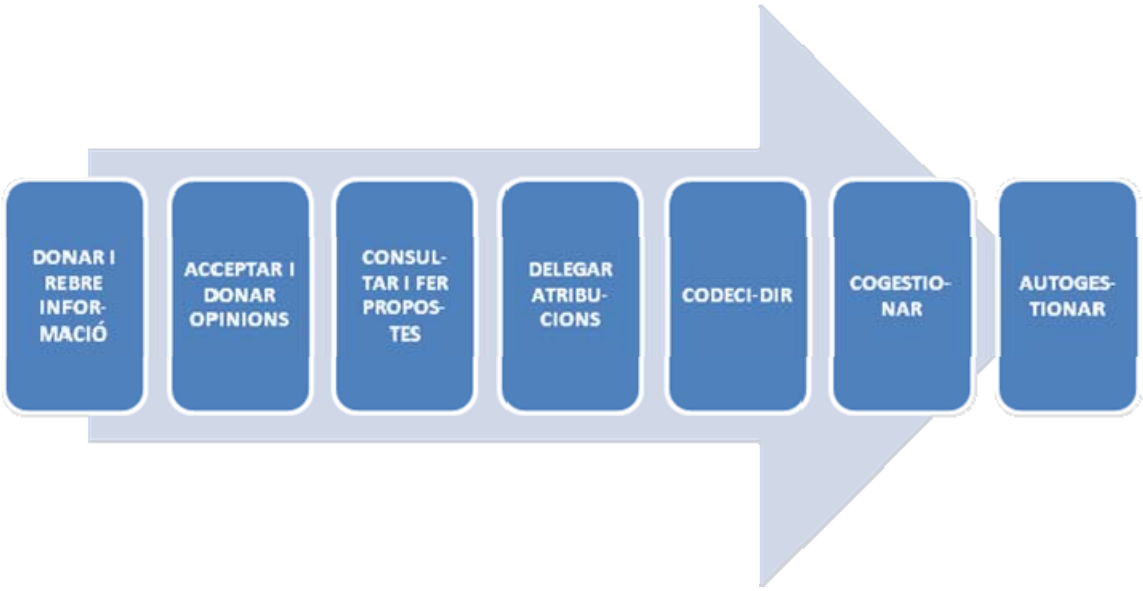

Font: Elaboració pròpia.

Aquest informe, que forma part del projecte "Famílies amb veu", analitza la participació formal i/o informal en el marc de l'acció col·lectiva vinculada a objectius comuns de les AMPA i dels seus membres. Recorre totes les gradacions possibles d'aquesta participació, des de les orientades a la consulta fins a les que apunten a la cogestió educativa. Per tant, no entrarem en aspectes que tenen a veure amb l'acompanyament educatiu dels propis fills ni analitzarem l'impacte d'aquest en l'èxit escolar.

L'anàlisi que presentem ens ha de permetre conèixer millor com són les AMPA de Catalunya, si són vigents com a formula associativa tant quantitativament com pel que fa als seus objectius i activitats. Seguint l'índex, el capítol 2 permet copsar, amb un cop d'ull, l'evolució de les AMPA des d'una perspectiva històrica. El capítol 3 presenta l'enquesta del projecte "Famílies amb veu" realitzada a les AMPA i els equips directius de centre, quina informació inclouen els qüestionaris i qui els va respondre. En el capítol 4 coneixerem quants centres tenen AMPA, qui hi ha darrera les AMPA (associats, membres a la junta) i com s'organitzen (assemblees, junta directiva, comissions de treball). Amb el capítol 5 sabrem què fan les AMPA i què és allò que volen fer, descobrint quin potencial tenen. I el capítol 6 mostra el volum econòmic que mouen les AMPA. A continuació s'analitza quina és la capacitat real de mobilització de les AMPA i com és la participació de les famílies (capítol 7). Per últim, la relació de l'AMPA amb la direcció del centre i l'entorn, incloent les federacions i confederacions que aglutinen aquestes AMPA (capítol 8).

2. Trajectòria de l'associacionisme familiar en educació: història i marc jurídic

Les primeres associacions de pares a l'Estat espanyol es remunten a la II República, el 1931, quan per primer cop es va reconèixer via decret el dret dels pares a intervenir a l'escola. La seva incidència a la vida escolar era escassa i estaven molt lligades als centres religiosos. No és fins al final del franquisme que es posen els pilars per a l'evolució de les AMPA tal com les coneixem avui dia. Primer amb la llei d'associacions del 1967, que permet agrupar-se formalment als pares, i sobretot amb la Llei General d'Educació de 1970, més coneguda com a Llei Villar Palasí, que instaura l'ensenyament obligatori fins als 14 anys amb l'EGB (LGE 14/1970, del 4 d'agost). Aquesta llei estableix el dret inalienable de les famílies a l'educació dels seus fills i subratlla la necessitat que aquestes col·laborin amb els centres pel bon desenvolupament dels infants. Per a aquesta finalitat parla de la necessitat d'estimular la constitució d'associacions de pares d'alumnes als centres escolars.

L'evolució de les AMPA es veu fortament marcada per l'arribada de la democràcia. El 1978, la Constitució espanyola reconeix el dret dels pares a participar en la gestió de l'escola pública (article 27.7). I el 1980, tot i que mai va arribar a aplicar-se, la Llei Orgànica sobre l'Estatut dels Centres Escolars (LOECE 5/1980, del 19 de juny) concedeix certa importància a la participació de les famílies en el govern de les escoles.

El gran impuls per a les associacions de pares arriba el 1985 amb la Llei Orgànica del Dret a l'Educació (LODE 8/1985, del 3 de juliol). Amb la LODE es defineix la participació dels pares i mares d'alumnes, el dret a escollir centre dels creats pels poders públics i a decidir la formació religiosa i moral que reben els seus fills. A més, estableix la participació de les famílies, de l'alumnat en la secundària, del professorat i del personal de serveis, en els òrgans de govern dels centres públics i concertats: els consells escolars de centre. La LODE també garanteix la llibertat d'associació dels pares d'alumnes en l'àmbit educatiu i emmarca el seu paper en les següents finalitats:

a) Assistir als pares d'alumnes en tot allò que concerneix l'educació dels seus fills.

b) Col·laborar en les activitats educatives dels centres.

c) Promoure la participació dels pares dels alumnes en la gestió del centre.

Un any després, amb el Reial Decret pel que es regulen les associacions de pares d'alumnes (RD 1533/1986, de l'11 de juliol) es defineix com han de ser les AMPA i qui en pot ser membre, a més d'afegir tres punts més a les finalitats que enumerava la LODE:

d) Assistir als pares d'alumnes en l'exercici del dret a intervenir en el control i gestió dels centres sostinguts amb fons públics.

e) Facilitar la representació i la participació dels pares d'alumnes en els consells escolars dels centres públics i concertats i en altres òrgans col·legiats.

f) Qualsevol altra que, en el marc de la normativa a què es refereix l'article anterior, li assignin els seus respectius estatuts.

Malgrat que la LODE pretenia que la participació familiar democratitzés l'escola mitjançant les AMPA i els consells escolars, els resultats no van ser en aquesta direcció. Les AMPA van començar a dedicar-se exclusivament a proveir serveis no coberts per l'Administració, com el de menjador i les activitats extraescolars (Collet i Tort, 2008). Amb la necessitat d'aquests serveis a les escoles, les aleshores conegudes com Associacions de Pares d'Alumnes (APA) es generalitzen, n'hi ha a gairebé tots els centres escolars. També va augmentar el nombre d'associats, ja que era la manera de beneficiar-se d'aquests serveis (Garreta, 2008).

La dècada dels noranta ens va deixar dues noves lleis d'educació que van reconfigurar el paper de les AMPA als centres educatius. El 1990, la Llei d'Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE 1/1990, del 3 d'octubre de 1990) estableix el principi de democràcia escolar i defensa la participació activa de les famílies en les escoles. Complementàriament, el 1995 apareix la Llei Orgànica de la Participació, l'Avaluació i el Govern dels Centres Docents (LOPEG 9/1995, del 20 de novembre), que insisteix en la participació de les famílies en el funcionament dels centres docents a través de les seves associacions. La LOPEG obre les vies per facilitar la participació de professors, alumnes i pares, individualment o a través de les associacions i representants als consells escolars del centre, en l'elecció, organització, desenvolupament i avaluació de les activitats escolars complementàries. Suposa un gran pas per a la participació dels pares, però no més enllà de les activitats extraescolars.

La legislació en educació es manté invariable gairebé una dècada, tot i que el 2002 apareix la Llei Orgànica de la Qualitat de l'Educació (LOCE 10/2002, del 23 de desembre), que mai va entrar en vigor, amb una forta retallada de les competències dels consells escolars, que passaven d'òrgans de decisió a òrgans de participació.

El 2006 apareix la Llei Orgànica d'Educació que, en una declaració d'intencions en sentit oposat a l'anterior llei, assenyala que "les famílies hauran de col·laborar estretament i hauran de comprometre's amb el treball quotidià dels seus fills i amb la vida dels centres docents" (preàmbul LOE 2/2006, del 3 de maig). Els instruments que s'ofereixen per assolir aquesta col·laboració i compromís són similars al que ja deia la LODE. La LOE indica que es garantirà la intervenció de la comunitat educativa en el control i gestió dels centres a través del consell escolar, i que pares i alumnes podran participar en el funcionament del centre a través de les seves associacions.

La LOE és el text legislatiu vigent a tot l'Estat espanyol en matèria d'educació que ha derogat tots els anteriors, excepte alguns articles de la LODE. A Catalunya, no obstant això, conviu amb la Llei d'Educació de Catalunya (LEC 12/2009, del 10 de juliol). La LEC fa una definició de comunitat educativa que integra les famílies i les associacions que les representen. Com a novetat fonamental incorpora l'obligatorietat dels centres a redactar una carta de compromís en el qual s'impliquin tots

els agents de la comunitat educativa. A més, a la LEC es reconeixen els drets dels pares a la informació i a la participació mitjançant les vies establertes.

L'últim referent legal respecte a les AMPA i la participació de les famílies a l'educació dels fills el trobem en el controvertit projecte de la Llei Orgànica per a la Millora de la Qualitat Educativa (LOMCE), també coneguda com a Llei Wert. Tot i reconèixer al seu preàmbul la necessitat d'implicació de les famílies, principalment la LOMCE suposa una reducció dels àmbits de participació de les famílies i relega la capacitat de gestió dels consells escolars merament a la consulta. Aprovat el tràmit parlamentari el 17 de maig de 2013, caldrà veure com es desenvolupa a la pràctica, però la LOMCE, amb la seva voluntat recentralitzadora de l'educació, suposa un pas enrere en molts àmbits educatius, també respecte a la participació dels pares en l'educació dels fills.

Eix cronològic de la participació de les famílies en el món educatiu

1857
- Llei d'instrucció pública o llei Moyano, estableix el marc educatiu durant un segle. Els pares apareixen a les Juntes d'Instrucció Pública, un òrgan educatiu a nivell provincial (MEC, 1979).

1929
- Neix la CONCAPA (Confederació Catòlica Nacional de Pares de Família i pares d'Alumnes)

1931
- Decret de 8 de gener i 9 de juny pels que es reconeix als pares el dret a intervenir a la vida escolar mitjançant els consells de protecció escolar. Constitució de les primeres associacions de pares (Molero, 1977)

1939-75
- Al període de la dictadura de Franco són presents les associacions de pares sobretot a l'àmbit dels centres religiosos, però, en general tenen poca incidència sobre la vida escolar.

1964
- Llei d'associacions, obre la porta a l'oficialització de les associacions de pares (L 191/1964).

1967
- L'Estatut del magisteri nacional estableix la participació a nivell local a les juntes municipals d'ensenyament de pares o mares electes (Beas, 2010).

1969
- Llibre Blanc "La educación en España. Bases para una política educativa". Posa els fonaments per incloure els pares a l'escola (MEC, 1970).

1970
- Llei general d'educació i finançament de la reforma educativa (LGE). Els pares comencen a tenir més presencia a l'escola. Les agrupacions de pares d'alumnes son més freqüents.

1975
- Neix FAPAC (Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes de Catalunya) amb la voluntat de donar força al moviment associatiu de mares i pares de centres públics.

1977
- Neix CCAPAC (Confederació Cristiana d'Associacions de Pares i Mares d'Alumnes de Catalunya) de la mà del Consell de l'escola cristiana de Catalunya.

1978
- Constitució espanyola, reconeix per primer cop el dret de pares, professors i alumnes a participar en la gestió i control de l'escola pública.

1979
- CEAPA (Confederació Espanyola d'Associacions de Pares i Mares d'Alumnes) fa front al seu procés de legalització, i comença a representar als pares que volen una millora de l'educació pública tal i com reflexa la nova constitució.

1980
- Llei orgànica sobre l'estatut dels centres escolars (LOECE), regula un òrgan col·legiat similar al consell escolar de centre: els consells de direcció.

1982
- FAPAMAC (Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes de Col·legis Maristes de Catalunya).

1985
- Llei orgànica del dret a l'educació (LODE), impulsa la implicació dels pares a la vida escolar. Crea el Consell escolar de l'estat i estableix els consells escolars de centre.

1985-86
- Consell escolar de Catalunya, l'organisme superior de consulta i participació al territori; Consell escolar municipal de Barcelona i primeres eleccions als consells escolars de centre.

1987
- Decret per la regulació de les Associacions de pares d'alumnes a Catalunya, en el qual s'estableixen les característiques específiques d'aquestes associacions (D 202/1987).

1990
- Llei d'ordenació general del sistema educatiu (LOGSE), estableix el principi de democràcia escolar i defensa la participació activa de les famílies.

1995
- Llei orgànica de la participació, l'avaluació i el govern dels centres docents (LOPEG), consolida la participació de les famílies en la gestió i govern dels centres educatius.

1996
- Agrupació Escolar Catalana (AEC), té l'objectiu de compartir experiències del món de l'educació i l'ensenyament a Catalunya.

2002
- Llei orgànica de la qualitat de l'educació (LOCE), suposa una retallada de les competències dels consells escolar, que es transforma en un òrgan de participació.

2006
- Llei orgànica d'educació (LOE), retorna al consell escolar l'estatus d'òrgan de govern.

2006
- Pacte Nacional per l'Educació: acord signat per 21 entitats de la comunitat educativa de Catalunya amb el Govern de la Generalitat. Reconeix el paper fonamental de les famílies en el procés educatiu i potencia la seva participació en la vida escolar.

2009
- Llei d'educació de Catalunya (LEC), estableix la carta de compromís educatiu que ha de servir per incentivar la participació de tots els membres de la comunitat educativa, famílies incloses.

2013
- Projecte de Llei orgànica per la millora de la Qualitat Educativa (LOMCE), redueix els àmbits de participació de les famílies, tot i reconèixer la necessitat de la seva implicació. Relega el paper dels Consells escolars a la consulta.

3. La recerca

El moviment de mares i pares vinculat a l'educació ha estat un fenomen poc estudiat. La seva expressió formal, les AMPA, com hem vist, tenen un període d'existència no molt llarg, i no ha estat fins la darrera dècada que ha augmentat l'interès per la implicació i participació de les famílies en educació arran d'estudis que demostraven la seva relació amb l'èxit educatiu (García-Linares i Peregrina, 2001; Desforges i Abouchaar, 2003; Driessen et al., 2005; González-Pineda i Núñez, 2005). Tot això ha fet que a dia d'avui no hi hagi un coneixement sistematitzat sobre les AMPA i encara menys que es projecti com han de ser en el futur.

Les Confederacions i Federacions d'associacions de mares i pares d'alumnes, com CEAPA a nivell espanyol o FAPAC a Catalunya, han estat de les poques organitzacions que s'han preocupat per conèixer realment com són, què fan i quines necessitats tenen les AMPA. Per això la majoria d'estudis sobre les AMPA que existeixen a l'estat espanyol han estat encàrrecs de les pròpies federacions que volien conèixer el seu estat en general (Garreta, 2008; FAPAC, 1999), o qüestions específiques, com la participació als instituts de secundària (Pañellas i Alguacil, 2008) o a centres amb una elevada taxa de famílies immigrades (Paniagua, 2011; Baraibar, 2005; Bueno i Belda, 2005). Altres recerques han inclòs les AMPA com un element dins la relació família-escola (Issó, 2012; Ministerio de Educación, 2009; Espinach et al., 2008; VVAA, 2003; Sarramona et al., 2001). En general tots aquest estudis han contribuït a aportar llum al moviment de pares que representen les AMPA, però ho han fet, o bé, d'una manera esbiaixada, contemplant només l'educació pública o centrant-se en col·lectius específics, o bé, amb mostres poc representatives de la realitat de totes les associacions de mares i pares d'alumnes.

"Famílies amb veu" neix amb l'objectiu d'aprofundir en el coneixement de les AMPA de Catalunya amb un estudi exhaustiu que, per primer cop, inclou centres públics, concertats i privats que imparteixen educació primària i/o secundària obligatòria amb una mostra estadísticament representativa. Per acomplir aquest ambiciós propòsit s'ha dut a terme un seguit d'entrevistes qualitatives a 13 directors de centres i dues enquestes: una dirigida als representants de les associacions de mares i pares i una altra als equips directius dels centres, la qual cosa ha permès obtenir mirades sobre la mateixa qüestió dels dos actors protagonistes. La combinació de les entrevistes qualitatives i les enquestes quantitatives ens permet realitzar una triangulació de dades per validar els resultats.

3.1. Entrevistes a directors i directores de centres educatius

En total s'han realitzat 13 entrevistes a directors i directores de centres, cinc de centres públics de primària, tres d'instituts de secundària públics i cinc privats concertats (taula 1).[2] L'entrevista es va realitzar a directors predisposats i implicats en la participació de les famílies als centres. I per a seleccionar el centre s'han tingut en compte el nombre d'alumnes, la proporció d'alumnes d'origen estranger, el municipi on es troben, així com característiques de la titularitat del centre (pública, concertada religiosa, concertada laica) a l'hora d'escollir finalment els entrevistats.

Taula1. Quadre de les entrevistes realitzades a directors i directores de centres educatius.

Nom	Naturalesa Titularitat	Etapa educativa	Localització del centre	Nº alumnes	% alumnes estrangers
Dir1_públic_prim	Públic	Primària	Barcelona	275	90 – 100
Dir2_públic_prim	Públic	Primària	Barcelona	450	10 – 20
Dir3_públic_prim	Públic	Primària	Barcelona	200	< 10
Dir4_privat_prim_sec	Concertat laic	Primària i secundària	Vallès oriental	700	< 10
Dir5_privat_prim_sec	Concertat religiós	Primària i secundària	Vallès occidental	1.500	< 10
Dir6_privat_prim_sec	Concertat laic	Primària i secundària	Barcelona	900	< 10
Dir7_públic_sec	Públic	Secundària	Barcelona	450	–
Dir8_públic_sec	Públic	Secundària	Vallès occidental	450	30 – 40
Dir9_privat_prim_sec	Concertat religiós	Primària i secundària	Barcelona	350	20 – 30
Dir10_públic_sec	Públic	Secundària	Barcelona	575	10 – 20
Dir11_privat_prim_sec	Concertat religiós	Primària i secundària	Barcelona	3.000	< 10
Dir12_públic_prim	Públic	Primària	Àrea metropolitana Barcelona	225	60 – 70
Dir13_públic_prim	Públic	Primària	Baix Camp	< 50	< 10

Font: Elaboració pròpia.

El present informe recull cites literals d'aquestes entrevistes que ajuden a explicar les dades quantitatives obtingudes a les enquestes. Cadascuna de les cites s'identifica amb el nom que trobem en la taula 1.

3.2. L'enquesta a AMPA i l'enquesta a equips directius

A Catalunya hi ha un total de 2.976 centres públics i privats que imparteixen ensenyament obligatori.[3] A partir d'aquests s'ha creat una mostra representativa tenint en compte:

- La naturalesa del centre (públic i privat).[4]

[2] A l'annex s'inclou el protocol de l'entrevista realitzada als directors i directores de centres.
[3] Segons dades consultades a 1 de setembre de 2012 al web del Departament d'Ensenyament i excloent els centres situats a centres hospitalaris i de justícia degut a la seva especificitat.
[4] Quan parlem de centres privats ens referim a centres concertats i no-concertats. Cal tenir en compte, però, que el 95% de l'escola privada en els cicles d'educació obligatòria és concertada.

- La grandària del municipi en nombre d'habitants (menys de 5.000, entre 5.000 i 19.999, entre 20.000 i 49.999, entre 50.000 i 99.999, entre 100.000 i 300.000, i Barcelona ciutat).
- Els estudis que s'imparteixen als centres (només primària, només secundària, primària i secundària). En aquesta categoria també s'han diferenciat les escoles rurals i d'educació especial.
- L'estructura sociodemogràfica del territori (tant per cent d'adults amb estudis universitaris i tant per cent de població estrangera de fora de la UE).

S'ha obtingut una mostra altament representativa amb la resposta de 1.508 equips directius i 1.228 AMPA.[5] La taxa de resposta dels equips directius suposa el 51% del total de centres, i del 41% en el cas de les AMPA. Amb aquestes xifres, el marge d'error global se situa en el ±2,1%, que és molt baix si tenim en compte que la majoria d'enquestes se situen en marges d'error entre el 2,5 i el 5%.[6]

Tant l'enquesta de l'equip directiu com la d'AMPA es van realitzar en format telemàtic, enviant els corresponents qüestionaris a través del correu electrònic.[7] El treball de camp es va dur a terme entre els mesos de gener i març de 2013.

El qüestionari a la direcció de centre, dirigit a algun membre de l'equip directiu, inclou:

a) Dades del centre i dels alumnes, com el nombre d'alumnes i quin percentatge és d'origen estranger.

b) Dades sobre les famílies del centre, referent al percentatge de famílies amb estudis universitaris, el nombre de mares i pares que varen votar al Consell Escolar, així com la valoració del grau de participació de les famílies al seu centre i què creuen que cal fer per atraure a les famílies a participar.

c) Informació referent a l'AMPA. Es recull si el centre té AMPA. En cas de tenir-ne, se'n demana la valoració respecte la seva representativitat sobre la resta de famílies del centre, el seu nivell d'activisme i la contribució que creu que fa l'AMPA al centre. En el cas de no tenir AMPA, s'obté informació sobre si anteriorment n'ha tingut i quin és el motiu de no tenir-ne.

El 91% de les enquestes a l'equip directiu les ha respost el director o directora. La resta l'ha contestat algun altre membre de l'equip directiu.

El qüestionari d'AMPA, dirigit a algun membre de la Junta, consta de 8 apartats:

a) Dades de l'informant, on es recull el càrrec de qui respon l'enquesta i els anys que porta en aquest.

[5] A l'annex es pot trobar l'informe complet del disseny mostral.
[6] Tot i el baix marge d'error de la mostra, les anàlisis que apareixen en tot l'informe s'han fet sobre una variable de ponderació creada per ajustar al màxim els resultats a la realitat.
[7] Es poden consultar ambdós qüestionaris a l'annex.

b) Dades del centre, les famílies i l'AMPA, amb preguntes com el nombre d'alumnes del centre i de famílies associades a l'AMPA, així com característiques sociodemogràfiques de les famílies (lloc d'origen i estudis).

c) Organització, funcionament i reunions de l'AMPA, per saber si s'organitzen en comissions de treball i amb quina freqüència es reuneixen els representants de l'AMPA amb l'equip directiu i la resta de famílies.

d) Participació de les famílies a l'AMPA i l'escola, on es recull el nombre de famílies que assisteixen a les assemblees de l'AMPA i a altres reunions i activitats que organitza l'AMPA, la valoració de la participació de les famílies en general del centre, aquells aspectes que consideren que dificulten la participació de les famílies al centre, i iniciatives impulsades per incentivar la participació.

e) Serveis, activitats i tasques que desenvolupa l'AMPA, i l'opinió sobre quines tasques i funcions hauria de desenvolupar, independentment que ja ho estigui fent o no.

f) Dificultats pel bon funcionament de l'AMPA.

g) Relacions i xarxa més enllà de l'escola, incloent l'associació a Federacions i Coordinadores locals d'AMPA, i la relació amb representants d'altres associacions o organitzacions polítiques, sindicals i socioculturals.

h) Dades econòmiques per conèixer el finançament i les despeses de l'AMPA fruit de les seves tasques.

En el cas de les enquestes a les AMPA, el 58,2% les ha respost el president o la presidenta de la junta, seguit del secretari/a amb un 14,4% i del tresorer/a amb el 12,3% (gràfic 1). Aquests són els tres càrrecs indispensables i necessaris que cal tenir per tal de poder formalitzar una AMPA. Així, gairebé el 85% de les enquestes les ha respost un dels principals càrrecs de l'AMPA. En termes generals, el 96,5% dels qüestionaris els ha respost algun membre de la junta directiva.

Gràfic 1. Càrrec de la junta que ha respost l'enquesta a l'AMPA. Catalunya, 2013

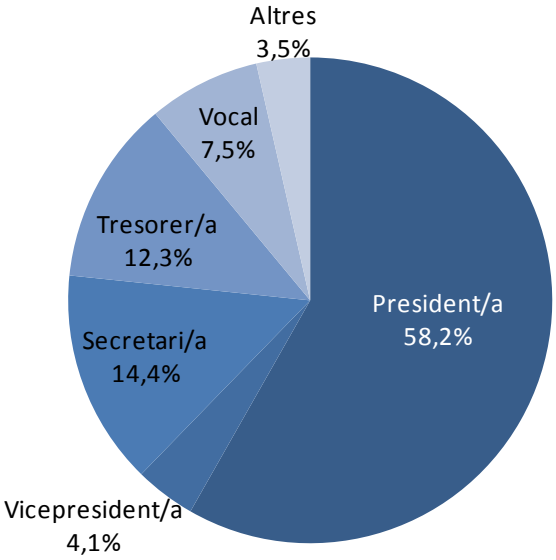

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

La mitjana d'antiguitat al càrrec tant dels presidents, com dels secretaris i tresorers està al voltant dels dos anys. Tot i això, val a dir que el 28% indica que és el primer curs escolar que són al càrrec. En aquest sentit, alguns enquestats ens han fet saber la dificultat que han tingut a l'hora de respondre algunes preguntes del qüestionari, sobretot les referents a l'activitat econòmica del curs anterior, degut a problemes de traspàs amb l'anterior junta.[8]

En els següents capítols es presenten els resultats de l'anàlisi d'ambdues enquestes. Les dades extretes ens permetran conèixer millor com són, què fan i quin potencial tenen les AMPA de Catalunya. Una informació recent i valuosa sobre les AMPA de Catalunya i la participació de les famílies a les escoles avalada per l'elevada taxa de resposta que dóna una gran robustesa a les dades.

[8] Com a conseqüència, un 25% de la mostra no ha respost la darrera part del qüestionari dedicat a la gestió econòmica. Tot i això, s'ha realitzat una comprovació mostral que ha permès determinar que la resposta obtinguda ha estat aleatòria (no hi ha un perfil que determini aquells casos que no han contestat), la qual cosa no esbiaixa les respostes obtingudes.

4. Com són les AMPA de Catalunya?

L'Associació de Mares i Pares d'Alumnes de cada centre educatiu representa l'agrupació efectiva, formal i voluntària de les famílies mitjançant la qual s'organitzen i participen dins del centre. Per formar-ne part s'han de tenir fills escolaritzats al centre i associar-se per mitjà de la fórmula establerta als estatuts de l'associació, normalment pagant una quota. Els òrgans de direcció de les AMPA són: la junta de l'AMPA, que està formada, com a mínim, per un president/a, un secretari/ària i un tresorer/a; i l'assemblea de pares i mares, on poden participar tots els membres de l'associació.

Les AMPA són entitats sense afany de lucre, reconegudes legalment al registre d'associacions. Tenen unes normes de funcionament, unes funcions establertes i estatuts propis regulats per la llei. A Catalunya actualment les normatives de referència per a les AMPA són la Llei d'Educació de Catalunya (LEC 12/2009, del 10 de juliol), el decret pel qual es regulen les associacions de pares d'alumnes de Catalunya (D 202/1987, del 19 de maig D 102/2010, de 3 d'agost).

La funció bàsica de l'AMPA és treballar, conjuntament amb el centre educatiu, en l'educació dels fills, fomentant la comunicació i la participació dels pares i mares. L'AMPA és coresponsable de les activitats educatives del centre, planifica i gestiona les activitats extraescolars, l'acollida matinal d'infants, el menjador, la formació de pares i mares, etc. Els objectius fonamentals són facilitar la participació de mares i pares en activitats del centre, contribuir a la millora de la qualitat del sistema i al govern dels centres i facilitar la prestació de serveis fora de l'horari lectiu. Per tal de possibilitar i facilitar aquestes tasques, les associacions de mares i pares tenen representants amb veu i vot en el consell escolar, que és l'òrgan de govern de cada centre educatiu. Aquestes associacions de mares i pares, recordem, estan concebudes com agrupacions de persones que, de manera voluntària, lliure, solidària i sense ànim de lucre, tenen com a finalitat comuna incidir positivament en la vida escolar dels seus fills. Pertànyer i participar en aquest tipus d'associacions representa una forma important d'exercir el dret de la ciutadania i són un símptoma de la salut dels sistemes democràtics (Masdeu, 2007).

No obstant els paràmetres i definició d'associació de mares i pares d'alumnes, a Catalunya hi ha una gran diversitat de centres educatius i, per tant, d'AMPA. Centres públics i privats, amb alumnes de primària i secundària, en zones rurals i en grans ciutats, de pocs alumnes o de molts alumnes, amb un nivell d'intervenció al centre molt elevat o molt es-

càs. En aquest informe es pretén justament mostrar les tendències generals que descriuen les AMPA catalanes, i aturar-nos si s'escau en allò que les diversifica.

4.1. Quants centres tenen AMPA?

El fet d'haver enquestat paral·lelament l'AMPA i l'equip directiu ens ha permès quantificar els centres de Catalunya que actualment no tenen una AMPA, ja que era l'única manera de fer un cens fins ara inexistent. Del total de 1.508 respostes d'equips directius, només 33 centres han informat que no tenen associació de pares al centre, això és el 2,2%. Val a dir que tres de cada quatre centres sense AMPA són privats.

En el curs 2012-2013, el 99% dels centres públics i el 90% dels centres privats de Catalunya tenen AMPA. La xifra, pel que fa als centres públics, és similar a la del curs 2001-2002, quan el 98% d'escoles i instituts tenien AMPA (Idescat, 2005). D'altra banda, l'any 2003 el 85% dels centres de primària i el 88% dels de secundària de l'Estat espanyol, tant públics com privats, tenien AMPA (Ministerio de Educación, 2004).[9] Les dades indiquen que el moviment associatiu de mares i pares als centres educatius segueix vigent i amb representació a gairebé tots els centres de Catalunya.

4.2. Famílies associades[10]

La majoria de famílies amb fills escolaritzats en l'educació obligatòria formen part de l'associació de mares i pares de la seva escola. Les AMPA de Catalunya tenen, de mitjana, el 80,7% de les famílies del centre educatiu associades, és a dir, que paguen la quota per formar part de l'AMPA.[11] Gairebé no hi ha diferències entre centres públics i privats, amb una mitjana del 80,6% i el 81,3% de famílies associades respectivament. Aquesta xifra ha augmentat respecte a anys anteriors. El curs 1998-1999, l'índex d'afiliació de l'AMPA en centres públics catalans era del 67% (FAPAC, 1999), i el curs 2005-2006 era del 73,8%, la inscripció més alta en comparació de les altres comunitats autònomes (Garreta, 2008). El Ministerio de Educación (2009), per la seva banda, indicava que el percentatge de famílies associades a les AMPA de centres de primària (tant públics com privats) en tot l'Estat espanyol se situava en el 60%, segons dades de 2007. És possible que aquest increment sigui causat per la voluntat de beneficiar-se d'alguns serveis que ofereixen moltes AMPA, com el subministrament de llibres de text a un preu més barat (Collet i Tort, 2008), necessitat que ha augmentat en els darrers anys de crisi econòmica. Podem afirmar que no només és vigent el moviment associatiu de mares i pares, sinó que a més està secundat per la gran majoria de famílies implicades, que amb el sol fet de pagar la quota mostren

[9] Cal tenir en compte que hi pot haver més d'una AMPA als centres, tot i que en la nostra mostra no n'hem trobat cap cas. Només cal que hi hagi un grup de pares interessats per formar-la atès que tinguin ideologies diferents a l'hora d'entendre l'educació dels fills o altres desavinences amb l'AMPA existent al centre. Aquesta possibilitat de tenir més d'una AMPA per centre va sorgir arrel d'una sentència al Tribunal constitucional al 1981, que va obrir la porta a l'existència de més d'una AMPA, o cap, en els centres (recurs d'inconstitucionalitat 189/80, sentència del 13 de febrer de 1981).

[10] Tot i que parlem de famílies associades, formalment soci només ho pot ser una individu, és a dir, un integrant de cada família. No obstant, com que el benefici recau sobre la família en general, en aquest informe ens referim a "famílies associades". Cal tenir en compte, però, que en famílies on més d'un fill va a la mateixa escola, és l'AMPA qui decideix si aquella família paga només una quota de soci per tots els fills, o si ha de pagar-ne una per cadascun dels fills. Aquesta decisió ha de quedar reflectida, en principi, en els estatuts que cada AMPA redacta en el moment de la seva creació.

[11] S'ha trobat algun cas excepcional d'AMPA de centre privat que no cobra quota als seus socis, però no és significatiu.

la sintonia entre el que fan les AMPA i el que volen les famílies i el fet que confien que n'obtindran un bon servei.

Curiosament no s'observen diferències en el nombre d'associats de centres públics i privats, quan en la prestació de serveis d'unes AMPA i de les altres, com veurem més endavant, sí que és molt diferent. Per tant, sembla difícil confirmar la hipòtesi segons la qual creixeria el nombre d'associats per a l'obtenció de serveis. En canvi, sí que veiem diferències de nombre d'associats en funció de l'etapa educativa que cobreix el centre, de la grandària del municipi i de les característiques sociodemogràfiques de les famílies.

La inscripció de famílies a l'AMPA és superior en centres de primària, més que no pas en la secundària. El percentatge de famílies associades en centres públics de primària és del 83,4%, mentre que en els centres públics on s'imparteix només educació secundària la inscripció a l'AMPA és del 73% de mitjana (gràfic 2). Aquestes diferències sempre s'han donat, però en ambdós cicles educatius ha augmentat la inscripció de les famílies a les respectives AMPA. El curs 1998-1999, l'índex d'afiliació de les AMPA en centres públics era del 67% en l'educació primària i del 63% a secundària (FAPAC, 1999). Hi ha dos factors a tenir en compte en aquesta davallada de l'afiliació a les AMPA a la secundària: a) la tendència a la disminució de la implicació parental amb el centre educatiu a mesura que els fills creixen, i b) la menor necessitat dels serveis que tradicionalment ofereixen les AMPA i que van molt encarats a la conciliació familiar, com són l'acollida matinal, el menjador i les activitats extraescolars.

Gràfic 2. Mitjana de famílies associades a les AMPA segons tipologia de centres (en percentatges). Catalunya, 2013

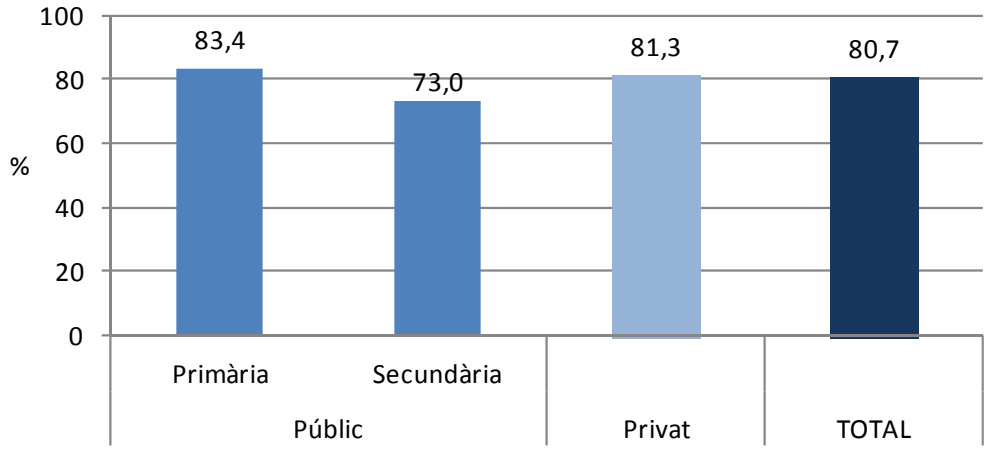

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Els centres d'educació especial són els que tenen un percentatge menor de famílies associades a l'AMPA, amb el 62,7% de mitjana (taula 2), fet que no es pot traduir en una baixa implicació de les famílies ja que, en aquest cas, la seva presència és molt estreta en altres àmbits, com veurem més endavant. En canvi, les escoles rurals[12] tenen el percentatge més elevat amb el 95,5%. Precisament els centres situats en municipis petits en nombre

[12] Per escoles rurals entenem totes aquelles que formen part d'una zona escolar rural (ZER). Aquestes són institucions escolars de caràcter públic formades per l'agrupació de centres d'educació infantil i primària, i constituïdes amb la finalitat d'oferir el servei d'ensenyament en condicions de major qualitat en zones de baixa demografia escolar.

d'habitants són els que tenen una taxa superior d'associats a les AMPA. I com més gran és el municipi, menys inscripció a l'AMPA hi ha. Així, mentre la mitjana d'associacionisme a les AMPA de municipis de menys de 5.000 habitants és del 90,8%, en municipis amb una grandària d'entre 100.000 i 300.000 habitants l'afiliació disminueix al 73,1%. Aquesta variable de context es podria explicar pel fet que en municipis petits l'AMPA ofereix molts dels serveis que no s'ofereixen localment, i exerceix de pol associatiu a manca d'altres entitats cíviques en el poble.

Taula 2. Mitjana de famílies associades a l'AMPA segons característiques dels centrea. Catalunya, 2013

	% famílies associades a l'AMPA de mitjana
Total	80,7
Naturalesa	
Públic	80,6
Privat	81,3
Estudis que s'imparteixen	
Només primària[1]	81,4
Només ESO	72,8
Primària+ESO	81,5
Escola rural	95,5
Educació especial	62,7
Grandària municipi (nº habitants)	
Menys de 5.000	90,8
Entre 5.000 i 19.999	81,6
Entre 20.000 i 49.999	78,0
Entre 50.000 i 99.999	76,1
Entre 100.000 i 300.000	73,1
Barcelona	79,0

1 No inclou les escoles rurals.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

A Barcelona ciutat, veurem que les tendències tenen una lògica pròpia, en aquest aspecte i en molts d'altres: malgrat ser un municipi gran, el nombre de famílies afiliades augmenta una mica i arriba al 79%. En aquest sentit, s'hauria de valorar l'impacte que han tingut les polítiques municipals d'incentiu a l'associacionisme familiar, tant pel que fa a subvencions com a programes de suport directe a les AMPA: des de la disposició de la figura de dinamitzador d'AMPA, subvencionada per alguns districtes municipals, a programes impulsats pel Consell Escolar Municipal de Barcelona per a formació de pares i mares, l'ajuda a la consolidació de xarxes d'AMPA i a l'oferta d'activitats, fins a plans comunitaris o plans educatius d'entorn dels quals han derivat actuacions concretes de suport a les AMPA i sobretot d'articulació d'aquestes amb les xarxes d'associacions locals.

D'altra banda, característiques sociodemogràfiques de les famílies dels centres, com l'origen o el nivell d'estudis, també tenen cert grau d'influència en la inscripció a les AMPA. A mesura que augmenta la proporció de famílies d'origen estranger al centre, menor és el nombre de famílies associades a l'AMPA. Mentre que la mitjana d'associats a l'AMPA se situa en el 85,9% en els centres amb menys d'un 10% de famílies immigrades, quan en els centres hi ha més del 30% de famílies estrangeres la mitjana d'afiliació a l'AMPA es redueix al 71,1% (taula 3). El mateix passa amb la proporció de famílies amb estudis universitaris, però en sentit contrari. En aquells centres en què hi ha una major proporció de famílies amb estudis universitaris, el nivell d'inscripció a l'AMPA és superior. Aquestes diferències poden estar vinculades a qüestions econòmiques, de capital social i a la cultura participativa. Les famílies d'origen estranger i aquelles amb un baix nivell d'estudis acostumen a tenir salaris més baixos, fet que pot suposar una dificultat per pagar la quota de l'AMPA. D'altra banda, altres recerques han assenyalat que entre aquest col·lectiu també s'observa una manca de cultura participativa, bé per desconeixement, bé per no trobar sentit a la participació o bé per la poca tradició en aquest tipus d'estructures associatives en els contextos d'on provenen (Santos Rego i Lorenzo, 2009). Tot i això, l'enquesta de "Famílies amb veu" indica que les xifres associatives són molt elevades en tots els grups.

Taula 3. Mitjana de famílies associades a l'AMPA segons característiques de les famílies del centre. Catalunya, 2013

	% famílies associades a l'AMPA de mitjana
Famílies d'origent estranger	
Fins un 10%	85,9
Entre 11% i 20%	80,8
Entre 21% i 30%	71,3
Més del 30%	71,1
Famílies amb estudis universitaris	
Fins un 10%	74,0
Entre 11% i 20%	81,1
Entre 21% i 40%	82,5
Més del 40%	85,2

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

L'alt grau d'adscripció de les famílies a les AMPA dels centres també està contrastat i ben valorat pels directors que hem entrevistat. Aquest nombre tan elevat d'associacionisme, com ens diu un director d'institut, es percep com a símptoma de la sintonia del que fan les AMPA i el que volen les famílies:

> *"Crec que és un 90% de pares que paguen l'AMPA i, per tant, estan d'acord. És una xifra molt alta, molt alta. No és molt comú això. I això vol dir que si hi ha un 90%*

de pares que donen diners per fer coses, és perquè realment tenen confiança en allò." (Dir10_públic_sec)

També es percep l'efecte de la crisi en el pagament de la quota de les famílies, fet que caldria repensar per arribar a noves fórmules que no excloguin de l'AMPA a les famílies amb menys recursos:

"Aquí a l'escola em sembla que el 80 i pico per cent són del AMPA. I els que no ho són, segurament no ho són perquè no poden pagar-ho. També es podria mirar si podrien ser de l'AMPA encara que no paguessin per tal de poder participar d'igual manera." (Dir3_públic_prim)

4.3. La junta

Els òrgans directius de l'AMPA són l'assemblea general i la junta directiva. L'assemblea està integrada per tots els socis, inclosa la junta directiva, que és l'encarregada de coordinar i gestionar el funcionament de l'associació.

La junta de l'AMPA és el nucli de tota l'estructura associativa. Les persones que la composen vetllen per la bona gestió i el seguiment dels serveis, activitats i recursos de l'AMPA. Normalment es tracta dels pares i mares més actius pel seu rol i la seva predisposició implícita en el fet de presentar-se a un càrrec amb responsabilitats. Molts cops aquesta activitat i presència dels membres porta a la confusió d'equiparar la junta amb l'AMPA. Però la junta és un òrgan de l'associació, no tota l'AMPA.

Les finalitats de la junta són complir els objectius fixats en els estatuts, dur a terme els acords sorgits de les assemblees, organitzar els serveis i activitats, a més de responsabilitzar-se de la gestió econòmica. Els càrrecs possibles de la junta són: president/a, vicepresident/a, secretari/ària, tresorer/a i vocals, que es determinen segons les necessitats. Generalment, la junta directiva es renova en funció dels temps que marquin els estatuts propis, per tant la durada dels càrrecs pot variar entre diferents AMPA.

El director d'un centre privat explica com aquest procés al seu centre es repeteix cada certs anys, depenent de si el motiu és el final de l'escolarització del fill al centre, l'esgotament del temps del càrrec o per impossibilitat de continuar exercint-lo. I tot i que no hi ha una massificació de candidatures i participants, es desenvolupa amb normalitat com qualsevol procés electoral:

"La junta es una junta electa, per tant, cada x anys hi ha eleccions de junta i es presenta una candidatura o més. No hi ha bufetades per presentar-se, eh? Però cada any sempre surt una candidatura, que en el nostre cas sempre sol ser una renovació que no pas una confrontació entre tendències diferents. I normalment el que va passant és que hi ha membres de junta que ho van deixant, alguns perquè els seus fills ja no estan a l'escola, altres per motius personals. Aleshores es va renovant i es presenta una nova junta amb els que donen continuïtat. Hi ha tot un procés electoral marcat pels estatuts, de presentació de candidatures, de publicació del cens de socis de l'associació... I després hi ha una jornada electoral i al fi-

nal, al acabar la jornada, en una assemblea extraordinària de l'associació, és buiden les urnes i es dona el vist i plau al resultat electoral." (Dir6_privat_ prim_sec)

D'acord amb el decret de 1987, pel qual s'estableixen les característiques específiques de les associacions de pares d'alumnes (D 202/187, del 19 de maig), només es necessita un mínim de tres pares o tutors d'alumnes per constituir l'associació, que queda legalment constituïda amb els càrrecs de president, secretari i tresorer. Són poques, però, les AMPA amb una junta de mínims, és a dir, de només tres persones. Segons l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA, només el 7% de les juntes tenen tres membres. La mitjana de membres que formen la junta és de nou persones.

Això marca una foto de composició de les juntes de les AMPA a Catalunya amb un president, un vicepresident, un secretari, un tresorer i cinc vocals; una estructura de junta quantitativament sòlida i que permet una certa especialització en les tasques, per donar resposta a un model d'AMPA amb força complexitat que és el més estès i secundat. Les juntes formen generalment un equip unit i cohesionat amb una organització clara de funcions i amb un grau de complementarietat que maximitza l'eficiència del grup.

No obstant això, hem trobat petites diferències en les juntes segons la tipologia del centre. Tal i com s'observa en el gràfic 3, els centres privats tenen de mitjana 11 membres a la junta de les seves AMPA, mentre que en els públics de primària són nou i en els de secundària vuit. Cal tenir en compte que tres de cada quatre centres privats imparteixen educació primària i secundària, per la qual cosa el nombre d'alumnes acostuma a superar amb escreix el d'escoles de primària o instituts. Un nombre superior de famílies afavoreix trobar més voluntaris per formar part de l'AMPA, i un major volum de nivells educatius i de grups requereix més mans per a fer front a tanta complexitat.

Gràfic 3. Mitjana de membres a la Junta de l'AMPA segons tipologia de centres. Catalunya, 2013

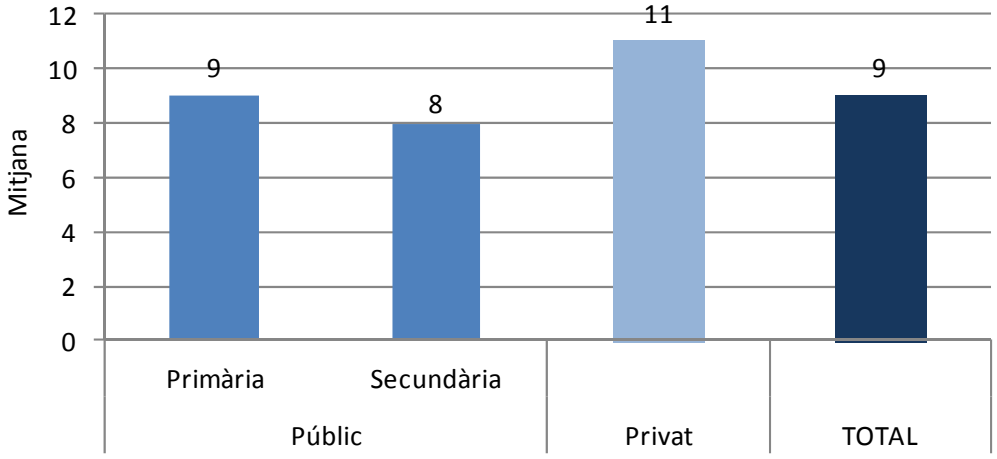

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta del projecte "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

L'elecció dels membres de la junta es fa per votació a l'assemblea general i els candidats han de ser socis. Com hem vist, no existeix cap normativa que indiqui el temps de durada dels càrrecs, sinó que són els propis estatuts de cada AMPA els que regulen el termini màxim per estar en un mateix càrrec. Segons un estudi realitzat per la FAPAC el 1999, el

41% de les juntes d'AMPA de centres públics renoven els càrrecs cada dos anys. El 26% ho fa cada any, el 19% cada tres o quatre anys, i el 14% indica que no tenen un període fixat.

En l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA, la mitjana de permanència en el mateix càrrec de l'AMPA és de dos anys, i per un de cada quatre càrrecs de l'AMPA que ens ha contestat, aquest era el seu primer any d'exercici. Però aquest elevat índex de mobilitat no es tradueix en una renovació completa, ja que existeix un alt grau de circulació pels càrrecs de la junta de les mateixes persones. No obstant això, hem detectat problemes de traspàs de la informació quan es renoven els càrrecs de la junta.

Respecte a la composició sociocultural dels membres de la junta, en el 94,2% de les AMPA tots o gairebé tots són autòctons. Fins i tot en els centres amb més del 30% de famílies d'origen estranger la majoria dels membres de la seva AMPA han nascut a l'Estat espanyol. És possible que aquest sigui un dels motius pels quals hi ha una major proporció d'equips directius de centres amb més del 30% de famílies d'origen estranger que consideren que l'AMPA és poc o gens representativa de la resta de famílies, en comparació dels centres on hi ha un nombre menor de famílies d'origen estranger. Mentre en els centres amb menys nombre de famílies estrangeres només el 15,4% de la direcció considera que la seva AMPA no és representativa de la resta de famílies de l'escola, en el cas dels centres amb moltes famílies estrangeres aquest percentatge és de gairebé el 34% (gràfic 4). Ara bé, en termes generals, més de la meitat dels equips directius consideren que la seva AMPA és força o molt representativa de la resta de les famílies.

Gràfic 4. Valoració que fa la direcció del centre sobre la representativitat de l'AMPA respecte a la resta de famílies segons percentatge de famílies d'origen estranger que hi ha a l'escola. Catalunya, 2013

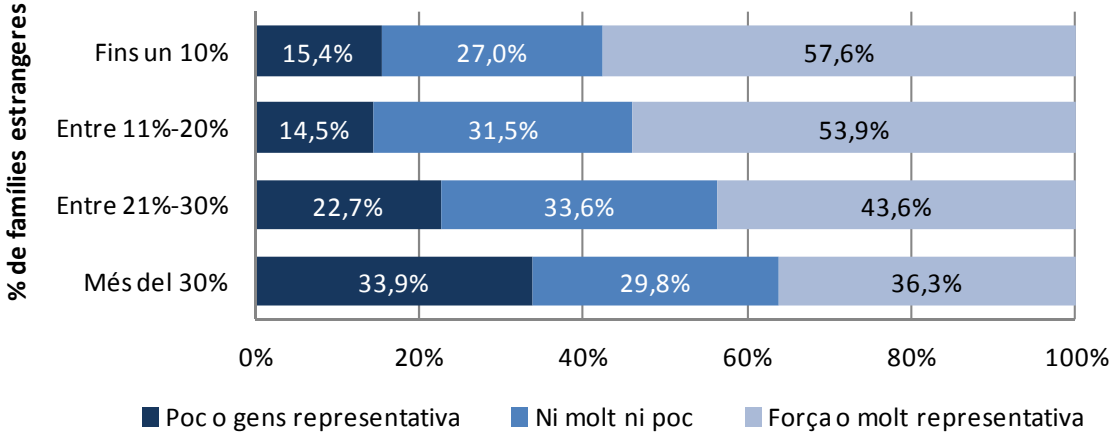

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Un indicador del dinamisme de l'AMPA és la freqüència amb què es reuneix la seva junta. L'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA ens indica que quatre de cada cinc juntes (el 79%) es reuneixen com a mínim un cop al mes. Concretament, tal com s'observa al gràfic 5, el 17,9% es reuneix cada 15 dies o més sovint, i el 61,2% un cop al mes. Només el 6,6% indica que es reuneix un cop per semestre o menys. Si diferenciem per la tipologia dels centres, el percentatge d'AMPA que reuneix la junta com a mínim un cop al mes és gaire-

bé idèntic, però sí que hi ha un percentatge superior de centres públics on es reuneixen cada 15 dies, segurament proporcional al major grau d'activitat i de prestació de serveis d'aquestes AMPA.

Gràfic 5. Freqüència amb què es reuneix la Junta de l'AMPA segons tipologia de centres. Catalunya, 2013

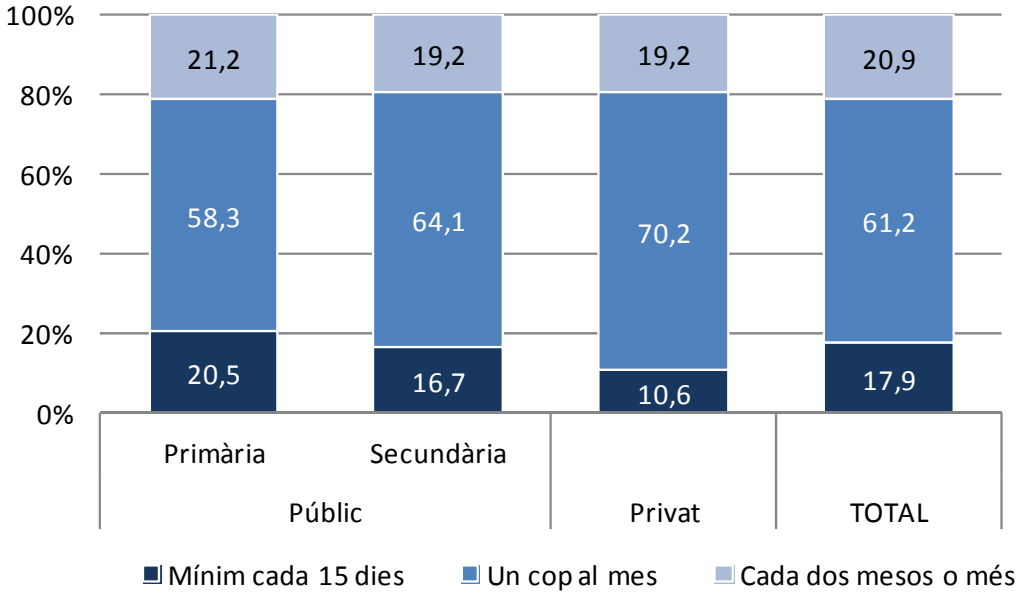

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

On es troba una reducció significativa de la freqüència amb què es reuneix la junta és a les escoles rurals i d'educació especial. En el 54,6% d'escoles rurals i en el 50% dels centres d'educació especial, la junta de l'AMPA es reuneix com a mínim un cop al mes. Tot i que, com veurem més endavant, a les escoles rurals aquestes xifres de reunió de la junta es veuen compensades amb escreix per la freqüència de reunió de les assemblees de l'AMPA. En ambdós casos es tracta de centres on la pròpia dinàmica de relació família-escola és molt estreta en els espais informals, en detriment, per tant, d'una presència més formalitzada en els espais participatius.

També hi ha diferències en les trobades de la junta en funció del nombre d'alumnes que hi ha al centre. Mentre que en centres amb menys de 200 alumnes el 63,7% de les juntes d'AMPA es reuneixen com a mínim un cop al mes, en els centres amb més de 600 alumnes aquest percentatge augmenta fins al 83,8%. Així doncs, un major nombre d'alumnes, i per tant de famílies, fa necessari un seguiment més continu des de la junta de l'AMPA.

4.4. Les assemblees

Les assemblees són el màxim òrgan de govern de l'AMPA on poden participar tots els socis. És el lloc per obtenir informació, prendre decisions, establir tot tipus de contactes amb la resta d'associats, on la junta directiva ha de retre comptes amb la resta de socis i vetllar tots plegats per al compliment dels estatuts i el bon funcionament de l'associació.

També és l'espai adequat per enfortir el sentiment de pertinença i de cohesió entre els associats.

L'assemblea ordinària es convoca com a mínim un cop a l'any, amb tres objectius formals: 1) aprovar la memòria anual; 2) presentar, debatre i aprovar l'estat de comptes del curs anterior i el pressupost del curs que s'inicia; i 3) presentar, debatre i aprovar el pla d'actuació de l'associació. Altres objectius freqüents a les assemblees són: rebre informes de la junta directiva i d'altres òrgans com les comissions; debatre i votar temes d'objectius, estructura i canvis als estatuts; i triar (o renovar) els membres de la junta directiva. A més, la junta pot convocar una assemblea amb caràcter extraordinari sempre que ho consideri convenient, i ho ha de fer quan ho sol·liciti com a mínim el 10% dels associats. En qualsevol cas sempre s'ha de notificar als associats la realització d'una assemblea.

D'aquesta manera, la freqüència amb què es reuneix la junta amb la resta de famílies en les assemblees es revela com un altre dels indicadors de la salut i el funcionament democràtic de les AMPA, a banda que es puguin reunir també en l'àmbit de comissions. Les dades ens indiquen que bona part de les AMPA fan servir aquest òrgan de govern més enllà del mínim que estableix el seu propi funcionament, és a dir, l'assemblea ordinària anual. Aquest fet apunta a la cerca de consens i la transparència entre els membres de l'associació com a forma habitual de funcionament per a la presa de decisions i per al desenvolupament de les activitats i serveis.

El 67% de les juntes d'AMPA es reuneixen amb la resta de famílies associades un o dos cops a l'any. Però una de cada quatre AMPA es reuneix amb la resta de socis més sovint. El 15% ho fa trimestralment i el 9,8% cada dos mesos o més sovint (gràfic 6). El 18,4% de les AMPA de centres privats i el 26,2% de centres públics es reuneixen com a mínim cada tres mesos. Per etapes educatives, en els centres públics de primària el 29,8% d'AMPA es reuneixen com a mínim un cop cada tres mesos, mentre que en els centres de secundària aquest seguiment trimestral només es fa al 14,7% d'AMPA.

Gràfic 6. Freqüència amb què es convoca a totes les famílies associades a l'AMPA (assemblees) segons tipologia de centres. Catalunya, 2013

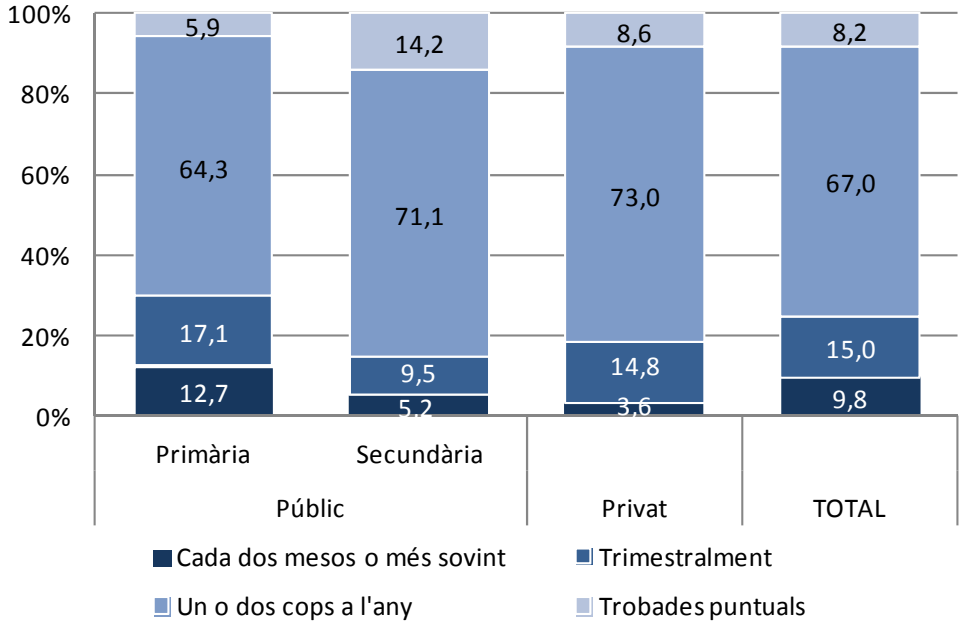

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Les AMPA d'escoles rurals són les que mantenen reunions amb tots els associats més sovint. Si abans observàvem que eren de les AMPA amb menor freqüència de reunió de juntes i que comptaven amb un major nombre d'associats que la resta, ara trobem la confirmació a un major pes dels espais menys estructurats en la freqüència del funcionament assembleari. A gairebé el 40% d'AMPA d'escoles rurals es convoquen assemblees amb totes les famílies, com a mínim, cada tres mesos.

Aquesta relació entre centres d'una sola línia, que sovint prenen un caràcter molt familiar gràcies a la possibilitat de relacions cara a cara, i un major nombre d'assemblees està vinculada al nombre d'alumnes del centre. En centres amb menys de 200 alumnes, gairebé el 34% de les juntes d'AMPA convoquen reunions amb tots els associats almenys trimestralment. En canvi, en centres amb més de 600 alumnes aquesta xifra només arriba a la meitat, amb el 17%.

Tot i que la major part de les famílies estan associades, el percentatge de famílies que assisteixen a les assemblees es redueix considerablement respecte al nombre d'associats. De mitjana, només el 18% de les famílies associades a l'AMPA assisteixen a les assemblees, el 19,2% en els centres públics i el 13% en els centres privats (taula 4). És una xifra baixa, tenint en compte que és en les assemblees on es decideixen per majoria els assumptes que són competència de l'AMPA, i que tots els membres queden subjectes als acords de l'assemblea general, incloent-hi els absents, els que en discrepen i els presents que s'han abstingut de votar. Si bé la intenció de sotmetre les actuacions de l'AMPA a la decisió assembleària, com hem vist, existeix, només responen a aquesta crida quasi una de cada cinc famílies associades. Com veurem més endavant, les famílies són més proclius a participar en altres activitats, com festes, jornades de col·laboració a l'escola o

d'altres actuacions que comporten una tasca directa i concreta, que no pas a involucrar-se en debats de caire organitzatiu o estratègic de la pròpia organització o a interessar-se per l'estat dels comptes. En aquest sentit, les juntes d'AMPA són conscients que un dels seus reptes de futur passa per replantejar els espais de participació àmplia perquè siguin més dinàmics i adquireixin un sentit real per a les famílies que hi participen.

Taula 4. Mitjana de famílies que assisteixen a les assemblees de l'AMPA segons característiques del centre (% sobre el total de famílies associades a l'AMPA). Catalunya, 2013

	% famílies assistents a les assemblees de mitjana
Total	18,2
Naturalesa	
Públic	19,2
Privat	13,0
Estudis que s'imparteixen	
Només primària[1]	17,0
Només ESO	9,2
Primària+ESO	9,1
Escola rural	52,6
Educació especial	36,8
Grandària municipi (nº habitants)	
Menys de 5.000	34,6
Entre 5.000 i 19.999	12,8
Entre 20.000 i 49.999	15,1
Entre 50.000 i 99.999	13,3
Entre 100.000 i 300.000	14,4
Barcelona	14,9

1 No inclou les escoles rurals.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

L'ideal de la participació passa perquè totes les famílies es preocupin per l'educació del seu fill i per la vida escolar on s'emmarca aquesta educació. Sobretot calen més famílies disposades a participar més enllà de pagar la quota. Els directors de centres ho veuen, majoritàriament, com un problema de disponibilitat horària.

> *Crec que si no participen més, cadascú té unes condicions, és perquè hi ha uns pares que tenen més disponibilitat i poden haver persones que no poden venir a les reunions, no poden estar pendents d'aquestes coses. Són qüestions personals."* (Dir10_públic_sec)

> *"L'altre dia el president de l'AMPA em comentava que aquest inici de curs s'havien apuntat 45 famílies més. L'associació és per família, igual hi ha un 70-80% de fa-*

mílies, hi ha molta participació associada. Però sempre necessites més, és un repte això també. La cultura de la delegació és una cultura molt estesa, a part que tothom té els seus horaris. Ara tenim els dos extrems, la gent que està aturada i la gent que treballa 12 o 14 hores diàries, que això també t'ho trobes." (Dir2_públic_prim)

Les escoles rurals no només són les que tenen un major percentatge de famílies associades, sinó que, a més, aquestes participen a les assemblees. El 52,6% de les famílies associades a les AMPA d'escoles rurals assisteixen a les assemblees, un percentatge molt llunyà del 17% que ens trobem a la resta d'escoles de primària o al 9% dels centres de secundària. El factor de proximitat, doncs, esdevé decisiu: precisament en els centres situats en municipis petits, de menys de 5.000 habitants, és on les famílies van més a les assemblees de l'AMPA, amb un 34,5%, duplicant l'assistència que hi ha en la resta de municipis, que no arriben al 15% del total de famílies associades. Aquesta diferència pot estar causada pel sentiment de pertinença i de comunitat que es genera als municipis petits. S'ha constatat que a les comunitats més petites hi ha un alt grau d'activisme de caràcter comunitari (participació associativa i assistència a reunions polítiques). El context, pensat com la suma de territori i composició social, influeix en les formes i graus de participació dels seus membres (Navarro, 2011).

Contràriament al que s'acostuma a pensar, no són significatives les característiques de les famílies a l'hora de participar en les assemblees convocades per l'AMPA (taula 5). Per tant, és el territori el que esdevé una variable clau a l'hora de participar en les assemblees de l'AMPA.

Taula 5. Mitjana de famílies que assisteixen a les assemblees de l'AMPA segons característiques de les famílies del centre (% sobre el total de famílies associades a l'AMPA). Catalunya, 2013

	% famílies assistents a les assemblees de mitjana
Famílies d'origent estranger	
Fins un 10%	20,1
Entre 11% i 20%	15,1
Entre 21% i 30%	16,9
Més del 30%	17,9
Famílies amb estudis universitaris	
Fins un 10%	21,8
Entre 11% i 20%	19,9
Entre 21% i 40%	17,8
Més del 40%	18,0

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

4.4. Comissions de treball

La junta, òrgan executiu, i l'assemblea general, òrgan de govern, sovint es recolzen en altres organismes com les comissions de treball per organitzar-se la feina i fer possible la consecució dels objectius de l'AMPA. Les comissions representen una fórmula per organitzar i gestionar eficaçment el funcionament de la junta i els serveis, projectes i activitats que s'hi ofereixen. Aquestes comissions normalment estan integrades per un o diversos membres de l'associació, entre els quals es poden trobar membres de la junta. Les comissions s'encarreguen de recollir informació, fer propostes i dissenyar i dur a terme projectes. Normalment estan especialitzades a desenvolupar una qüestió específica (llibres, menjador, extraescolars, festes etc.).

Gairebé tres de cada quatre associacions funcionen a través d'aquestes comissions o grups de treball. Tot i que aquest sistema d'organització està generalitzat, s'utilitza més sovint en centres amb molts alumnes i a la primària, ja que són els tipus de centre en què l'AMPA es fa càrrec de més serveis i activitats, com veurem en el proper capítol. Així, mentre que en els centres amb menys de 200 alumnes la proporció d'AMPA que treballa a través de comissions és del 58,5%, en els centres amb més de 600 alumnes arriba al 75%. Per etapes educatives també són més freqüents les comissions en la primària que en la secundària. Mentre que en els centres públics de primària el 75,5% de les AMPA s'organitzen amb aquests grups, en el cas de la secundària ho fan el 63,9% (gràfic 7). És a dir, trobem que la fórmula de comissions de treball centrades en una tasca està molt estesa, però sobretot és més present allà on hi ha més alumnes i allà on es fan més activitats, que com veurem més endavant, és el cas de la primària.

Gràfic 7. AMPA organitzades en comissions de treball segons tipologia de centres. Catalunya, 2013

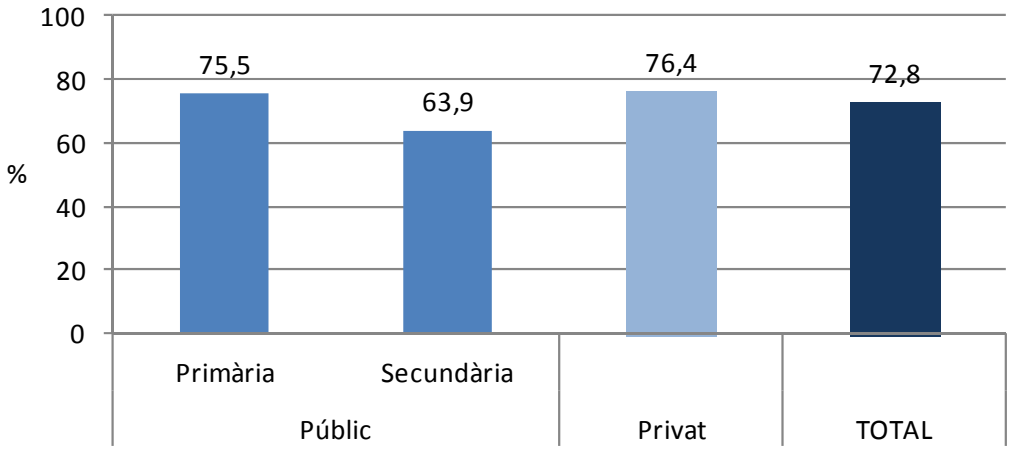

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

De mitjana, les AMPA funcionen amb cinc comissions de treball i 16 pares o mares que hi treballen activament, tant en centres públics com privats (gràfic 8). Aquesta dada ens indica que hi ha un grup de pares i mares motivats que realitzen una tasca activa a l'AMPA

més enllà de la pròpia junta. Els centres públics de primària són els que mobilitzen més pares i mares en les comissions, amb una mitjana de 17 membres actius per sis comissions de mitjana. Els centres privats, en canvi, tenen de mitjana 16 membres actius per cinc comissions. Als centres públics de secundària hi ha una davallada del nombre de mares i pares actius en les comissions i d'aquestes mateixes: 10 membres de mitjana per quatre comissions.

Gràfic 8. Mitjana del nombre de comissions de treball i de mares i pares que hi treballen activament segons tipologia de centres. Catalunya, 2013

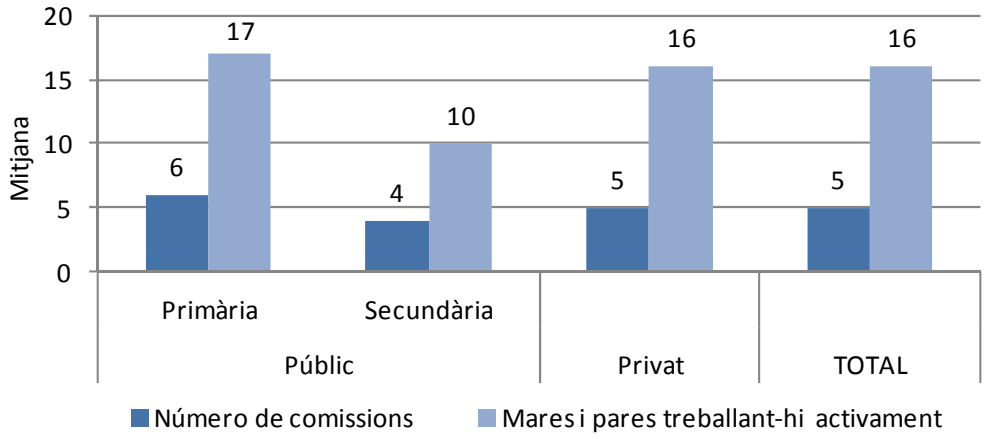

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Destaca la col·laboració activa en comissions de centres de la ciutat de Barcelona, amb una mitjana de 23 membres, molt per sobre de la dels centres en altres municipis amb més de 100.000 habitants, que tenen 16 membres actius treballant en les comissions de mitjana.

Els directors entrevistats ens han il·lustrat la quantitat d'activitats que desenvolupen aquestes comissions i com canalitzen les diferents activitats i serveis que gestiona l'AMPA d'una manera molt estructurada i especialitzada. D'aquesta manera es pot respondre a una demanda, necessitat o interès amb un grup de mares o pares que s'hi dediquen en exclusiva. I no només responen a allò que planteja l'AMPA, sinó que també es treballa sobre les línies fonamentals de l'escola. En aquest sentit, els centres públics i privats presenten diferents necessitats marcades per les diferents realitats dels centres i els seus propis idearis, i aquestes marquen el tipus de comissions:

> *"Hi ha moltes comissions. Una comissió pel menjador per revisar periòdicament el que hi passa: si la nutrició és equilibrada, si els menús que fan els hi semblen bé... Després hi ha una comissió de llibres, que porten la relació amb les editorials i amb la llibreria. També d'extraescolars, unit al pla d'esports hi ha també una comissió, que també hi ha una mare dins, per projectar totes les activitats extraescolars. Una comissió de mediació per resoldre conflictes i que participa en la comissió de convivència. Una comissió de resultats, una comissió de mobilitat, etc."* (Dir10_públic_sec)

> *"Tenen una comissió de comunicació, que vetlla per tot el que sigui crear la web de l'AMPA i instruments de comunicació amb les famílies. Tenen unes comissions d'ensenyament: aquestes serien les que directament es relacionen més amb la vida escolar, per tant són les que interaccionen amb els responsables de l'escola. Tenen una comissió de festes, que seria tota l'organització típica que fan les AMPA d'actes lúdics i festes al voltant d'un curs: la festa major, la de Nadal... Tenen una comissió social. Això en aquest cas és molt intens perquè forma part molt de la identitat de l'escola i del projecte educatiu de l'escola. Tenen la comissió de pastoral, que també és una línea molt específica de la identitat d'aquesta escola, llavors ells també s'hi senten molt implicats."* (Dir11_privat_prim_sec)

Els directors també han posat de relleu una altra forma de comissió en la que hi participen l'equip directiu o el cos de mestres juntament amb els membres de l'AMPA, i inclús amb voluntaris o altres agents de l'entorn. Aquestes comissions, anomenades mixtes, suposen un pas més enllà en la col·laboració entre famílies i centre, ja que són un model de cogestió. Sempre que es troben els objectius comuns, aquest tipus de funcionament és molt més enriquidor i acaba reverint en una millora evident dels resultats acadèmics.

> *"La idea aquí de la participació de les famílies no és exactament la d'AMPA, sinó que va una miqueta més enllà. Tenim unes comissions mixtes en les que hi ha uns grups de pares dels quals un és un vocal i coincideix amb que està a la junta de l'AMPA, i un és mestre. Nosaltres ara som 12 mestres i mig en plantilla, i tenim 10 comissions. Vull dir que tots els mestres estem en una comissió. I dins de cada comissió deuen ser entre 8 i 12 famílies. Hi ha la comissió de menjador, la de biblioteca, la de relacions socials, la de relacions amb l'exterior, la d'obres, la d'activitats, la de medi ambient, festes, comunicació i relacions. Això engloba en realitat tot el que acaba passant a l'escola."* (Dir3_públic_ prim)

4.6. Pares delegats

Per últim, existeix una altra forma d'organització i de participació de les famílies molt propera al centre que cada vegada està més estesa i en molts casos és impulsada pels propis equips directius més que no pas per l'AMPA. Es tracta de la figura del pare/mare delegat o encarregat de cada curs. El delegat és un pare o mare escollits pel conjunt de pares i mares de classe a petició de l'AMPA, del tutor o tutora de curs, o bé escollits directament per la pròpia direcció del centre. Fonamentalment fan d'enllaç entre les famílies d'un grup classe i els mestres i equip directiu en tots aquells temes que afecten el col·lectiu en major o menor grau. Són representants, portaveus i informadors de les famílies envers el centre i, a l'inrevés, del centre envers les famílies.

> *"Hi ha els delegats d'aula. A cada grup hi ha un delegat. I quan és un tema més de grup, llavors és el delegat qui s'encarrega de fer el pont entre pares i mestres. Aquests grups de pares i mares delegats es troben també de manera periòdica, aproximadament cada tres setmanes. I la seva funció principal seria la de recollir inquietuds, queixes, malestars i opinions que fan el pares i les mares de les seves classes a les quals representen.* (Dir6_privat_ prim_sec)

"Amb aquests pares encarregats tenim reunions trimestrals. Són coneixedors de la realitat del col·legi des de com ha anat el procés d'admissió, quantes famílies tenim, quines dificultats tenim, quines són les nostres preocupacions... Aquí els hi donem tota la informació perquè estiguin al cas i per tant poder ser uns bons transmissors. I a l'hora hi ha un feedback, és a dir, que ells ens traslladen els temes que ells veuen des de les aules." (Dir5_privat_ prim_sec)

Segons les dades de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA, al 38,6% dels centres hi ha pares delegats a les classes. En el cas dels centres privats arriba a la meitat dels centres. En els centres públics hi ha molta diferència entre aquells on s'imparteix primària i en els de secundària. El 45,8% dels centres públics de primària disposen de la figura de pares delegats, mentre que en els instituts públics només la tenen el 9,5% (gràfic 9).

Gràfic 9. Centres que tenen pares delegats per cada classe segons tipologia de centres. Catalunya, 2013

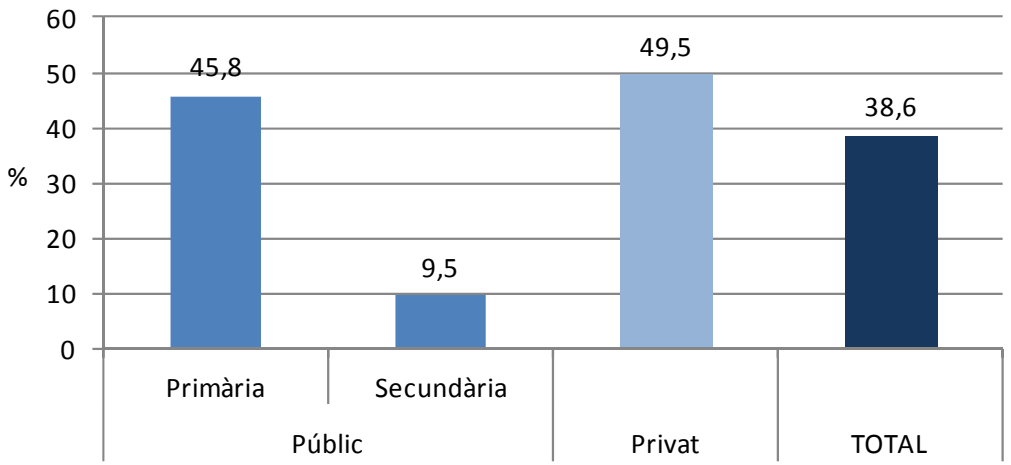

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Només el 19% de les AMPA es reuneixen com a mínim un cop al mes amb els pares delegats (en aquells centres on existeix aquest representant de les classes). Però el 40% indica que només es reuneixen amb ells un cop a l'any i de manera puntual i el 15% admet que no es reuneixen mai amb els pares encarregats de les classes. Per tant, sembla ser que la figura d'aquests representants de cada classe estableix un major vincle amb la direcció del centre que no pas amb els representants de l'AMPA.

La descriuríem, per tant, com una fórmula cada cop amb més presència, tutelada pel centre, però molt efectiva. En termes de qualitat democràtica se'n pot fer una valoració ambivalent: per un cantó amplia els canals de participació i estableix interlocucions fluides, però per l'altre no apodera a les famílies ni els reconeix capacitat d'autoorganitzar-se.

Les associacions de mares i pares d'alumnes són un model generalitzat i estès a gairebé tots els centres de Catalunya. A més a més, es tracta d'una forma d'associacionisme secundat per una gran majoria de les famílies amb fills escolaritzats en ensenyança obligatòria.

L'estructura formal dels AMPA està formada per la Junta i l'Assemblea. La Junta, òrgan executiu de l'associació, es compon d'una mitjana de nou membres que es reuneixen en la majoria dels casos un cop al mes. A l'Assemblea, òrgan de govern, la taxa de participació de les famílies és força més baixa en comparació amb el nombre d'associats. D'altra banda, cal destacar que gairebé tres de cada quatre AMPA incorporen a la seva estructura comissions de treball que canalitzen i porten a terme els objectius de l'associació. També en molts centres apareix la figura dels pares delegats, en quatre de cada deu, però més associada amb el centre.

Per naturalesa del centre

Al 99% de centres públics hi ha AMPA amb un 80,6% de famílies associades. Les seves juntes es componen de nou membres de mitjana i es reuneixen com a mínim un cop al més en el 78,8% dels casos. Se celebren assemblees un o dos cops a l'any, tot i que una de cada quatre AMPA ho fa com a mínim trimestralment. La taxa de participació a les assemblees és del 19,2% de les famílies associades. Les comissions de treball són un recurs d'organització utilitzat en el 72,1% de les AMPA dels centres públics.

Al 90% de centres privats hi ha AMPA amb un 81,3% de famílies associades. Les seves juntes estan formades per una mitjana d'onze membres i el 80,8% es reuneix com a mínim un cop al mes. Les assemblees se celebren puntualment i només el 18% d'AMPA ho fan com a mínim trimestralment. La participació en aquestes assemblees és del 13% de les famílies sòcies. Tres de cada quatre AMPA de centres privats s'organitzen en comissions de treball.

*Per etapes educatives dels centres públics**

Els centres públics de primària són els que tenen més famílies associades a l'AMPA, amb el 83,4%. A les seves juntes hi ha de mitjana de nou membres que es reuneixen, la gran majoria, un cop al mes. Una de cada tres AMPA celebren assemblees amb la resta de famílies trimestralment. L'estructura es completa amb comissions de treball en tres de cada quatre AMPA, amb unes sis comissions en les que participen 17 membres de mitjana.

Les AMPA d'instituts públics de secundària presenten les taxes menys elevades d'associats, amb el 73%. La mitjana de membres de la junta és de vuit i la majoria es reuneixen mensualment. La freqüència de reunió de les seves assemblees és la més baixa: només una de cada sis ho fa trimestralment. A sis de cada deu d'aquestes AMPA hi ha comissions de treball, amb una mitjana de quatre grups i 10 membres implicats.

* Només es diferencien les etapes educatives dels centres públics, ja que el 75% dels centres privats imparteixen primària i secundària.

5. Què fan les AMPA?

Les AMPA organitzen i desenvolupen tot un seguit de tasques cabdals orientades als infants, a les famílies i al propi centre. Les mares i pares s'agrupen per incidir en la vida educativa dels seus fills, per ajudar l'escola en el seu funcionament i en les seves relacions amb les famílies, i per oferir uns serveis i activitats que d'altra manera l'escola no podria oferir. Des d'aquesta òptica, tenir una AMPA activa i sòlida vol dir tenir una escola molt millor.

La seva funció és essencial, i més en l'actual situació de crisi econòmica, perquè amb la seva activitat complementen, o fins i tot substitueixen, els serveis bàsics que són competència de l'escola però als quals no hi arriba, o que són competència de l'Administració però aquesta tampoc els està proveint, o que, tot i no estar contemplats, les famílies reclamen i necessiten. Per aquestes raons, els serveis i activitats que ofereixen les AMPA són diferents segons la realitat que les envolta: s'adapten a les necessitats de cada centre i de les famílies que en formen part.

No obstant això, hi ha unes línies comunes que orienten tot allò que fan les AMPA:

a) Gestionar i organitzar activitats i serveis: amb una oferta que ajuda les famílies, tant en la vessant de conciliació (acollida, menjador, casals en període de vacances, etc.) com en la vessant econòmica rebaixant costos (llibres de text, equipament esportiu, etc).

b) Complementar el currículum escolar: oferint activitats extraescolars que no tenen cabuda en l'horari lectiu ni en el currículum oficial i amb un plus que complementa la formació (activitats de reforç, esportives, artístiques, lúdiques, etc.). També contribuint directa o indirectament en l'organització d'activitats coordinades pels mestres (viatges, sortides, intercanvis, visites, etc.) que enriqueixen l'activitat lectiva.

c) Representar les famílies de l'escola, els seus interessos i les seves idees. Aquí principalment desenvolupen una tasca política en òrgans de govern i duen a terme la interlocució amb les institucions per prendre decisions sobre l'educació i la vida escolar: consell escolar, federacions d'AMPA, consell escolar municipal, fundacions de la patronal educativa, etc.

d) Donar suport al centre, l'equip directiu i el cos docent: complementant i millorant amb materials i accions els recursos limitats de les administracions o la titularitat del centre (en el cas dels privats) en qüestions com la millora d'infraestructures i

equipaments del centre, servei de biblioteca, servei d'orientació psicopedagògic, socialització de llibres, festes escolars, agenda o carpeta amb la imatge corporativa, etc.

e) Fomentar el sentiment de pertinença i l'adhesió de les famílies al projecte d'escola: promouen la participació i la implicació, contribueixen a generar identitat de centre, organitzen escola de pares, sortides familiars, celebracions, etc.

f) Fomentar la cohesió social: mantenint relacions tant amb l'entorn proper com amb altres AMPA properes, i associacions veïnals o del barri.

A la nostra enquesta hem copsat quines activitats i serveis ofereixen i gestionen avui dia les AMPA, és a dir, què fan i de què s'encarreguen en major o menor mesura. També hem recollit informació sobre tot allò en el que voldrien participar o que creuen que se n'haurien de fer càrrec, descobrint el potencial de futur d'aquestes associacions.

5.1. Activitats, serveis i funcions de les AMPA

Els principals serveis que avui gestionen les AMPA catalanes, de manera única o conjuntament amb el centre, són, per ordre de prioritat: les activitats extraescolars, la millora d'infraestructures i equipament del centre, el subministrament de llibres de text, l'acollida matinal, el servei de menjador i l'escola de pares. Altres activitats i serveis que ofereixen, tot i que en menor mesura, són: orientar, donar suport i informació a les famílies, el servei de biblioteca, col·laborar en sortides programades del centre i gestionar el transport escolar.

El servei ofert amb més freqüència per l'AMPA és l'activitat extraescolar en qualsevol de les seves formes (educativa, lúdica, esportiva). El 84,3% de les AMPA s'encarreguen de gestionar-les, majoritàriament de manera exclusiva (gràfic 10). D'aquesta manera es posa en evidència el protagonisme absolut que tenen les AMPA en aquests tipus de servei que s'ofereix fora de l'horari lectiu i que va orientat a complementar el currículum escolar i oferir un espai de socialització als infants, a més de resoldre la conciliació familiar i laboral sobretot en aquells casos en què la compactació de l'horari lectiu deixaria els nens i nenes fora de l'escola al migdia o a primera hora de la tarda.

En segon lloc, el 75% de les AMPA col·laboren en la millora d'infraestructures i equipaments pel centre. En aquest cas, però, es tracta d'una tasca que realitza l'AMPA conjuntament amb el centre. Aquesta aportació, que a diferència d'altres serveis adreçats només als alumnes que els paguen beneficia el conjunt de l'alumnat del centre tant si és soci de l'AMPA com si no, ens mostra el grau de subvenció que aporten les famílies a l'educació, ja sigui pública o privada. És a dir, les famílies, més enllà d'impostos o quotes de centre, aporten un capital a l'educació que les converteix en un *partner* a l'ombra del sistema educatiu.

El subministrament de llibres de text és el tercer servei més ofert: el 40,1% de les AMPA se n'encarrega en exclusiva i el 28,7% de manera compartida amb el centre. En quart lloc hi trobem l'acollida matinal que s'ofereix als centres que imparteixen educació primària:

el 59,9% de les AMPA se n'encarreguen de manera exclusiva. El servei de menjador i l'escola de pares són altres serveis dels quals s'encarrega l'AMPA, ja sigui de manera exclusiva o compartida amb el centre, en el 44,5% i el 40,8% dels casos respectivament.

Gràfic 10. Serveis que es desenvolupen al centre segons qui els organitza o gestiona (en percentatges). Catalunya 2013

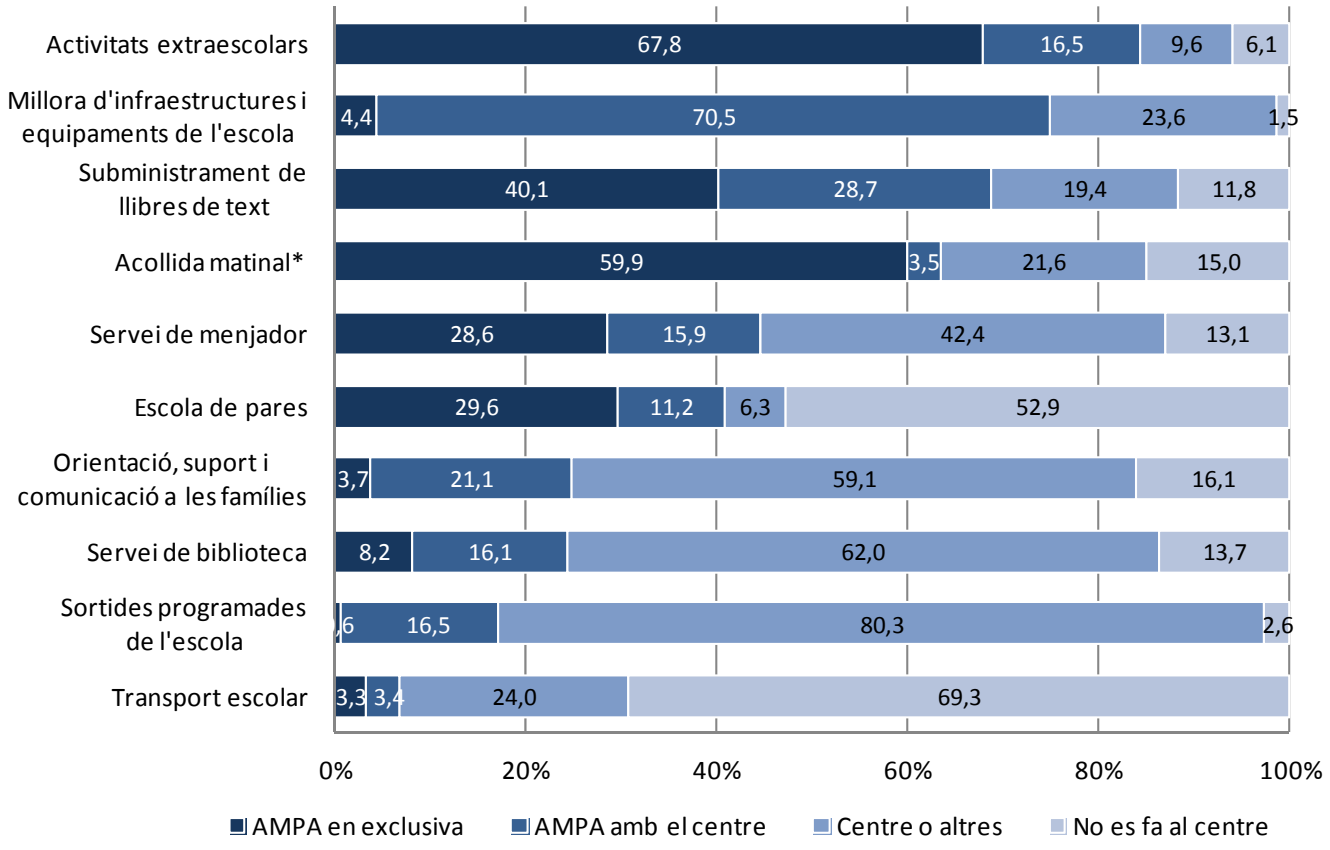

*Només centres on s'imparteix educació primària.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Es constata que, sense estar-hi obligades, les famílies sostenen serveis que garanteixen la igualtat d'oportunitats a tots els nens i nenes:

- Garanteixen l'accessibilitat a l'educació amb serveis d'estalvi, com pot ser el subministrament de llibres de text.
- Contribueixen a la conciliació familiar i laboral oferint el servei d'acollida matinal o de menjador escolar.
- S'ocupen de la socialització de tots els infants organitzant activitats extraescolars i contribuint en sortides culturals o lúdiques.

L'estudi de l'OCDE coordinat per Field (2006) que analitza l'educació i la cohesió social identifica la igualtat educativa com un element clau per a la consolidació de la societat. La igualtat educativa té dues dimensions: 1) la idea d'un estàndard bàsic mínim d'educació per a tothom; i 2) i la justícia, que comporta el fet que les circumstàncies personals i so-

cials, com ara l'estatus socioeconòmic o la procedència ètnica, no han de suposar cap obstacle per a la realització del potencial educatiu. Vista l'activitat que duen a terme, podem afirmar que les AMPA s'estan encarregant de treballar aquestes dues dimensions en cerca de la igualtat educativa i la cohesió social.

En allò que no és estrictament acadèmic, l'AMPA està proveint uns serveis bàsics que, en el context actual, probablement amorteixen les desigualtats resultants de la crisi. L'oferta de serveis i activitats que tenen les AMPA, i el fet que sigui una oferta autogestionada, permet compensar algunes mancances en les polítiques educatives, que, actualment, no arriben a cobrir totes les necessitats.

Però no totes les AMPA funcionen d'igual manera. Si observem amb detall les sis principals activitats i serveis que gestionen les AMPA, trobem diferències significatives segons la naturalesa del centre (públics i privats). En general, les AMPA de centres públics s'encarreguen més sovint d'aquests serveis que no pas les AMPA de centres privats, en els quals la provisió de serveis és a càrrec de la titularitat del propi centre. Per exemple, el servei de menjador s'ofereix a pràcticament tots els centres privats i la gran majoria dels públics (gràfic 11). Ara bé, en els centres públics l'AMPA s'ocupa efectivament del menjador amb o sense ajuda del centre. En canvi, les AMPA de centres privats que es fan càrrec del menjador són escassíssimes. En definitiva, trobem que les realitats que envolten els centres i les seves famílies són diferents i, per tant, també ho són les necessitats de les quals deriven les actuacions de les AMPA.

Gràfic 11. Serveis que es desenvolupen al centre segons qui els organitza o gestiona i la naturalesa del centre. Catalunya, 2013

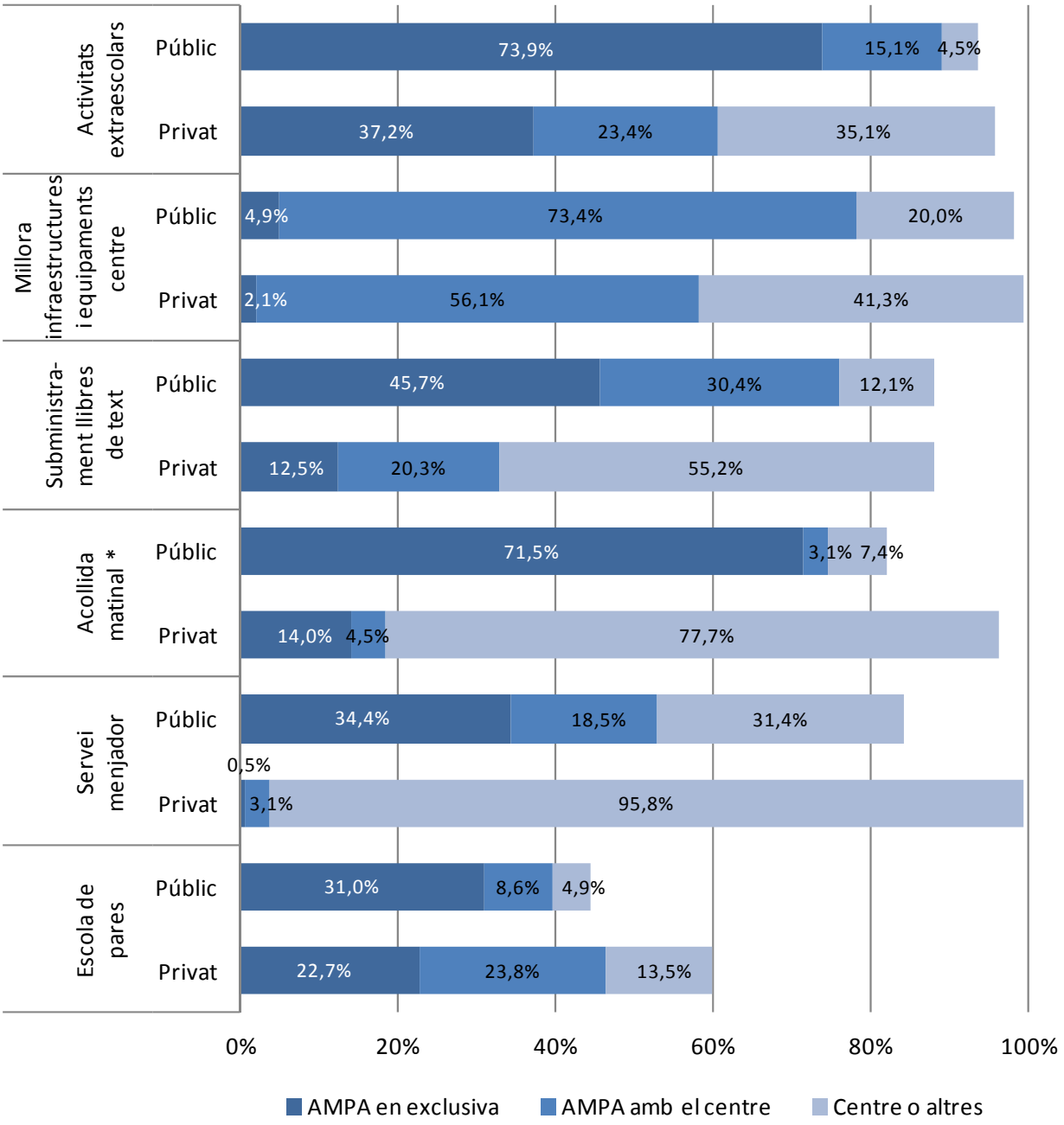

* Només centres on s'imparteix educació primària.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Els testimonis de dos directors d'instituts aclareixen com aquesta tasca de l'AMPA als centres públics és imprescindible en l'actual context de crisi per garantir el bon desenvolupament de l'educació, a partir de l'exemple del subministrament de llibres, qüestió central de les escoles actuals i del propi fet educatiu.

> *"Ara ja gairebé tots els centres tenen algun sistema per a repartir llibres de text o abaratir-los. Jo diria que gairebé tots. Perquè a l'escola pública és un drama si no,*

eh?, que si no els professors no fan classe. Com a nosaltres ens succeeix. Això els instituts solen donar-li-ho a l'AMPA, que s'encarreguin les AMPA." (Dir7_públic_sec)

"Hi ha coses en què és important la mediació de l'AMPA per impulsar una mica. Per exemple, abans d'aquest estiu, volíem fer una crida per veure si, davant de la crisi, hi havia donacions i intercanvi de llibres entre els alumnes. Perquè realment són molt cars els llibres. Nosaltres vam tenir una mica l'iniciativa de posar en marxa això, però ràpidament els pares van convocar un petit mercat de llibres, el van organitzar ells mateixos i van tutelar aquest intercanvi, i una mica de compra venta de llibres. I es va posar en marxa ràpidament la idea de l'associació de llibres... O sigui que això realment és una tasca important pel desenvolupament acadèmic i on la seva ajuda és imprescindible." (Dir10_públic_sec)

El contrapunt a aquests testimonis el trobem en què les línees prioritàries d'actuació de les AMPA dels centres privats disten molt d'aquesta tasca social que es fa dins del centre. Les realitats diferents fan que, per exemple, com explica una directora d'un centre privat, aquesta tasca social sigui més dirigida cap a fora, tot seguint una tret identitari de l'escola:

"De les activitats extraescolars ja s'encarrega de totes l'escola. Però, per exemple, a l'AMPA sí que diuen: -portem projectes de solidaritat que semblen interessants per als alumnes. O els hi sembla interessant fer una campanya per recaptar per no sé qui en no se quin país. O pensen que és bo donar suport econòmic perquè els alumnes facin jornades de reflexió, perquè és bo que l'adolescent reflexioni. I com que això té un cost, ells el subvencionen." (Dir5_privat_ prim_sec)

O bé, com explica un altre director, se centren en activitats formatives per les pròpies famílies, una de les activitats que més desenvolupen les AMPA de centres privats:

"L'AMPA també està fent un servei de formació. És a dir, a vegades amb èxit a vegades amb menys èxit, però està oferint conferències, activitats lúdiques... en les que hi van participant els pares. En la coordinació d'allò esportiu, que aquí sí que hi estan molt presents les famílies, es compta amb elles, perquè si no seria impossible la infraestructura d'organitzar aquests tipus de muntatges." (Dir11_privat_prim_sec)

La necessitat en què s'ha convertit el servei de menjador per a moltes famílies per poder conciliar el món familiar i laboral ha fet augmentar la seva oferta als centres. Segons un estudi realitzat a les AMPA de centres públics de Catalunya el 1999, el 21% dels centres tenien servei de menjador gestionat totalment per l'AMPA, i en el 12% de centres l'organitzava parcialment l'AMPA (FAPAC, 1999). En total, el 73% dels centres públics oferien servei de menjador aquell any, mentre que ara per ara, al 2013, s'ofereix al 85,4%, és a dir, la gran majoria. A més, la meitat de les AMPA de centres públics són presents avui en dia en la gestió dels menjadors. I si tenim en compte les etapes educatives, observem que la presència de les AMPA en la gestió dels menjadors en l'educació primària dels centres públics arriba fins al 62,5% (gràfic 12), mentre que a la secundària és un servei menys ofert i amb menys presència de l'AMPA. Als centres privats, per la seva banda, el

menjador escolar és present en el 99% dels casos, però la presència de l'AMPA en la seva gestió és testimonial, ja que es tracta d'un servei de la pròpia titularitat del centre.

Gràfic 12. Qui es fa càrrec del servei de menjador segons tipologia de centres. Catalunya, 2013

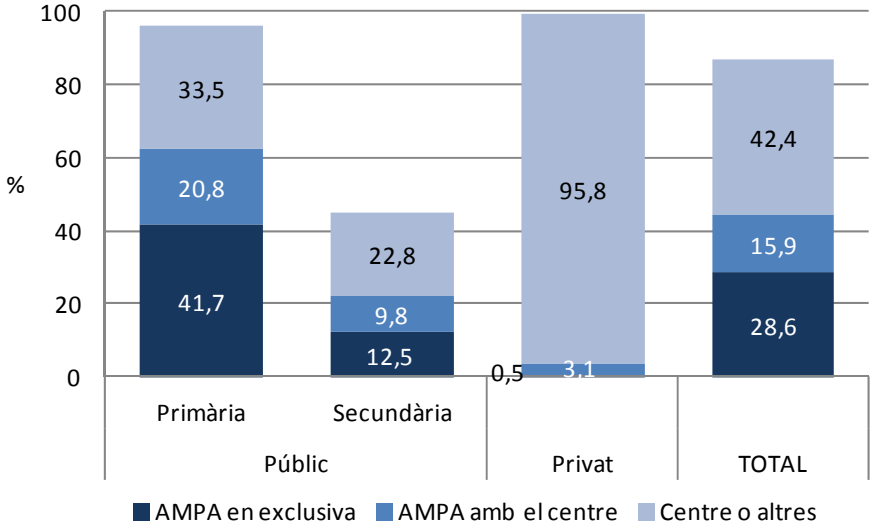

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

L'acollida matinal és l'altre servei orientat a la conciliació en què més ha crescut la presència de les AMPA en la seva gestió. Així, els anys 2001-2002 només un 24,5% dels centres públics de primària tenien l'acollida matinal gestionada per l'AMPA (Idescat, 2005). Actualment aquesta xifra es dispara fins al 71,5% dels centres públics en què ho gestiona l'AMPA en exclusiva. Als centres privats l'oferta està més estesa, tot i que la presència de l'AMPA en la gestió es redueix al 18,4%, ja sigui en exclusiva o amb el centre. És a dir, com en el cas del menjador, es tracta d'un servei que ofereix la titularitat del centre.

Pel que fa al subministrament de llibres, en què s'inclou tant la reducció de preu gràcies a la venda directa, com els projectes de socialització i reutilització, o l'organització de mercats de segona mà que faciliten la circulació de llibres a baix preu entre alumnes dels cursos inferiors, les diferències també són remarcables entre centres públics i privats. Mentre que al 76,1% dels centres públics l'AMPA hi participa d'alguna manera (en un 45,7% dels centres ho gestiona únicament l'AMPA), en els centres privats només se'n fan càrrec el 32,8% de les seves AMPA. Aquest servei també ha anat en augment en els darrers anys. El 1999, el 64% de les AMPA dels centres públics oferien la distribució de llibres de text (FAPAC, 1999), mentre que el 2013 ho fan el 88,1%.

Per etapes educatives, a diferència dels altres serveis, trobem que el dels llibres de text és un servei al qual les AMPA de secundària hi dediquen molts esforços: actualment el 83,7% és present en el subministrament de llibres i el 54,2% se n'encarrega exclusivament. També les AMPA de centres públics de primària ho gestionen de manera majoritària: el 74,8% hi participa i el 43,9% gestiona els llibres en exclusiva (gràfic 13).

Gràfic 13. Qui es fa càrrec del subministrament de llibres de text segons tipologia de centres. Catalunya, 2013

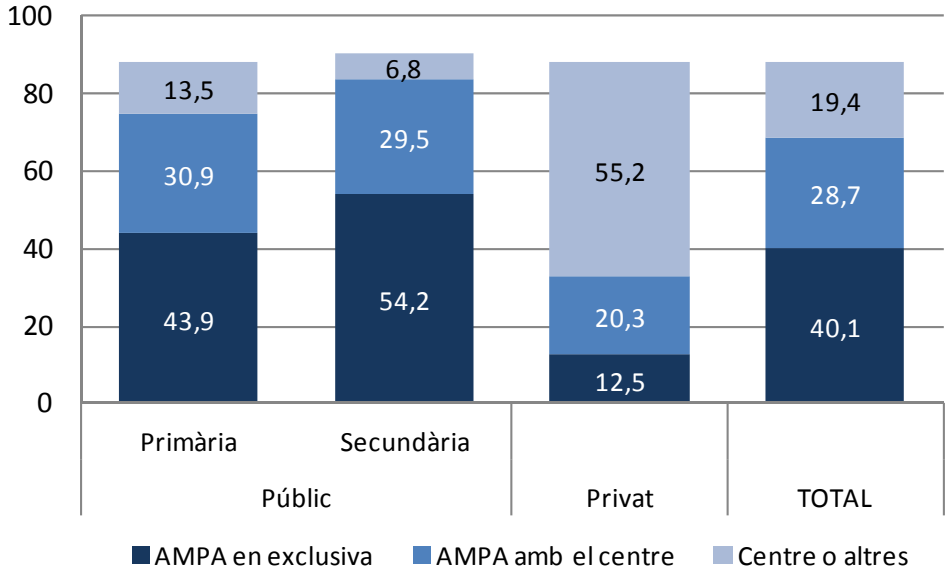

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Pel que fa a les activitats extraescolars, en el 73,9% dels centres públics l'AMPA les gestiona en exclusiva, i el 15,1% ho fa conjuntament amb el centre (en total el 93,5% dels centres). Aquí també s'ha produït una crescuda notable: durant el curs 2001-2002, les AMPA de centres públics que gestionaven les activitats extraescolars eren el 57,4% del total de centres públics (Idescat, 2005), mentre que avui l'oferta d'extraescolars feta des de l'AMPA en la primària arriba al 97,9% dels centres públics (gràfic 14). Als instituts públics l'oferta d'extraescolars baixa al 80,9% i un 64,1% d'AMPA participen en la seva gestió. Els centres privats, per la seva banda, desenvolupen extraescolars gairebé en tots els centres, el 95,7%, i el 60,6% amb gestió de l'AMPA, ja sigui de manera única o en col·laboració amb l'escola.

Gràfic 14. Qui es fa càrrec de les activitats extraescolars segons tipologia de centres. Catalunya, 2013

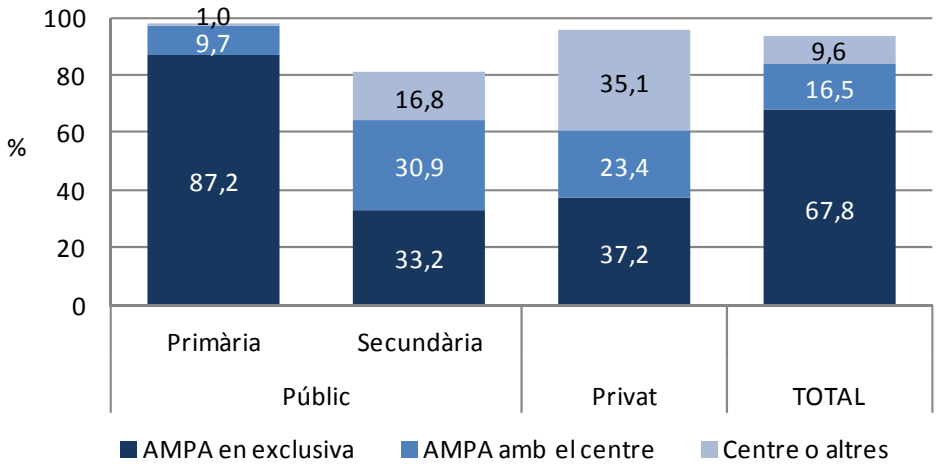

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

El 86,3% de centres d'ensenyament obligatori de Catalunya compten amb servei de biblioteca, i gairebé una de cada quatre AMPA participen en la seva gestió (gràfic 15). És un servei que està present en la mateixa mesura en els centres públics i privats, tot i que en l'educació pública hi ha més presència de l'AMPA. A les escoles públiques de primària l'AMPA hi participa en el 24,4%, i als instituts de secundària en el 34,9%, enfront del 12,6% dels centres privats. Aquest és, juntament amb el servei de subministraments de llibres de text, un dels serveis en què l'AMPA de la secundària pública té més protagonisme que en la primària. I és un dels serveis en què l'aportació econòmica de les famílies, vehiculada a partir de les quotes a l'AMPA, subvenciona directament l'activitat acadèmica i per tant garanteix la qualitat educativa dels centres, sigui contribuint a la contractació de la persona bibliotecària, sigui ajudant a la compra de llibres o de mobiliari, o bé tirant endavant projectes d'actualització del servei de préstec o d'esporga de volums antics. Val a dir que des que les dotacions del Departament d'ensenyament per potenciar la biblioteca escolar s'han extingit, com el "puntedu" que va tenir la darrera convocatòria el 2011, l'aportació de les famílies ha estat cabdal per donar continuïtat als projectes endegats.

Gràfic 15. Qui es fa càrrec de la biblioteca segons tipologia de centres. Catalunya, 2013

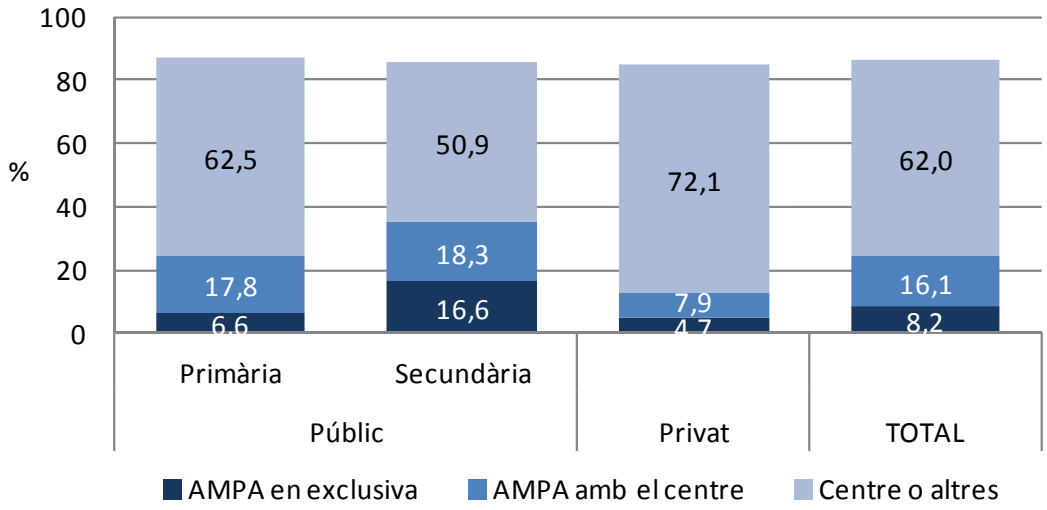

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

L'activitat que les AMPA de centres privats realitzen més que no pas les de públics, és l'escola de pares. El 46,5% de les AMPA de privats l'ofereixen, enfront del 42,5% de les de centres públics de primària i del 31,1% de les de públics de secundària. Però la proporció de centres en els quals l'AMPA és l'única gestora del servei segueix sent superior als centres públics, amb el 31% (el 22,7% als privats). Cal destacar l'augment de l'escola de pares en els darrers anys, ja que el 1999 només n'hi havia com a tal al 6% de centres públics, a més del 17% d'AMPA que oferien activitats formatives per a pares (FAPAC, 1999). En l'àmbit dels centres privats és important ressaltar la forta presència del programa FEAC, de formació per a famílies i mestres, que impulsa la Fundació Escola Cristiana i que té molts anys de vigència i tradició en aquest sector.

En definitiva, a l'escola pública bona part dels serveis bàsics a les famílies, que igualen l'accessibilitat a l'educació, ajuden a la conciliació familiar i laboral (com pot ser el servei d'acollida o de menjador escolar) o contribueixen a la socialització dels infants, els estan garantint les AMPA. Aquestes tenen un major grau d'activitat i d'aquesta manera tenen una major incidència en la vida escolar i l'educació en general. En canvi, als centres privats les necessitats són una mica diferents i es canalitzen majoritàriament a través de les titularitats respectives. En comparació, a la privada aquesta mateixa oferta és gestionada principalment per la titularitat del centre, fet que la garanteix en pràcticament el 100% dels casos. Tot i això, les AMPA de centres privats tenen força presència en l'oferta d'activitats extraescolars i l'escola de pares. Aquestes activitats les fan més presents a les línies d'actuació referides a complementar el currículum escolar i a la cohesió i educació de les pròpies famílies, i a avançar en el concepte de coresponsabilitat en l'educació dels fills present en l'ideari de molts centres concertats.

5.2. El potencial de les AMPA: el que fan vs. el que voldrien fer

Les AMPA, lluny de trobar-se col·lapsades, aspiren a ampliar el seu grau d'activitat i gestió. L'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA ens ha permès copsar que aquestes associacions no només consideren que haurien de tenir major pes en l'oferta d'activitats i serveis, sinó també en la dimensió educativa pròpiament dita.

Les activitats i serveis, com hem vist, ocupen un lloc important en la feina de les AMPA, però la seva intenció passa per augmentar encara més la presència en aquestes tasques. Aquesta voluntat la trobem tant als centres públics com privats, però és en aquests últims que les diferències entre el que fan i el que voldrien fer són més pronunciades. El 84,2% de les AMPA de centres privats consideren que s'haurien d'ocupar de les activitats extraescolars, mentre que actualment només el 60,6% se n'ocupa en exclusiva o conjuntament amb el centre (gràfic 16).

Gràfic 16. AMPA que s'ocupen dels següents serveis i AMPA que consideren que se n'haurien d'ocupar (independentment que ja ho facin o no) segons naturalesa del centre. Catalunya, 2013

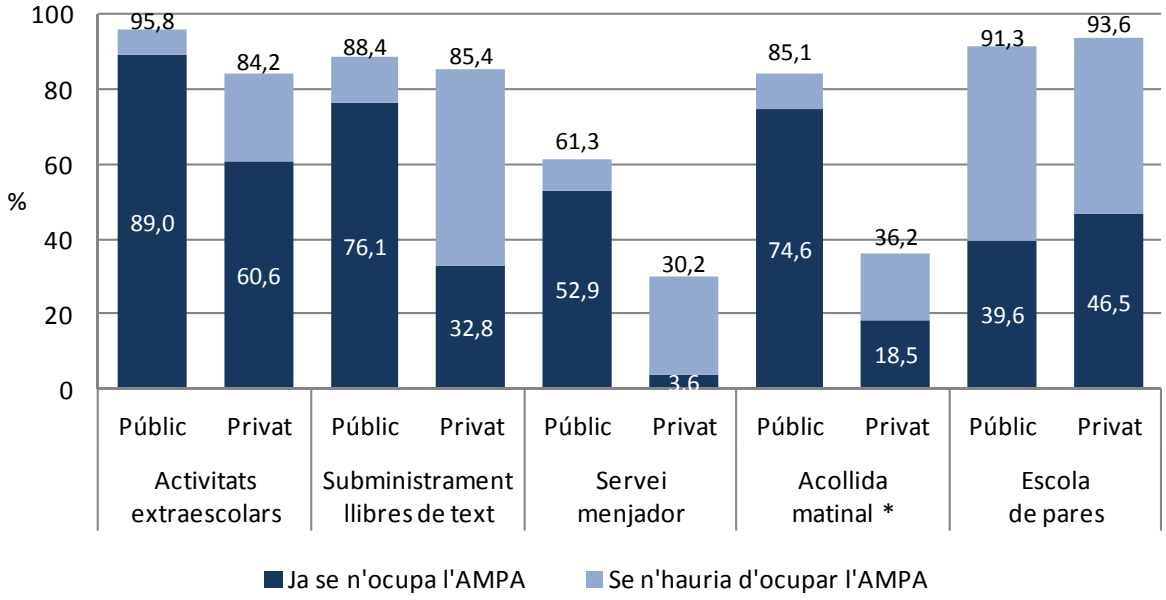

* Només centres on s'imparteix educació primària.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Respecte al subministrament de llibres de text, la diferència encara és més gran: el 32,8% de les AMPA de centres privats gestionen el servei actualment, però el 85,4% consideren que se n'haurien de fer càrrec elles. I el servei de menjador, que gairebé mai el gestiona l'AMPA a la privada (menys d'un 4%), voldria ser assumit pel 30,2%. Realment mostren la voluntat de ser presents en àmbits que fins ara els eren aliens, bé perquè en una situació de bonança econòmica no s'havien plantejat solucions d'autogestió de serveis que podrien revertir en un estalvi econòmic, o bé perquè es pressuposava que aquestes eren responsabilitats del centre, concebut com a empresa de diners.

Aquesta voluntat manifesta de les AMPA de centres privats de participar en àmbits que fins ara no centraven la seva activitat queda ben reflectida en la iniciativa per la reutilització de llibres que les famílies d'una escola va proposar a un director dels entrevistats:

> *"Mira un exemple, nosaltres estem en aquest procés que és el de reutilització dels llibres. Aquest procés l'estem fent perquè la iniciativa va sortir de famílies de l'escola. Concretament del grup de pares delegats que van recollir també tota una colla de famílies que varen dir: "coi, i perquè no ho fem nosaltres també això?", quan es començava a fer i nosaltres no ho fèiem. Ells mateixos van veure en altres escoles com ho estaven fent, van recollir la forma de fer-ho. Ho van portar aquí, ho van portar al consell escolar, a la direcció de l'escola. Van demanar de posar-ho en marxa, van convocar les reunions per fer-lo, ho van posar en marxa i va començar a funcionar."* (Dir6_privat_ prim_sec)

En el cas dels centres públics, es constata que el concepte de serveis autogestionats pels propis pares i mares (que en són alhora promotors i beneficiaris) és una fórmula valorada satisfactòriament, ja que les AMPA que els duen a terme ho volen seguir fent i les que no gestionen aquests serveis ho voldrien fer. Per tant, veiem un potencial de creixement de l'AMPA com a sector que caldrà tenir en compte de cara al futur.

Un dels àmbits que tant les AMPA de centres públics com les de privats volen ampliar, i que a més sorprèn per la diferència entre les que ja ho fan i les que creuen que ho haurien de fer, és el de l'escola de pares. Més del 90% de les AMPA consideren que haurien de participar en la gestió d'aquest servei per a les famílies, tot i que menys del 50% hi participa actualment. Aquesta confluència entre la privada i la pública, i amb aquest diferencial, denota l'interès actual que mostren les famílies per poder formar-se i informar-se; fet que es pot traduir en el creixement de la voluntat i la presa de consciència de les famílies de la necessitat de la seva implicació en l'educació dels fills.

No obstant això, dins del camp de les percepcions i voluntats, les AMPA troben, en línies generals, moltes diferències entre el que fan i el que voldrien fer en qüestions relacionades amb l'educació dins l'horari lectiu i el propi centre. Gairebé el 72% de les AMPA de centres públics i el 60% de les de centres privats creuen que haurien de participar en la programació anual del centre (actualment hi participen el 30,4% i el 21,9%, respectivament). També expressen que volen participar molt més en el procés de selecció del director i dels professors (gràfic 17).

Gràfic 17. AMPA que participen en els següents processos i AMPA que consideren que hi haurien de participar independentment que ja ho facin o no) segons naturalesa del centre. Catalunya, 2013

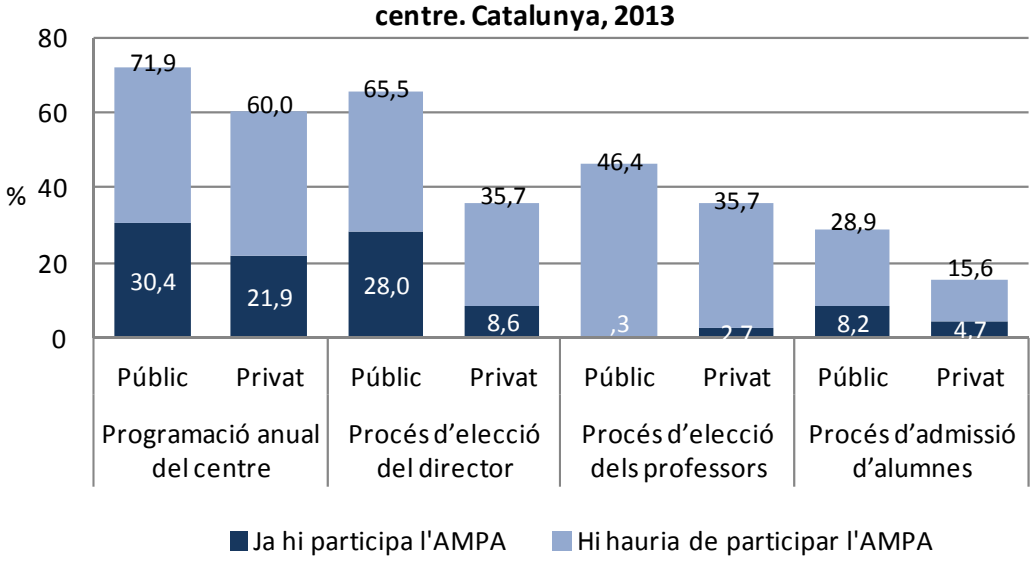

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Sobta aquesta declaració, ja que la normativa vigent contempla la programació del centre i l'elecció del director com a funcions del consell escolar de centre, en el qual l'AMPA, per llei, hi és representada. El fet que les AMPA expressin que voldrien ocupar-se d'aquestes qüestions, però que actualment no se n'ocupen, ens parla d'unes pràctiques i dinàmiques que fan del consell escolar un espai informatiu però no deliberatiu, i menys encara de presa de decisions.

La Programació General del Centre, el Pla Anual del Centre o la Programació General Anual del Centre són els documents que, en el marc del projecte educatiu, recullen tota l'organització del centre i especifiquen i sistematitzen els objectius operatius per al curs escolar (horari del centre, criteris i dates d'avaluació, mesures puntuals per millorar el rendiment, previsió de millora del material i equipament del centre, etc.) (LOE 2/2006; LEC 12/2009; D 102/2010). Els elabora l'equip directiu, però són avaluats i aprovats pel consell escolar. Els pares no només tenen el dret de saber quina és la Programació General del Centre, sinó també el de participar-hi, tant en l'avaluació com en l'aprovació, a través dels seus representants en el consell escolar.

El projecte educatiu del centre, per la seva banda, és un document molt lligat a la programació del centre, que serveix per plasmar-hi les finalitats i opcions educatives i el projecte lingüístic després d'una anàlisi de la realitat socioeconòmica i cultural de l'entorn i de les famílies del centre, i en el qual els pares han de poder participar directament. És on es defineixen les línies generals, que han de ser coherents amb tot el que es faci al centre. Les famílies tenen el dret a participar en l'elaboració i aprovació: aportant dades referents a l'AMPA i a l'entorn, participant en la definició dels trets d'identitat del centre, establint els criteris d'avaluació de la programació general i fent tot tipus d'aportacions al document abans de la seva aprovació al consell escolar.

Per últim, en aquest àmbit també trobem que els pares tenen dret a participar i decidir en el reglament de Règim Interior del centre, que recull les regles, les normes i els procediments relatius al funcionament intern, i en la Memòria Anual de centre, que és un document en el qual es fa una revisió del funcionament del centre durant el curs en qüestió en relació amb la programació prevista.

Amb totes aquestes opcions, i amb les voluntats expressades per les AMPA a l'enquesta, trobem que l'univers de possibilitats de participació formal al centre i a l'educació de les famílies es troba infrautilitzat. Tot i que les causes no estan del tot definides i responen a més d'un factor (manca d'informació, manca de cultura participativa, manca de participació efectiva de les famílies o manca de pes real del consell escolar com a màxim òrgan de govern del centre), les respostes sí que apunten al desig de les AMPA d'apropar-se a una coresponsabilitat efectiva en la gestió dels centres.

Per tant, podem afirmar que les AMPA, i per tant les famílies que hi són al capdavant, lluny de tenir la percepció d'estar sobrepassades per la complexitat i el volum d'activitat que duen a terme, pensen que han de seguir amb aquesta tasca i que han d'ampliar la seva actuació a nous àmbits que els corresponen legítimament.

En aquest sentit, els directors entrevistats es manifesten oberts a fer partícips a les AMPA i les famílies en general de la vida escolar i l'educació dels seus fills. De fet hi ha molts que pensen que relegar el paper de l'AMPA merament als serveis i activitats pot ser un factor contraproduent a llarg termini pel desgast que suposa als pares i mares implicats, quan el seu rol hauria de ser molt més ampli i centrar-se més en la pròpia comunitat educativa:

> *"Crec que hi ha una queixa general de les associacions de pares de convertir-se molt en una empresa de serveis, i això els hi menja molt la capacitat que tenen, per exemple, de generar noves iniciatives, o de generar iniciatives que vagin en la línia doncs, d'afavorir la cohesió, la implicació de les famílies, de tothom en el projecte... aquesta és la feina fonamental d'una AMPA. ... Parles amb l'AMPA i estan, no cremats, però estan amb aquesta idea de "ens han relegat a un aspecte que ens crema", perquè clar, tot el dia haver-te de barallar per qüestions organitzatives, administratives, burocràtiques de muntar les activitats... doncs això no té... sí que té relació al final, és millor que hi hagi això que no hi hagi res, però això quina relació té amb un projecte comú, amb el concepte comunitat educativa ... No té cap relació."* (Dir2_públic_inf_prim)

D'altra banda entre el col·lectiu de directors també existeix certa reticència a passar segons quins límits en relació a la decisió i gestió del centre educatiu, tot i que moure's en aquesta frontera és molt difícil pels possibles enfrontaments. Aquesta realitat es viu així tant als centres privats, on l'estereotip parla d'una major centralització del poder en la titularitat, com en els públics, on se suposa que hi ha un funcionament menys centralitzat:

> *"És una AMPA que té molt clar que no està davant de l'escola, sinó que està en el mateix bàndol que l'escola. Jo crec que això també és molt important, és a dir, l'AMPA és un element amb el qual s'ha de reflexionar conjuntament i evidentment*

al qual s'han de rendir comptes, no tant a l'AMPA, sinó als pares. Però en cap moment es poden convertir en una amenaça. Per tant, ells tenen molt clar quines són les línies vermelles que no travessen, del que seria entrar al desplegament professional del que és una vida escolar." (Dir11_privat_prim_sec)

"Sempre hi ha una organització acadèmica que a vegades l'AMPA potser ha d'estar informada, però algunes coses organitzatives, que a vegades són molt professionals, només formen part de la tasca del professorat. I a vegades poden ser una miqueta mal interpretades. A vegades hi ha decisions de tipus més professional que porten a terme els professors i si els pares estiguessin molt a dins, doncs a vegades no hi hauria una visió objectiva de les coses. I en aquest sentit, algunes coses de tipus acadèmic s'haurien de quedar més en mans dels professionals." (Dir10_públic_sec)

Les AMPA desenvolupen tota una sèrie d'activitats i serveis avui dia imprescindibles pel correcte funcionament del sistema educatiu tal i com l'entenem. El seu esforç i la seva gestió és molt present en les activitats extraescolars, la millora del centre, el subministrament de llibres, l'acollida matinal, el menjador i l'escola de pares. Es confirma que el concepte de servei autogestionat pels propis pares i mares (que en són alhora promotors i beneficiaris) és una fórmula valorada satisfactòriament. Lluny de trobar- se col·lapsades per la complexitat i el volum de l'activitat que duen a terme, pensen que l'han de seguir fent i que han d'ampliar la seva actuació a nous àmbits.

Per naturalesa de centre

A l'escola pública bona part dels serveis que ofereixen les AMPA son serveis bàsics per a les famílies, que tenen com a objectiu igualar l'accessibilitat a l'educació, ajudar a la conciliació familiar i laboral (com pot ser el servei d'acollida o de menjador escolar) o contribuir a la socialització dels infants. Les AMPA estan garantint tot allò on no arriben les administracions.

En els centres privats, aquesta mateixa oferta és gestionada principalment per la titularitat del centre, fet que la garanteix en pràcticament el 100% dels casos. Tot i això, les AMPA de centres privats tenen força presència en l'oferta d'activitats extraescolars, subministrament de llibres i l'escola de pares. No hi ha diferències substantives en allò que volen fer: mantenir i ampliar la seva participació als serveis, i tenir un major pes en la gestió i programació del centre.

Per etapes educatives dels centres públics

A l'educació primària pública l'oferta d'extraescolars està gairebé gestionada en la seva totalitat per les AMPA, i tres de cada quatre participen en subministrament de llibres. La tercera activitat amb més presència és el menjador: dues de cada tres AMPA gestionen aquest servei. La millora del centre educatiu també és una tasca fonamental de l'AMPA, però desenvolupada de la mà del centre.

A la secundària pública les AMPA s'encarreguen gairebé totalment del subministrament de llibres i dues de cada tres participen en les extraescolars. Al servei de biblioteca el paper d'aquestes AMPA també és molt important: una de cada tres en forma part. La millora d'infraestructures i l'aportació de materials per al centre també formen part central de la seva feina, però, com en el cas de la primària, ho duen a terme conjuntament amb el centre.

6. Quina és la situació econòmica de les AMPA?

La difícil situació econòmica que travessa la societat catalana actual ha tingut efectes en tots els àmbits, incidint particularment en aspectes fonamentals de l'estat del benestar com són l'educació i la sanitat. Això ens fa valorar especialment totes les accions que es fan per tal de suplir aquestes carències i preguntar-nos com s'ho fan les AMPA en termes econòmics. Aquest fet ens obliga a recordar el caràcter voluntari de la seva feina i el finançament que els aporten les famílies.

Les AMPA són associacions sense afany de lucre. Per això les seves activitats estan encaminades al benefici de les famílies associades, de les no associades, de la comunitat escolar i de l'entorn proper en general, però mai al rendiment econòmic. És el que s'anomena associacions d'utilitat pública (L 1/2002, de 22 de març). Com hem vist, les AMPA estan sostenint i desenvolupant un volum important d'activitats i serveis dels quals la situació de crisi n'incrementa la necessitat i alhora en dificulta la sostenibilitat econòmica. Aquesta tendència exigeix una acurada i especialitzada planificació de recursos de finançament i d'inversió per gestionar econòmicament de forma eficaç l'associació.

La legislació vigent en matèria econòmica que afecta les AMPA estableix determinades obligacions comptables, registrals i fiscals que determinen la necessitat de realitzar una gestió amb sistemes de comptabilitat que donin una informació econòmica correcta i transparent (normativa en l'àmbit comptable: D 259/2008, de 23 de desembre; D 125/2010, del 14 de setembre; L 2/1982, del 12 de maig; L 7/1988, de 5 de abril; normativa en l'àmbit tributari: RDL 4/2004, de 5 de març; L 39/1988, de 28 de desembre; L 37/1992,de 28 de desembre; L 49/2002, de 23 de desembre). Amb els ingressos previstos per a un període determinat (el curs escolar o bé l'any natural) la junta de l'AMPA està obligada a presentar un pressupost d'ingressos i despeses[13], juntament amb el Pla d'activitats, a l'assemblea general ordinària perquè el discuteixi i aprovi. Cal tenir en compte que no és obligatori gastar tot el pressupost, i molts cops es deixa un romanent per iniciar el següent període pressupostari.

Una part del finançament l'obtenen amb les quotes dels associats, el preu de les quals es fixa en l'assemblea general extraordinària. En cas de necessitat econòmica excepcional, i sempre que ho aprovi l'assemblea, pot establir-se una quota de caràcter extraordinari.

[13] Un ingrés és tota entrada financera que rep l'associació i que afecti al seu resultat o balanç econòmic augmentant els resultats positius o reduint les pèrdues. Per despesa s'entén qualsevol quantitat de diners utilitzada en la gestió d'una activitat que no afegeix valor a l'entitat per si mateixa. El resultat comptable o balanç econòmic s'obté calculant la diferència entre els ingressos i despeses durant un període de temps determinat.

Les activitats i serveis que desenvolupen també aporten una part important del pressupost. És important tant a escala comptable com fiscal diferenciar les activitats que realitzen entre les que suposen una explotació econòmica i les que no, és a dir, per les que les famílies paguen i les que són gratuïtes. L'AMPA també pot rebre donacions voluntàries per finançar les seves activitats. Una altra via de finançament són les subvencions d'institucions públiques, com ara l'Ajuntament o el Departament d'ensenyament.

El capítol de despeses està completament acaparat per les derivades de la implementació de les activitats i serveis que desenvolupen, ja siguin destinats exclusivament als seus socis o a la resta de la comunitat escolar o entorn proper. Normalment gran part de les despeses es concentren en la contractació de personal o empreses externes que fan efectiu un altre servei. També la compra d'equipaments, materials i la millora de les infraestructures del centre suposen una part important de la inversió econòmica que fan.

6.1. Situació econòmica de les AMPA catalanes

A l'enquesta hem constatat que els ingressos i les despeses de les AMPA catalanes fonamentalment depenen dels serveis i activitats que gestionen i del pagament de les quotes de les famílies associades.[14] No obstant això, les diferents realitats en què es troben les AMPA fan que les seves situacions econòmiques siguin molt diverses. Trobem des d'AMPA que durant el curs 2011-2012 no van tenir ingressos, ja que no cobren cap servei ni cap quota, fins a AMPA que arriben a gestionar un milió d'euros. Per tal de no treure dades esbiaixades per aquests casos extrems, es presenten (figura 4) els ingressos i les despeses de les AMPA referents al curs 2011-2012 segons la mitjana retallada al 5%.[15] Així, observem que la mitjana d'ingressos de les AMPA de Catalunya va ser de 26.552€ i la de despeses de 26.102€. En aquest sentit, podem afirmar que el balanç econòmic general de les AMPA està, com a mínim, equilibrat.

[14] Només disposem de les dades econòmiques (ingressos i despeses) del 75% de la mostra. Tot i això, s'ha comprovat que la no resposta ha estat aleatòria, per la qual cosa no hi ha raons per pensar que la mancança d'aquestes dades introdueixi biaixos significatius. En la majoria de casos es deu a que són juntes d'AMPA noves que no disposen de les dades ja que l'anterior junta no els va fer el traspàs. L'altra part són AMPA que no disposaven de les dades en el moment de respondre l'enquesta. Només una petita part no ha volgut facilitar les dades econòmiques per aquest estudi.

[15] La mitjana retallada al 5% calcula el promig de les dades eliminant el 5% dels casos en cada extrem (mínim i màxim) per tal que els valors anòmals no esbiaixin el resultat.

Figura 4. Mitjana d'ingressos i despeses totals durant el curs 2011-2012. Catalunya, 2013

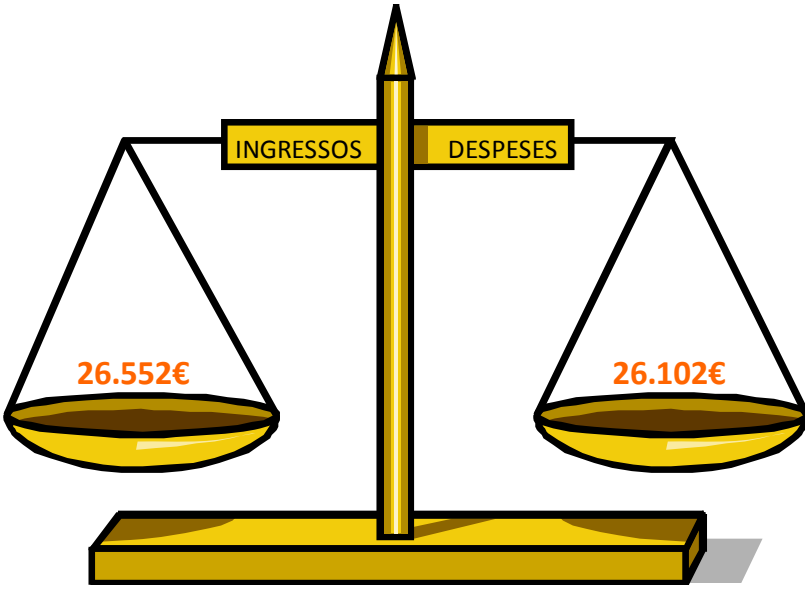

Nota: Resultats de la mitjana retallada al 5%.
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta AMPA de "Famílies amb veu" (FJB).

En termes generals, el 57% de les AMPA han acabat el curs 2011-2012 amb saldo positiu, amb una mitjana de 2.672€ de romanent (gràfic 18). El 24,5% ha obtingut saldo negatiu, amb menys 3.977€ de mitjana, i només el 18,5% de les AMPA ha acabat amb saldo zero. En global, però, el saldo que han tingut les AMPA en finalitzar el curs és de 783€.

Gràfic 18. Saldo econòmic de l'AMPA al finalitzar el curs 2011-2012. Catalunya, 2013

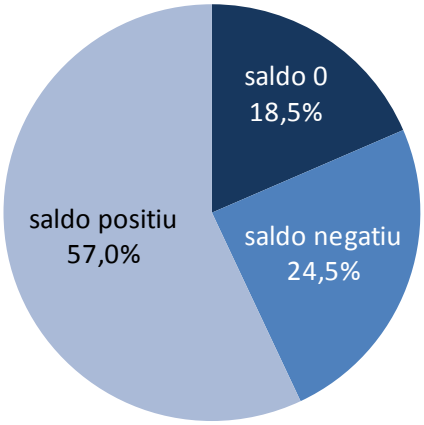

Nota: El saldo s'ha construït restant les despeses als ingressos de cada AMPA.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Les AMPA de centres públics gestionen més volum econòmic que les AMPA de centres privats, aproximadament uns 4.000€ més. Així, mentre que la mitjana d'ingressos d'AMPA de centres públics és de 28.130€, la de les AMPA de centres privats és de

24.152€ (taula 6). Una proporció similar s'observa en la mitjana de despeses: 27.788€ a la pública i 22.749€ a la privada.

Taula 6. Ingressos i despeses de l'AMPA en el curs 2011-2012 segons naturalesa i estudis del centre (mitjana en euros). Catalunya, 2013

	Ingressos (€)	Despeses (€)
Públic	28.130	27.788
Primària	36.079	36.424
Secundària	13.495	12.603
Privat	24.152	22.749

Nota: Resultats de la mitjana retallada al 5%.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Pot semblar estranya la poca diferència que hi ha en el volum econòmic d'AMPA de centres públics i privats, tenint en compte que les AMPA de centres públics gestionen molts més serveis que les de centres privats, però això és fonamentalment a causa del nombre d'alumnes del centre. Els centres públics tenen una mitjana de 355 alumnes (295 en centres de primària i 568 en instituts de secundària). En canvi, la mitjana del nombre d'alumnes dels centres privats és de 668. Les AMPA de centres privats gestionen menys serveis, però com que tenen un nombre superior de famílies, també obtenen un nombre superior de quotes d'AMPA. Per la seva banda, els centres públics tenen menys alumnes, però es fan càrrec de molts més serveis, sobretot en les escoles de primària, tal i com hem vist en el capítol anterior, que tenen un cost addicional a la quota de soci. Per aquest motiu queda força equiparat el volum d'ingressos que mouen els centres públics i privats.

La taula 7 ens mostra els ingressos que van obtenir les AMPA durant el curs 2011-2012 segons el nombre d'alumnes. Així, observem que, en centres amb menys de 200 alumnes, els ingressos que obtenen les escoles públiques de primària dupliquen els dels centres privats, 10.000€ i 5.000€ respectivament. Aquesta diferència s'incrementa a mesura que augmenta el nombre d'alumnes. Els ingressos de les escoles públiques de primària que tenen entre 400 i 600 alumnes tenen uns ingressos de 63.942€ de mitjana, mentre que en els centres privats són de 24.740€. Per tant, el volum econòmic que mouen les AMPA de centres públics de primària és molt més gran que el dels centres privats.

Taula 7. Ingressos de les AMPA en el curs 2011-2012 segons nombre d'alumnes i tipologia dels centres (mitjana en euros). Catalunya, 2013

	Públic		
Nombre alumnes	Primària (€)	Secundària (€)	Privat (€)
Fins a 200 alumnes	10.014	3.013	5.051
Entre 201 i 400 alumnes	34.814	7.929	15.567
Entre 401 i 600 alumnes	63.942	17.680	24.740
Més de 600 alumnes	–	18.211	30.538

– Menys de 20 casos.
Nota: Resultats de la mitjana retallada al 5%.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Les diferències en el volum econòmic i en els serveis que ofereixen les AMPA de centres públics i privats també comporten diferències en el balanç final: a la pública acaben l'any amb una mitjana de +342€, mentre que a la privada el guany és superior, +1.403€ de mitjana. No obstant això, com hem explicat, aquest fet no representa un guany real, ja que les AMPA, per definició, no poden fer benefici. Normalment aquests superàvits es reinverteixen en benefici de la pròpia escola; ja sigui per millorar els serveis, el propi centre o per compensar les desigualtats socials, o es deixen com romanent per al següent exercici.

Conseqüentment amb el seu grau d'activitat, les AMPA d'escoles públiques de primària són les que tenen un volum superior d'ingressos (36.079€) i despeses (36.424€) (taula 6). Però també són l'únic segment que presenta pèrdues en el balanç general, amb una mitjana de -345€. Aquí trobem una situació especialment inquietant si la tendència continua. Els centres públics de primària són els que agrupen un major nombre d'alumnat, i per tant de famílies. Les seves AMPA són les que tenen major nombre d'associats, i les estructures formals més solides (junta, comissions, membres). Són les que tenen el major grau d'activitat i les que ofereixen més serveis, sobretot els orientats a equiparar les oportunitats i desigualtats dins del sistema. I de manera preocupant són les úniques que de mitjana presenten uns resultats econòmics negatius.

Podem afirmar que aquestes són el paradigma d'AMPA, tant en la fundació del concepte d'associacions de pares d'alumnes amb la democràcia, quan aquestes eren presents en aquest interval d'edat de l'educació obligatòria (6-14 anys), a l'antiga EGB, com en l'actual primària (6-12 anys), en la qual, a més a més de ser les més actives i representatives del moviment de pares a l'escola, són les que més contribueixen al propi sistema educatiu i a la seva qualitat. En aquests moments, aquest paradigma d'AMPA es troba en una situació delicada, en la qual les famílies encara aguanten el model amb equilibrismes, però amb un seriós problema de solvència que pot augmentar en els propers anys o, en el seu defecte, provocar un descens en la seva tasca fonamental de suport al sistema d'educació pública.

En contrast, les AMPA d'instituts públics gestionen un volum econòmic tres vegades inferior al de les de centres de primària, amb un balanç general de +892€ de mitjana. La mit-

jana d'ingressos de les AMPA de centres de secundària és de 13.495€ (taula 6), cosa que té relació amb el fet que els centres amb alumnes més grans no ofereixen serveis com l'acollida matinal o, en alguns casos, el menjador; serveis que ja hem observat que gestionen majoritàriament les AMPA a primària. Aquest fet afecta de la mateixa manera a les despeses: 12.603€ de mitjana. La seva salut econòmica respon al baix índex d'activitat i la menor incidència en la millora del sistema educatiu.

6.2. Ingressos

Els recursos econòmics que van sostenir les AMPA en el curs 2011-2012 es deriven de la pròpia estructura i activitat. El 28% dels ingressos de les AMPA provenen de les quotes dels socis (taula 8). A continuació vénen les quotes derivades dels serveis que gestiona l'AMPA. Per ordre són: les activitats extraescolars (que representen el 21,3% dels ingressos de l'AMPA), les quotes de transport (el 19,8%), el servei de menjador (13%) i la venda de llibres i material escolar (7,6%). Menys del 5% prové de subvencions públiques: el 3,3% de subvencions rebudes per part dels ajuntaments i un 0,3% del Departament d'Ensenyament. També obtenen un 6,7% d'altres fonts d'ingressos, en la seva majoria fruit de l'organització de festes i altres activitats culturals.

Taula 8. Distribució del volum dels ingressos de l'AMPA corresponents al curs 2011-2012 segons la naturalesa del centre (en percentatges). Catalunya, 2013

	Públic (%)	Privat (%)	Total (%)
Quotes dels socis	21,2	56,8	28,0
Activitats extraescolars	19,3	22,8	21,3
Transport	20,9	9,7	19,8
Menjador	20,5	0,0	13,0
Venda de llibres o material escolar	8,2	1,7	7,6
Subvencions de l'Ajuntament	3,5	1,2	3,3
Subvencions del Departament d'Ensenyament	0,4	0,0	0,3
Altres	6,0	7,9	6,7
Total	100	100	100

Nota: Estimació de la distribució dels ingressos a partir de la mitjana retallada al 5% de les partides declarades.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

La distribució dels ingressos varia segons la naturalesa del centre. Als centres públics les quotes suposen el 21,2% dels ingressos totals (curs 2011-2012), una xifra força superior a la proporció que suposaven durant el curs 2001-2002, amb el 9,8% (Idescat, 2005). Pels centres privats, en canvi, les quotes dels socis suposen el 56,8% del total dels ingressos. Aquestes diferències provenen, d'una banda, del major nombre d'activitats que gestionen les AMPA de centres públics, que proporcionen una major diversificació de fonts d'ingressos, i de l'altra a les quotes més altes que cobren les AMPA de centres privats a les famílies.

De mitjana, la quota que paguen els socis és de 27€ anuals (gràfic 19). Als centres públics la quota mitjana és de 25€ i als privats de 32€ anuals. El 40% de les AMPA de cen-

tres públics cobren una quota anual de 20€ o menys: el 22% menys de 15€, i el 18% entre 15 i 20€. També trobem que la quota és més elevada a les AMPA de centres públics de primària que no pas als de secundària, amb 28€ i 21€ respectivament de mitjana. Entre les AMPA de centres privats només el 29% paga 20€ o menys de quota anual. Una de cada tres AMPA de centres privats cobren una quota anual superior a 40€, xifra que només el 16,5% de les AMPA de centres públics arriben a cobrar.

Gràfic 19. Quota de soci que paguen de mitjana les famílies a l'AMPA segons tipologia de centres (mitjana en euros). Catalunya, 2013

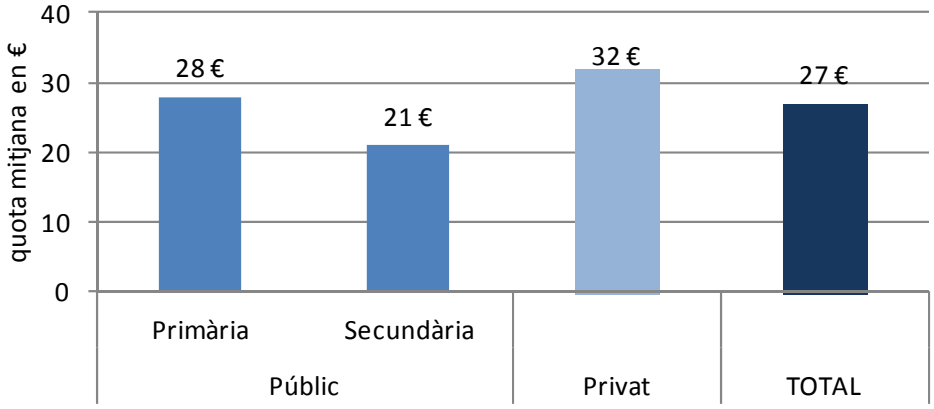

Nota: Els resultats mostren la mitjana retallada al 5%, per eliminar el biaix de casos extrems.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

La gestió de serveis oferts per l'AMPA suposa el 60,7% dels ingressos en els centres públics: el 19,3% les activitats extraescolars, el 20,9% el transport escolar, i el 20,5% el servei de menjador (taula 8). Aquests serveis només reporten el 32,5% dels ingressos en els centres privats: el 22,8% prové de les activitats extraescolars i el 9,7% restant del transport. D'altra banda, la venda de llibres i material escolar representa el 8,2% dels ingressos per a les AMPA de centres públics, mentre que en els centres privats és l'1,7%.

Per etapes educatives, les principals fonts d'ingressos dels centres públics de primària són el menjador, el transport i les activitats extraescolars. Totes plegades representen el 70,1% dels seus inputs, mentre que les quotes dels socis només suposen el 14,2% del seu pressupost. Aquest fet contrasta amb les fonts d'ingressos dels centres públics de secundària, on les quotes dels socis sustenten el 67,6% del pressupost de les AMPA, seguides de la venda de llibres amb el 14%.

Tot i que no hi ha diferències remarcables en la quota de socis que cobren les AMPA dels diversos tipus de centre, sí que cal assenyalar que l'import global que paguen les famílies pels serveis que ofereixen les seves AMPA és molt variable en funció de la tipologia de centre. En el gràfic 20 hem inclòs els diners que paguen les famílies a les AMPA en total, incloent les quotes de soci, de menjador, de transport, d'activitats extraescolars i la despesa per a la compra de llibres i material escolar. Les famílies de centres públics de primària són les que desemborsen més diners a l'AMPA, amb una mitjana de 153€ anuals, ja que són les AMPA que gestionen i s'encarreguen de més serveis. En canvi, a la secundària pública la mitjana és de 32€ per família. Les famílies de centres privats paguen a l'AMPA

57€ de mitjana, un import gairebé tres vegades inferior al que paguen als centres públics de primària, ja que la majoria dels serveis els ofereix el centre, i per tant les quotes es paguen directament a l'escola.

Gràfic 20. Import que paguen les famílies directament a l'AMPA pels serveis que ofereix segons tipologia de centres (mitjana en euros). Catalunya, 2013

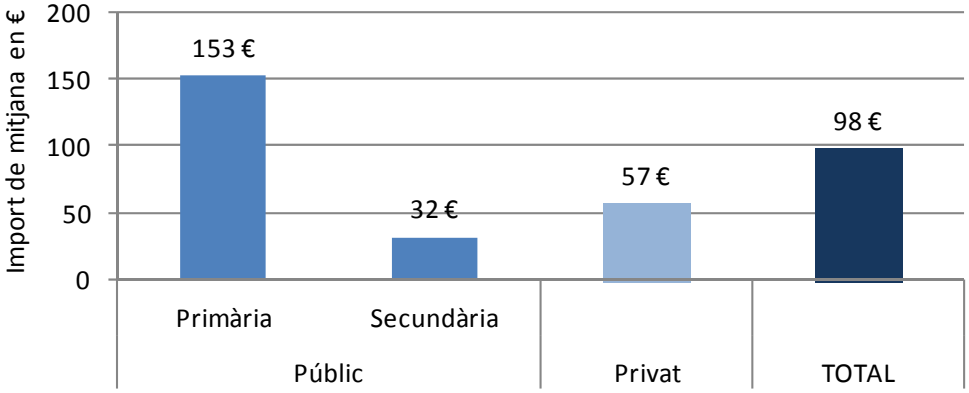

Nota: Els resultats mostren la mitjana retallada al 5%, per eliminar el biaix de casos extrems.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Per últim, respecte al capítol d'ingressos cal destacar les subvencions. Mentre que al curs 2001-2002 suposaven el 9,7% dels ingressos per a les AMPA de centres públics, actualment suposen el 3,9%. Dins dels centres públics, per als de primària les subvencions d'ajuntaments o del Departament d'ensenyament suposen el 3,3%, i pels instituts el 4,9% (en aquest cas només subvencions d'ajuntaments). Per a les AMPA de centres privats el concepte de subvencions suposa només l'1,2% del seu pressupost, i sempre són atorgades per ajuntaments.

El 31,6% de les AMPA van rebre algun tipus de subvenció durant el curs 2011-2012, sent la font principal d'aquestes ajudes els ajuntaments. Un nombre major d'AMPA de centres públics han rebut subvencions: el 34,6% de les AMPA de centres públics i el 18,1% de centres privats. El curs 97-98, el 57% de les AMPA de centres públics indicaven que havien rebut algun tipus de subvenció, un percentatge molt superior a l'actual. El 32,6% de les AMPA de centres on s'imparteix primària van rebre alguna subvenció durant el curs 2011-2012, mentre que en les AMPA de centres on s'imparteix secundària aquesta xifra només va ser del 23,3%.

L'any 2010, la Generalitat va aprovar les bases generals de les línies de subvencions i projectes del Departament d'Educació, en les quals s'incloïen tres subvencions específiques per a les AMPA de Catalunya de centres educatius sostinguts amb fons públics, llevat de les de la ciutat de Barcelona, convocades directament pel Consorci d'Educació de Barcelona. Aquestes estaven dissenyades 1) per al foment de la participació en activitats extraescolars (amb un import total de 1.428.500€), 2) per a l'organització de l'activitat "Escoles obertes" (800.000€), i 3) per a l'organització del servei d'acollida matinal d'infants en els centres educatius que imparteixen educació infantil i/o primària (1.800.000€) (O EDU/123/2010, de l'1 de març). Al Consorci d'Educació de Barcelona, per la seva banda, les ajudes a les AMPA de centres de la ciutat per aquests conceptes el

mateix any van ser de 367.500€ per a l'acollida matinal, de 51.100€ per a les Escoles obertes i de 685.450€ per a activitats extraescolars.

Cap d'aquestes subvencions s'ha seguit convocant els anys 2011, 2012 ni 2013 fet que pot estar comprometent una part de l'acció de les AMPA. Precisament el 67,1% de les AMPA indica que l'insuficient suport econòmic de l'Administració dificulta força o molt el seu funcionament com a associació (69,8% de les públiques i 53,8% de les privades), tal com veurem més endavant.

Es pot pensar que, tot i que les AMPA porten dos cursos sense rebre cap tipus de subvenció, això no ha estat un obstacle per continuar desenvolupant les seves activitats. Però atenent-nos a la tendència econòmica contextual i, com hem vist, a la de les AMPA més actives, com les de primària, el fet de sostenir els serveis i activitats sense el suport que suposen les subvencions té un pronòstic dolent a curt termini. S'ha de recordar que aquestes subvencions fins ara constituïen la voluntat expressa de l'Administració, que mitjançant el lliurament d'una quantitat de diners a les AMPA les autoritzava a realitzar les activitats d'interès públic de les quals no es feia càrrec. L'empenta inicial que suposen aquestes subvencions determinen l'espectre d'actuacions de les AMPA, que tot i no comptar ara mateix amb elles, intenten mantenir. Però l'abandonament general per part de l'Administració d'aquest tipus d'activitat de foment no pot més que reestructurar i limitar el ventall d'activitats de les pròpies AMPA. En aquesta línea una de les directores entrevistades es mostra taxativa:

> *"Les polítiques que s'han fet de recolzament a les associacions de pares han deixat molt a desitjar, no només les d'ara que són una cosa de vergonya que s'ha passat a pressupost zero i convenis zero, i continuar dient que la participació és important. Jo estic d'acord que les coses no depenen només dels recursos, però sense recursos no es poden fer. Llavors, intentar argumentar ara que com no hi ha recursos i les coses no depenen dels recursos es poden continuar fent les mateixes coses que abans... El que no pots és només predicar les coses que s'han de fer i no posar totes les condicions perquè sigui possible. I crec que hem patit una administració que fonamentalment ens ha dit el que havíem de fer però no ha posat les condicions com perquè això es pugui fer."* (Dir2_públic_prim)

I no només repercuteix en les AMPA l'eliminació de les subvencions directes que els eren atorgades, sinó que altres ajuts econòmics de caire individual lligats a la renda familiar, que rebien indirectament les AMPA només en qualitat de gestors, com per exemple les beques de menjador, estan resultant actualment un greu problema per a moltes d'elles pels endarreriments en el pagament.

Les beques menjador són ajudes que sol·liciten les famílies en situacions socioeconòmiques desfavorides als consells comarcals o al Consorci d'Educació, en el cas de Barcelona, i en el cas de ser concedides, el pagament es realitza directament al centre de l'alumne sol·licitant. Com hem vist, gairebé la meitat de les AMPA gestionen el servei de menjador i en molts casos han hagut d'avançar els diners de les beques a l'empresa de càtering, assegurant el servei i garantint-lo a tots els nens i nenes. Un servei que no consisteix només a donar un àpat a l'alumnat, sinó que inclou el temps entre classes al migdia fora de l'horari lectiu, i del qual n'és responsable el centre. Darrerament el retard en el paga-

ment d'aquests ajuts per part de l'Administració està portant a l'ofegament econòmic a moltes d'aquestes AMPA, que compten amb pressupostos al mil·límetre i sense marge de guany, fet que pot suposar o bé l'abandonament del servei, deixant a l'aire qui se'n farà càrrec i qui avançarà aquest diners, o bé directament la desaparició de l'AMPA per col·lapse econòmic.

No disposem de dades longitudinals que ens permetin saber com han variat els ingressos i despeses de les AMPA des d'abans de l'inici de la crisi econòmica fins a l'actualitat. Seria interessant poder copsar quines conseqüències ha tingut la desaparició de les subvencions per a les AMPA i la situació econòmica de les famílies en el pagament de les quotes. Hem vist que les AMPA segueixen gestionant diversos serveis per als alumnes i les famílies, però caldria veure si segueix sent el mateix nombre que en anys anteriors i els tipus d'aquests serveis. Com a associacions que són, les AMPA no tenen capacitat d'endeutament, per tant, l'únic que poden fer quan tenen menys ingressos és disminuir el nombre d'activitats o serveis que ofereixen.

6.3. Despeses

El capital econòmic de què disposen les AMPA fonamentalment es destina a contractar empreses i personal per oferir els diferents serveis, a comprar materials i a desenvolupar activitats diverses. El 32,2% de les despeses van a parar a la contractació d'empreses externes i el 19,8% a la contractació de personal (taula 9). El 17,7% s'inverteix en material i equipaments per al propi centre i el 13,8% en activitats culturals i festes. El 6,6% es destina directament als alumnes (el 4,8% en material i el 0,9% en beques). Altres despeses, que suposen el 10,8% del total, majoritàriament vénen per les quotes de les respectives federacions d'AMPA (que inclouen les assegurances) i per comissions bancàries.

Taula 9. Distribució del volum de despeses de l'AMPA corresponents al curs 2011-2012 segons la naturalesa del centre (en percentatges). Catalunya, 2013

	Públic (%)	Privat (%)	Total (%)
Empreses contractades	35,9	15,3	32,2
Personal contractat	21,0	13,5	19,8
Compra material i equipaments per al centre	17,1	17,5	17,7
Activitats culturals i festes	10,5	33,8	13,8
Material per als alumnes	5,0	3,6	4,8
Beques per als alumnes	0,5	3,5	0,9
Altres	10,0	12,7	10,8
Total	100	100	100

Nota: Estimació de la distribució dels ingressos a partir de la mitjana retallada al 5% de les partides declarades.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

A les AMPA de centres públics, més de la meitat de les despeses es concentren en la contractació: el 35,9% de les despeses van destinades a la contractació d'empreses i el 21,0%

a la de personal (taula 9). La despesa en matèria de contractació és molt menor a les AMPA de centres privats: el 15,3% en contractació d'empreses i el 13,5% en personal. Aquesta diferència és directament proporcional a l'oferta i el tipus de serveis i activitats que ofereixen les AMPA de centres d'una i altra naturalesa. En contrast, les AMPA de centres privats acumulen el gruix de les despeses en la realització d'activitats culturals i festes, un 33,8% del total, mentre que a les de la pública només es destina el 10,5% per a aquesta finalitat.

La compra de materials i equipaments per als alumnes i el centre concentra l'altra part important del capítol de despeses de les AMPA. Les dels centres públics gasten un 17,1% en la compra de materials i equipaments pel centre, i un 5% en materials pels alumnes. Les AMPA de la privada, per la seva banda, gasten un 17,5% i un 3,6% en els mateixos conceptes.

Les despeses en funció del nivell educatiu que imparteix el centre segueixen la mateixa lògica. Els centres públics de primària concentren les seves despeses en la quantitat de serveis i activitats que ofereixen: el 64,4% de les despeses estan destinades a la contractació de personal i empreses per a aquests serveis. La compra de material, amb el 17,5%, i les activitats culturals i festes, amb el 8,7%, representen el gruix de la resta de despeses. En canvi als centres públics de secundària la contractació es redueix i només representa el 21,6% de les despeses. La compra de material per al centre i els alumnes és la principal despesa d'aquestes AMPA, ja que suposa el 44,8%, seguida per les activitats culturals i festes, amb el 17,6%.

Com hem vist, el pagament del personal contractat suposa la segona font de despesa més elevada de les AMPA. És important destacar que el 27% de les AMPA tenen alguna persona contractada, és a dir, gairebé tres de cada deu AMPA tenen responsabilitats administratives subjectes a aquest tipus de relació laboral. Gestionar administrativament aquest personal és una tasca afegida als serveis i activitats dels quals ja hem vist que s'encarreguen les AMPA. Per tant, és important proporcionar una bona formació als membres de l'associació sobre els requeriments i deures que implica el personal contractat, de manera que no es pugui veure compromesa la viabilitat de l'AMPA, sobretot en temps de crisi.

6.4. El context socioeconòmic i el balanç de les AMPA

Les característiques socioeconòmiques de les famílies de cada centre marquen l'esforç econòmic que poden fer per formar part de l'AMPA. Les dades de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA indiquen que en aquells centres on hi ha famílies amb un nivell socioeconòmic més baix, es paga una quota menor a l'associació de pares, i a la inversa. Així, en els centres amb menys d'un 10% de famílies d'origen estranger, la quota mitjana que es paga a l'AMPA és de 28€, mentre que en els centres on hi ha més d'un 30% de famílies d'origen estranger aquesta quota es redueix a 22,5€ (taula 10).

En la mateixa línia, en els centres amb major proporció de famílies amb estudis universitaris es paga una quota superior a l'AMPA, amb una diferència de 13€. En els centres on

menys del 10% de les famílies tenen estudis universitaris la quota a l'AMPA és de 21€, mentre que quan més del 40% de les famílies té estudis superiors la quota arriba a 34,3€ de mitjana.

Taula 10. Quota anual de soci que paguen les famílies a l'AMPA segons característiques de les famílies del centre (mitjana en euros). Catalunya, 2013

	Quota mitjana (en €)
Famílies d'origent estranger	
Fins un 10%	28,0
Entre 11% i 20%	26,4
Entre 21% i 30%	26,2
Més del 30%	22,5
Famílies amb estudis universitaris	
Fins un 10%	21,0
Entre 11% i 20%	24,7
Entre 21% i 40%	29,5
Més del 40%	34,3

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

El baix nivell econòmic de les famílies també es considera que generen força o molta dificultat pel funcionament de les AMPA, i més en els centres públics. En aquest sentit, un dels directors treu a col·lació el problema dels impagats derivat de l'empobriment econòmic de les famílies i com això dificulta el present i amenaça el futur:

> *"Siempre hemos tenido un porcentaje de impagados, no pasa nada, otra gente pagaba y se hacía. Pero cada vez existe más el riesgo de que esto vaya a peor. Para mí esto es un reflejo de cómo va la sociedad. La solidaridad es un valor a la baja, los recursos en las familias son cada vez menos, por tanto tener libros de texto, tener material escolar, tener comedor… cada vez es peor. Esto es lo que se dibuja hoy en la escuela pública."* (Dir7_públic_sec)

Malgrat aquestes diferències, l'anàlisi de les dades econòmiques ens informa de l'elevada aportació que fan les famílies també en l'ensenyament públic en general per a costejar no només activitats extraescolars, sinó serveis relacionats amb la qualitat educativa com són la millora d'infraestructures, el servei de biblioteca o d'altres aportacions. Ja hem vist que en l'escola pública el sostre de les quotes és de 30€ i que la majoria oscil·len entre els 15€ i els 20€, per tant les diferències entre un centre i un altre vénen determinades majoritàriament per la quantitat de serveis que ofereix l'AMPA i el preu d'aquests, més que per una política de quotes diferenciada d'un centre a un altre.

Tot i no tenir totes les eines necessàries per fer una anàlisi macro, sí podem fer una comparació en funció dels contextos a la llum de dos exemples extrems de primària i secundària pública. D'una banda, el districte amb la renda més baixa de la ciutat de Bar-

celona, Nou Barris, i de l'altra, el districte que té la renda més alta, Sarrià-Sant Gervasi (figura 5). Pel que fa a la quota, no trobem diferències significatives, en canvi sí que el volum de recursos finals que mouen uns i altres acaba sent molt distant i ens dibuixa una situació real d'iniquitat dins la pròpia xarxa pública que justificaria allò que a vegades s'ha denominat *la doble xarxa escolar*, també en la titularitat pública.

Figura 5. Comparativa de l'activitat econòmica d'AMPA de centres públics del districte amb la renda familiar més baixa amb el districte amb la renda familiar més alta de la ciutat de Barcelona.

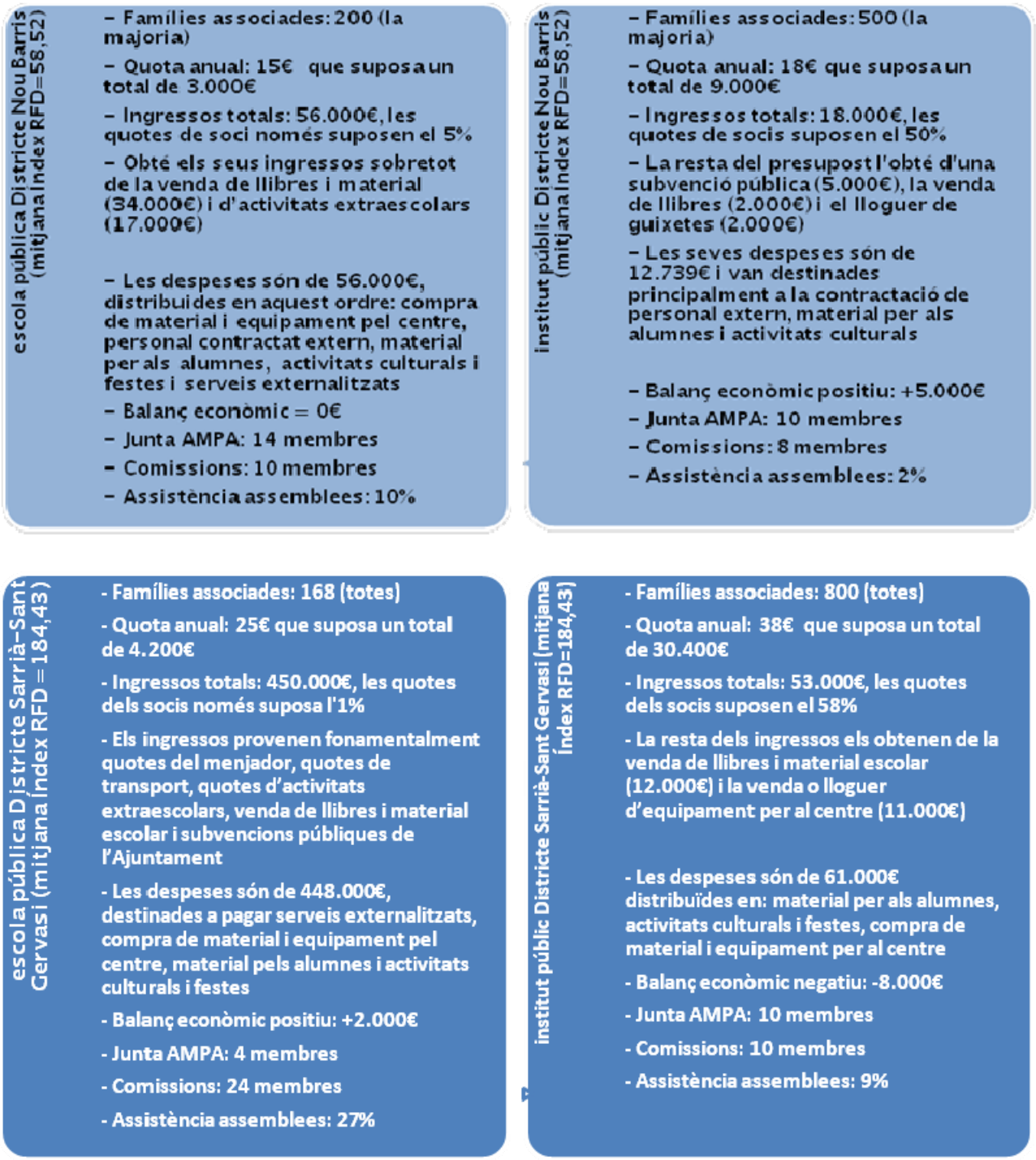

Índex RFD: índex de renda familiar disponible.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB) i Departament d'estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

No obstant això, aquests exemples també ens aporten una lectura positiva: ens mostren que la capitalització econòmica de les AMPA, més que dependre de la injecció econòmica de les pròpies famílies (el capital directe que representen les quotes), té una relació directa amb el grau d'activitat que desenvolupen. I aquesta activitat, que també determina les seves despeses, sobretot mostra el grau de necessitat de l'associació en el seu context. És a dir, l'èxit de capitalització de les AMPA resideix més en l'activitat i el capital humà de les famílies que no pas en la seva capacitat econòmica. Malgrat això, hem de recordar que els serveis i activitats també tenen una contraprestació afegida a les quotes que les famílies han de poder assumir. Això ens indica el camí a seguir per enfortir les actuacions de les AMPA amb propostes que facilitin i valorin la seva activitat, sense oblidar els riscos d'enfonsar-la perquè les famílies no puguin pagar els mínims.

L'economia de les AMPA encara sobreviu als efectes de la crisi i presenten en termes generals balanços equilibrats. Els ingressos i despeses de les AMPA fonamentalment depenen dels serveis i activitats que gestiona, i del pagament de les quotes de les famílies associades. Quasi un terç dels ingressos de les AMPA provenen de les quotes dels socis. Aquesta quota de mitjana es troba en 31€ anual per família. Les activitats i serveis proporcionen gairebé la resta del pressupost. Aquest serveis per ordre d'aportació d'ingressos són: les activitats extraescolars, el transport, el menjador, i la venda de llibres i material escolar. El capital econòmic que disposen les AMPA fonamentalment es destina a la contractació necessària per oferir els diferents serveis, a comprar materials i a desenvolupar activitats diverses.

Per naturalesa de centre

Les AMPA de centres públics gestionen més volum econòmic tant en l'apartat d'ingressos com al de despeses. El balanç econòmic final és positiu tot i que per un petit marge: +342€. El gruix dels ingressos els reporten els serveis oferts, unes tres cinquenes parts del total. Les quotes representen una mica més de la cinquena part del pressupost. De mitjana aquesta quota es fixa en 29,5€ anuals. Les despeses es concentren en la contractació i en la compra de materials.

Als centres privats les AMPA treballen amb uns volums d'ingressos i despeses uns 4.000€ per sota dels de la pública. Tot i això, el seu balanç pressupostari general acaba amb millors números: saldos finals de +1.403€ de mitjana. Més de la meitat dels ingressos provenen de les quotes dels associats, que, de mitjana, amb 38€ anuals, són 10€ més altes que les de la pública. Els serveis oferts reporten un terç dels *inputs*. El gruix de les despeses s'acumula en la realització d'activitats culturals i festes, seguides de la contractació.

Per etapes educatives

Les AMPA d'escoles públiques de primària són les que tenen un volum superior d'ingressos i despeses. També són les úniques que presenten pèrdues en el balanç general, amb una mitjana de -345€. Quasi tres quartes parts dels seus ingressos els obtenen del menjador, el transport i les extraescolars. La quota de soci es situa en 32€ de mitjana, i és l'altra gran font d'ingressos. Pel seu grau d'activitat, el capítol de despeses el protagonitza la contractació, que s'emporta dos terços del seu pressupost, seguida de lluny per la compra de material.

Les AMPA d'instituts públics mouen un volum econòmic tres vegades inferior que les de primària. No obstant això, acaben amb un balanç general positiu: +892€ de mitjana. Les quotes dels socis sustenten dos terços del seu pressupost. La quota mitjana anual és la més baixa, només 23€. La compra de material per al centre i els alumnes és la seva principal despesa, quasi la meitat del total, seguida per la contractació que suposa la cinquena part del total.

7. Quantes famílies participen a les AMPA?

En el marc del sistema educatiu es parla de participació referint-se a la cooperació necessària entre els diferents agents de la comunitat educativa, entre els quals es troben les mares i els pares. S'utilitza com a sinònim de "sentir-se part de" amb una intenció explícita dirigida a assolir un doble objectiu: d'una banda, contribuir a la formació integral del propi fill, i de l'altra, col·laborar en l'educació de tots els alumnes (Alguacil i Pañellas, 2009). D'aquesta manera hi ha diverses formes de participació per a les famílies: tutories, reunions, AMPA, activitats, xerrades, consell escolar, festes, etc. Però fonamentalment s'ha de trobar un sentit a aquesta participació perquè sigui real i efectiva:

> "La participación familiar en la escuela no se resiente de la desidia colectiva más de lo que se resiente de sus propios contrasentidos. La cuestión no es la falta de tiempo, ni de valores o de criterio sino la falta de un sentido congruente de la propia participación" (Rambla 1999: 86).

I a més a més, aquest sentit l'han de trobar la gran majoria de les famílies, perquè l'escola, les famílies i la societat en general no es poden acontentar amb la participació d'uns pocs que acaben sent els de sempre (Bernstein, 1988).

Els directors, per la seva banda, ens han explicat què entenen ells per participació. Contràriament al tòpic que parla de la defensa del seu propi sector, hem trobat que per a molts la idea de participació passa per la feina efectiva feta per una activitat o una festa, tant com la contribució amb la seva veu i la seva opinió a qüestions referides a la gestió del centre i fins i tot a aspectes pedagògics:

> *"La participació a una escola és molt àmplia. Per mi participar és venir a una festa o participar d'un festival que fem o quan et crida la mestra venir a les reunions. I després participar també amb una comissió gestora, que és el màxim, que és aportar les idees. D'aquí a aquí hi ha un ventall de participació. Però participar no només és mà d'obra. Sí, això és participació, clar que sí. Hi haurà qui se sent molt a gust participant d'aquesta manera. Però nosaltres entenem des de la participació de les idees, que és lo màxim. Que aportin idees i poder discutir doncs temes pedagògics també a les famílies. Les famílies també poden dir què opinen des de la seva vessant. Hem d'escoltar també."* (Dir12_públic_inf_prim)

També s'entén que tot i tenir un ideari de participació que marqui l'estàndard, no totes les famílies el poden dur a terme en tota la seva amplitud. És a dir, no es pot demanar a totes les famílies que participin en tots els àmbits que els hi proposen, amb dedicació completa:

> *"Cada família ha de poder trobar el seu lloc dins l'escola per participar. El que no podem demanar és que totes les famílies vinguin aquí cada dia i donin dues hores a la comunitat, perquè això és impossible o que totes serveixin per estar a la comissió del menjador. S'ha d'entendre la diversitat de participació des d'un punt de vista molt ampli i has de trobar lloc perquè tothom tingui el seu lloc a l'escola, aquesta idea per nosaltres és una idea molt important."* (Dir2_públic_prim)

Però quantes famílies participen a les AMPA? Són moltes o poques? Són els de sempre o n'hi ha de nous? Aquí ens referirem al tipus de participació àmplia que defineixen els directors i que s'ubica en la dimensió col·lectiva del centre i no està centrada en el propi fill o filla. És a dir, si abans hem vist la participació més formal o estructural, referida a les juntes, assembles i comissions de treball, ara ens referirem a la participació quantitativa en les xerrades, conferències i altres activitats que es promouen des de les AMPA.

7.1. Assistència a reunions, xerrades i altres activitats

A nivell formal, ja hem dibuixat quantes famílies participen en l'estructura de les AMPA i hem trobat que hi ha nou membres de mitjana a les juntes, el 18,2% de les famílies associades que assisteixen a les assembles, i que tres de cada quatre centres funcionen per comissions que mobilitzen uns 15 pares i mares. I tot i que ja hem vist que prop del 80% de les famílies estan associades a l'AMPA, constatem que no és el mateix estar-hi associat que participar-hi:

> *"...una cosa és estar afiliat a l'AMPA i l'altra és formar part de la junta directiva o participar. I normalment el repte és això, ampliar el nombre de persones perquè és realment reduït. Jo diria unes 20 famílies, 15 o 20 famílies són les que sempre estan ajudant a les festes o ajudant a la coordinadora d'activitats o participant d'aquesta comissió de convivència. Un grup encara reduït i un dels reptes és ampliar-lo."* (Dir8_públic_sec)

En general hem trobat que es participa més a l'escola pública que a la privada, tot i que les diferències no són massa significatives. Pel seu significat, potser el fet més diferencial es produeix a les assemblees: la mitjana de famílies que hi assisteixen, de mitjana, als centres públics és del 19,2% i als privats del 13%. A les xerrades hi assisteixen el 15,7% de les famílies, sense diferències per naturalesa del centre. I on més participació de les famílies trobem és a altres activitats, com per exemple festes, en les quals participen el 60,3% (61,7% als centres públics i 54% als privats).

El directors corroboren que el nivell de participació es troba estancat a nivell de les assemblees, xerrades i conferències. Tot i que ressalten la importància que tenen aquestes, reconeixen que no acaben d'estar en consonància amb l'interés del total de les famílies:

> *"Les xerrades informatives jo crec que són un potencial molt fort i que es perd, es perd miserablement. Podem tenir un promig de 10 famílies que vinguin a la xerrada i a vegades d'aquestes persones 4 o 5 són mestres. Vull dir, que a vegades sap greu. A vegades s'han proposat xerrades molt interessants, inclús a vegades xerrades que han vingut proposades per les mateixes famílies de l'escola. Clar, també moltes vegades aquestes xerrades van dirigides a un nucli determinat de pares. Clar, a les reunions de grups els pares se senten molt implicats, no? Perquè parles del seu fill, del grup del seu fill, del que està fent... Mentre que a les xerrades, tot i que intentem que siguin temes interessants, no és el mateix."* (Dir9_privat_prim_sec)

De la mateixa manera els directors indiquen l'alt grau de participació en les activitats lúdiques i festives que envolten les celebracions de l'escola. En aquestes, la implicació i el temps que es demana a les famílies s'ubica en una dimensió molt diferent:

> *"Si per carnaval o per la festa de la Mercè o pel que sigui, es fa una festeta i convidem les famílies, aleshores desapareixen totes les dificultats de venir a l'escola i tenim el pati ple de mames i papes fent fotos als seus nens, disfressats de carnaval i dansant i ballant. És increïble el moviment de gent que hi ha, gent que entra i que surt, pares, mares, àvies, tiets, amics, antics alumnes... Per tant quan les coses són d'aquest tipus les famílies troben el temps i els agrada."* (Dir6_privat_prim_sec)

Les dades ens confirmen que l'excés de formalització i oficialitat (assemblees, xerrades, conferències) molts cops poden ser un obstacle per a la participació. Aquesta opció fonamentalment es caracteritza per la unidireccionalitat de les interaccions: hi ha un interlocutor principal i uns de secundaris. Incidir en l'explotació d'aquesta via sense un objectiu clar i amb un sentit per a les famílies potser no assoleix les expectatives de participació de l'AMPA ni de proposició de les famílies. En contrast, s'observa més dinamisme en la participació espontània o quan la situació no es troba tant dirigida ni programada com en les activitats amb un alt grau d'interacció de les famílies. L'altre vector important és la implicació individual per sobre de la col·lectiva: el que mobilitza a les famílies és el seguiment educatiu del propi fill, més que la implicació en afers comunitaris.

En la comparació entre etapes educatives (gràfic 23) és on trobem diferències de participació rellevants. Es participa més a la primària pública que a la privada, i molt més que a la secundària pública. A les escoles públiques de primària el 22% de les famílies assisteixen a les assemblees, el 17,8% a les xerrades i el 68,3% a altres activitats. En contrast, la participació a la secundària es troba sota mínims. Només el 9,2% de les famílies van a les assemblees, el 9,3% a les xerrades i el 27,2% a les altres activitats. Uns resultats que confirmen la tendència a la progressiva desimplicació de les famílies i l'allunyament de la vida escolar a mesura que els fills i filles creixen.

Gràfic 21. Participació de les famílies en les activitats que organitza l'AMPA segons tipologia de centres (% sobre total de famílies associades a l'AMPA). Catalunya, 2013

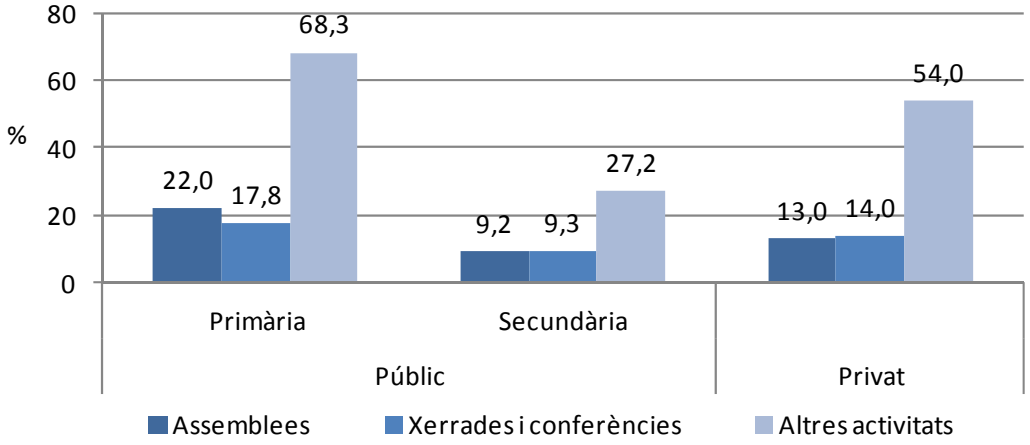

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Una possible explicació d'aquestes diferències de participació entre etapes educatives pot residir en el fet que a la secundària es considera que el fill necessita un seguiment molt centrat en el rendiment acadèmic, i menys en la vida escolar extralectiva. I per descomptat no requereix acompanyament a les entrades i sortides, fet que objectivament difumina la presència dels pares a l'institut. A més, prevaldria la concepció que els pares a la secundària "fan més nosa que servei", curiosament compartida per familiars i docents. Un altre argument, no excloent, és, com ens explica un director, el síndrome *burnout* aplicat a les famílies més participatives. És a dir, com que els nuclis de participació són reduïts des de la primària i sempre són els mateixos acaben cremant-se quan arriben a la secundària:

> *"Els pares també quan el nano està a l'institut, no és que es despreocupin, però entenen que els hi interessa el seguiment individual, però lo important són els estudis, lo altre ja és una altra historia. En els instituts ja funcionen sols d'alguna manera. Potser la dinàmica de les pròpies escoles de primària són més participatives, els nanos també són més petits, per tant necessiten un control més estricte. No sé si serà una qüestió de cansament també de vegades, de ja portar molts anys i que ja arriba un moment doncs on hi ha un cert cansament. Sobre tot, per això, perquè acostuma a ser un grup de gent molt reduït la que participa. Perquè d'alguna manera amb totes les activitats que fem i si sempre pringuen els mateixos pares, doncs és normal que al final també s'acaben de cansar una mica."* (Dir8_públic_sec)

Alguacil i Pañellas (2009), en una recerca a 21 instituts de Barcelona, constaten la poca participació de les famílies a secundària: troben que només el 7,2% dels pares s'impliquen activament i que gairebé el 80% afirmen no haver participat en cap activitat. En la mateixa línia, Espinach et al. (2008), en una recerca a Sabadell, indiquen l'escassa implicació de les famílies dels estudiants d'ESO en comparació d'altres etapes, troben com a motius principals la falta de temps o la poca informació.

En els centres d'educació especial, les famílies tenen major presència en les activitats que fa l'AMPA (taula 11). El 36,8% de les famílies associades a l'AMPA assisteixen a l'assemblea, i un volum superior a les famílies associades assisteix a les activitats organitzades per l'AMPA (107%). Cal destacar, però, que les escoles d'educació especial són les que tenen una taxa més petita de famílies inscrites a l'AMPA, amb una mitjana del 62,7%, per tant la participació de les famílies en altres tipus d'activitat és superior a les famílies associades. A l'inici de l'informe hem destacat justament els factors *proximitat* i *implicació* de les famílies més enllà de l'AMPA i dels canals formals en dues tipologies de centres específics: escoles rurals i escoles d'educació especial.

Taula 11. Famílies que assisteixen de mitjana a les xerrades o conferències i altres activitats de l'AMPA segons característiques del centre (% sobre el total de famílies associades a l'AMPA). Catalunya, 2013

	% famílies que hi assisteixen (de mitjana)	
	Xerrades i conferències	Altres activitats
Total	15,7	60,3
Naturalesa		
Públic	16,0	61,7
Privat	14,0	54,0
Estudis que s'imparteixen		
Només primària[1]	12,8	66,4
Només ESO	9,5	27,2
Primària+ESO	11,2	48,2
Escola rural	49,0	79,4
Educació especial	38,0	107,1
Grandària municipi (nº habitants)		
Menys de 5.000	30,7	70,8
Entre 5.000 i 19.999	10,5	52,5
Entre 20.000 i 49.999	11,9	57,0
Entre 50.000 i 99.999	14,1	61,6
Entre 100.000 i 300.000	12,6	63,6
Barcelona	12,3	57,3

1 No inclou les escoles rurals
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Les escoles rurals són les que tenen tant la taxa més elevada d'associació a l'AMPA com de participació de les famílies en tots els sentits. Així, el 52,6% de les famílies associades a l'AMPA assisteixen a les assemblees, tres vegades més que en les escoles de primària.

El 49% assisteix a xerrades i conferències i el 79,4% a altres activitats organitzades per l'AMPA.

Precisament aquestes dades estan relacionades amb la grandària del municipi, com ja hem explicat en el capítol 4. En els municipis amb menys de 5.000 habitants la participació de les famílies és superior que en la resta de municipis. Ja fa anys, un estudi sobre l'escola rural gallega va afirmar que és precisament en les zones rurals on es dóna una veritable participació, ja que en aquestes comunitats educatives totes les persones implicades ostenten uns nivells de responsabilitat semblants, es comparteixen els espais i l'escola es desenvolupa en funció de les necessitats de l'entorn (Lacasa, 1997).

D'altra banda, contràriament a la percepció que han expressat les pròpies juntes de l'AMPA, l'origen i el nivell educatiu de les famílies no semblen ser factors que determinin significativament el percentatge de participació familiar en xerrades i activitats. En els centres amb més d'un terç de famílies estrangeres, el 14% dels pares assisteixen a les xerrades, només 1,7 punts per sota de la mitjana total (taula 12), mentre que en els centres amb menys famílies amb estudis universitaris hi assisteixen el 19,3%, només quatre punts per sobre de la mitjana. De fet, la participació més informal, que recollim amb l'indicador d'assistència a altres activitats (ni assemblees ni xerrades, i per tant sense barreres lingüístiques), augmenta en centres amb més famílies immigrades i en centres amb poques famílies amb estudis universitaris: uns vuit punts per damunt de la mitjana total en ambdós casos. Podem concloure que l'origen i el nivell d'estudis són variables determinants en el moment d'implicar-se en càrrecs de responsabilitat, com és la junta o les comissions de l'AMPA, i en canvi no van en detriment de la participació en activitats informals.

Taula 12. Famílies que assisteixen de mitjana a les xerrades o conferències i altres activitats de l'AMPA segons característiques de les famílies del centre (% sobre el total de famílies associades a l'AMPA). Catalunya, 2013

	% famílies que hi assisteixen (de mitjana)	
	Xerrades i conferències	Altres activitats
Famílies d'origent estranger		
Fins un 10%	17,3	60,7
Entre 11% i 20%	13,9	57,0
Entre 21% i 30%	14,6	59,4
Més del 30%	14,0	67,1
Famílies amb estudis universitaris		
Fins un 10%	19,3	68,9
Entre 11% i 20%	16,0	61,6
Entre 21% i 40%	15,3	61,0
Més del 40%	16,6	56,3

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

7.2. Valoració de la participació de les famílies

Un cop vistes les dades objectives de participació, que indiquen una baixa presència de les famílies en les activitats formals que organitza l'AMPA i taxes més elevades en activitats més informals, és interessant contrastar-les amb la valoració subjectiva que en fan les pròpies AMPA i els equips directius.

Per a més de la meitat de les AMPA la participació de les famílies és baixa o molt baixa. Només el 16,9% de les AMPA consideren que les famílies del centre tenen un nivell de participació alt o molt alt (gràfic 22). Contràriament, els equips directius tenen una visió més positiva de la participació de les famílies que no pas les AMPA: només el 24,7% considera que la participació de les famílies del seu centre és baixa o molt baixa, i el 39,7% manifesta que és alta o molt alta (gràfic 23). Aquestes visions desiguals de la participació entre directors i AMPA es manté en tot tipus de centres. Una possible explicació d'aquestes diferències de valoració pot residir en els diferents conceptes de participació que tenen ambdós col·lectius, en el nivell d'exigència i d'expectatives marcat per uns i altres, o en els esforços invertits per cridar a aquesta participació.

Gràfic 22. Valoració que fa l'AMPA sobre la participació de les famílies al centre segons tipologia de centres. Catalunya, 2013

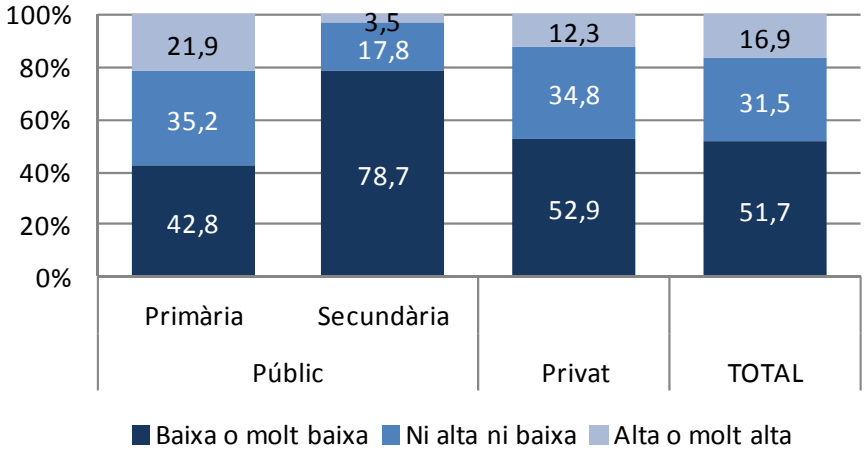

Nota: només s'inclouen els centres en els que tenim tant l'enquesta de la direcció com la de l'AMPA.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Gràfic 23. Valoració que fa l'equip directiu sobre la participació de les famílies al centre segons tipologia de centres. Catalunya, 2013

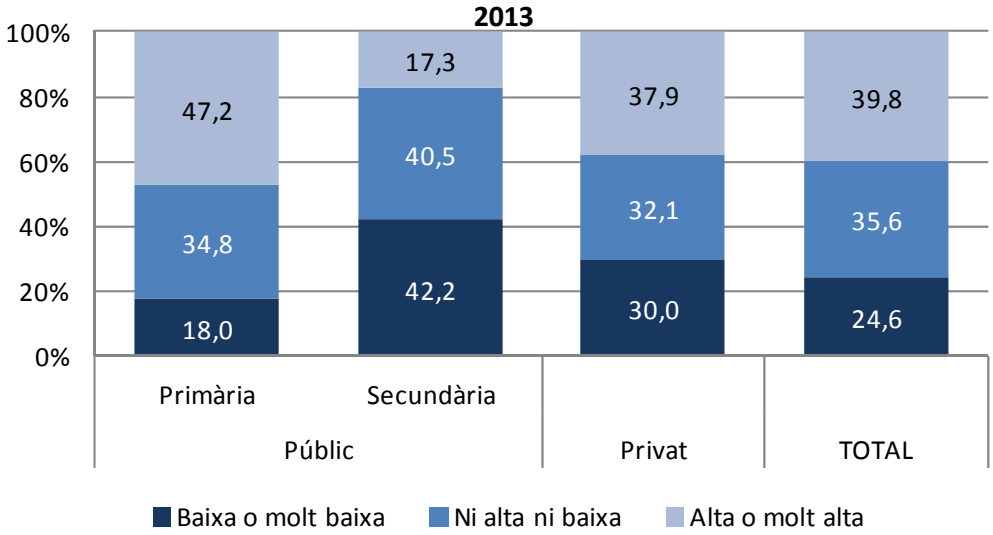

Nota: només s'inclouen els centres en els que tenim tant l'enquesta de la direcció com la de l'AMPA.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta "Famílies amb veu" a les AMPA (FJB).

Les AMPA de centres públics de secundària són les que fan la pitjor valoració de la participació de les seves famílies: el 78,7% diu que és baixa o molt baixa, i només el 3,5% la valoren com alta o molt alta (gràfic 22). Aquesta valoració va en consonància amb els baixos nivells de participació de les famílies en aquesta etapa educativa, tal com hem vist anteriorment. A la primària, el 21,9% d'AMPA d'escoles públiques fan una valoració de la participació molt satisfactòria i un 42,8% no satisfactòria. Les AMPA de centres privats, per la seva banda, indiquen que la participació és baixa o molt baixa en el 52,9% dels casos, i alta o molt alta en només el 12,3%.

La valoració que fan de la participació els directors entrevistats es mostra una mica contrària a la visió positiva que tenen els equips directius enquestats (cal recordar que la petita mostra qualitativa contempla als més motivats i oberts a la participació). Per aquest motiu són molt crítics a l'hora de fer aquest judici, posant al centre de l'explicació de la baixa participació la relació de clientelisme que s'estableix amb el centre, sobretot en els centres privats:

> *"... el que hi ha hagut és un canvi diríem de perfil de les famílies de les escoles. Jo crec que fa 25 o 30 anys la família que portava els fills a l'escola era una família especialment addicta a l'escola. I la seva participació era dir: "bueno, què vols que faci. Ah, tinc que fer això? Vale, vale, doncs ho faig". I jo crec que la família actual, i ja portem 10 anys així, ha perdut aquest component i ha augmentat molt el component de clientelisme. Per tant és un client de l'escola que compra aquest producte perquè li agrada i perquè la relació preu-benefici és correcta. Ara, com qualsevol client davant d'un producte voldrà ser exigent amb aquell producte. Per tant, està molt predisposat a criticar-te les coses, a dir "a mi em semblaria que jo ho faria d'aquesta altra manera". Això seria el perfil."* (Dir11_privat_prim_sec)

Però aquesta visió negativa dels directors no és definitiva. Quan les famílies troben un motiu, una finalitat i un sentit al fet de participar es dibuixen com un col·lectiu viu i fort dins de l'escola i la societat. El millor exemple de l'alta participació de les famílies motivada per un objectiu comú el trobem en el seu posicionament davant dels conflictes propis de la situació que travessa la societat actual. :

> *"A veces los padres se movilizan cuando hay problemas y graves, que es cuando más se movilizan. "Ostias que no tienen profesores, ostias que no tienen mobiliario, ostias que hay una banda que se mete con todos los demás, les roban y nadie hace nada, a mi niña le hicieron bulling el otro día". A esas cosas que impactan, ahí si se movilizan los padres." (Dir7_públic_secun)*

> *"... et trobes amb un munt tan increïble de famílies, cada vegada més, que no estan d'acord amb que les coses continuïn sent com són. I aquestes són les que estan buscant un model participatiu. Un model obert i que volen molt més. Volen que les coses canviïn, s'impliquen i lluiten per a que tot vagi millor"* (Dir3_públic_prim)

7.3. Dificultats per a la participació de les famílies

Gran part de la recerca i la literatura existent sobre la participació de les famílies a les escoles ens parlen del temps com el bé fonamental que possibilita o dificulta aquesta presència dels pares: bé per dificultats de conciliació del temps laboral amb el temps escolar (per assistir a les tutories, a les reunions de classe, etc.), o bé per l'horari d'activitats formals o informals de l'AMPA (López Verdugo et al., 2004; Issó, 2012; Martín-Moreno, 2000; Santos Guerra, 1995; Elejabeitia, 1987). Una segona línea adopta com a principal factor explicatiu el propi interès de les famílies a participar a l'escola dels fills (Abelló, 2010; Alguacil i Pañellas, 2009). Finalment, una tercera línia argumental és la que

posa les dificultats en una cultura escolar poc democràtica que no convida a les famílies a participar (Dubet, 2010).

A la nostra recerca, les AMPA indiquen que la principal dificultat per a la participació de les famílies als centres és la manca d'interès i motivació de les pròpies famílies. Aquesta és la dificultat principal de les AMPA de centres públics, amb un 61,9% d'AMPA que consideren que aquesta manca d'interès de les famílies genera força o molta dificultat perquè participin (taula 13). Per etapes educatives, el 58,6% de les AMPA públiques de primària consideren que la poca motivació genera força o molta dificultat, i a la secundària el 73,1%. En canvi, en les AMPA de centres privats la llista de dificultats l'encapçala la poca disponibilitat horària de les famílies, amb el 66,1%, mentre que la manca d'interès conforma la segona (59,9%).

Taula 13. Situacions que les AMPA consideren que els genera força o molta dificultat per a que les famílies participin al centre, segons la naturalesa del centre (en percentatges). Catalunya, 2013

	Públic	Privat	TIPUS DE DIFICULTATS
Poc interès i motivació de les famílies en participar a l'escola	61,9	59,9	Interès de les famílies
Baix nivell econòmic de les famílies	28,5	–	Relacionades amb característiques sociodemogràfiques de les famílies
Baix nivell d'estudis del pares	27,6	12,2	
Dificultat per entendre l'idioma	12,6	–	
Manca de cultura participativa de les famílies d'origen estranger	43,2	29,7	Logística de les famílies
Poca disponibilitat horària de les famílies	55,1	66,1	
Dificultat per arribar al centre (llunyania des del domicili fins l'escola)	8,0	–	
Poc interès i motivació de l'equip directiu en la participació de les famílies a l'escola	17	15,6	Relacionades amb l'equip directiu i docent del centre
Poc interès i motivació del professorat en la participació de les famílies a l'escola	16,2	13,6	

– Menys de 20 casos.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Les dificultats que expressen les AMPA perquè les famílies participin es poden agrupar en quatre tipus: 1) causades per la manca d'interès de les famílies; 2) relacionades amb característiques sociodemogràfiques de les famílies (com ingressos, nivell d'estudis i origen); 3) logístiques, com la distància per arribar fins el centre i la disponibilitat horària; i 4)relacionades amb l'equip directiu i docent del centre (manca d'interès perquè participin les famílies).

En consonància amb altres estudis específics que vinculen famílies, escola i immigració amb uns nivells de participació a la baixa (Paniagua, 2012; González Falcón, 2007; Santos Rego, 2006; Bueno i Belda, 2005), destaca la percepció en les AMPA de centres públics que la manca de cultura participativa de les famílies d'origen estranger dificulta força o molt la participació de les famílies, amb el 43,2%, mentre que en les AMPA de centres privats aquesta xifra és del 29,7%. Aquestes dades estan en consonància amb l'alumnat

d'origen estranger que hi ha al centre: com més immigració hi ha més s'apunta aquest fet com a motiu de la baixa participació. El 75% de centres privats tenen menys d'un 10% de famílies estrangeres. En canvi, el 53% dels centres públics tenen més d'un 10% de famílies d'origen immigrant. Recordem que objectivament aquesta variable no influencia les taxes de participació en les activitats informals organitzades per l'AMPA.

Els directors posen de manifest la dificultat d'implicar a tota la diversitat de famílies i cultures que es troben als centres, fet que és un reflex del que es troben les AMPA:

> *"A vegades, per cultura, a la gent nouvinguda els hi costa entendre el que els hi proposes. Els sud-americans, per tema cultural, no estan acostumats, i els xinesos són model de no entendre el que els hi estàs dient. Els xinesos pensen que el que vols és controlar-los, els magrebins pensen que vols entabanar-los, no entenen què els hi vols demanar. Després també hi ha autòctons que no ho entenen. Nosaltres ho notem molt en famílies que venen d'altres escoles, i al començament no entenen res: que estiguis per ells, que el primer dia que arriben ja es posin en contacte amb ells altres pares, que ens preocupem d'ells... això no ho entenen."* (Dir2_públic_prim)

Per últim, hi ha un petit grup d'AMPA, sobre el 15%, que assenyalen l'equip directiu i docent del centre com l'obstacle per a la participació de les famílies. Fet que ens duu a la dificultat derivada de la clàssica oposició escola-família. Si en un principi l'escola es va crear com una institució pensada per a una educació "en vertical" on els mestres acaparaven el poder i les famílies es trobaven fora (Dubet, 2010), l'evolució de l'educació i de la pròpia institució porta indefectiblement a obrir-la i fer comunitat amb tots els agents implicats. Però les rèmores d'aquesta concepció i de la seva aplicació durant tant de temps encara són presents en les formes d'actuar tant de mestres com de famílies. Això s'ha traduït en aquest percentatge, petit però significatiu, de relacions de desconfiança, por i tancament:

> *"Mirem amb recel a les famílies moltes vegades. O sigui que el professorat pensa que la seva feina és l'aula cap a dins i ja està. I les famílies fan aquesta crítica de protegir i defensar el fill i de dir que és el professor el que no motiva, és l'escola que no fa. Això vol dir que hem de parlar més als professors de les famílies, que entenguin el sistema en el que estan els seus alumnes, i que vegin que val la pena perdre una mica de temps parlant amb les famílies. I penso que a les escoles perquè aquests pares participin han de sentir que obtenen beneficis. O sigui, crear ponts de confiança."* (Dir5_privat_prim_sec)

7.4. Dificultats per al funcionament de les AMPA

Finalment, les AMPA, i més concretament els representants de les seves juntes, indiquen quines són les principals dificultats que tenen per al seu propi funcionament. En aquest sentit, les AMPA de centres públics i privats són molt similars, i trobem de nou la manca d'interès i de temps com a obstacles fonamentals. Molt a prop els segueix la poca assistència de les famílies a les reunions (indicada pel 68,3%) i la manca de suport econòmic

per part de l'Administració: el 69,8% d'AMPA de centres públics i el 53,8% de les de la privada així ho assenyalen.

El grup d'AMPA que mostra més dificultats per al seu funcionament i més diferències respecte als altres és el de secundària. Les AMPA dels instituts públics, en consonància a les baixes taxes de participació, indiquen molt per damunt de la mitjana el poc interès de les famílies, la baixa assistència a les reunions i la poca participació a les activitats (gràfic 24). Als centres públics de primària, per la seva banda, les AMPA afegeixen al poc interès i a la baixa assistència a reunions l'escàs suport econòmic com a obstacles principals: el 71,9% troba insuficient l'aportació econòmica de l'Administració.

Gràfic 24. Qüestions que per a les AMPA suposen força o molta dificultat pel seu funcionament segons tipologia de centres. Catalunya, 2013

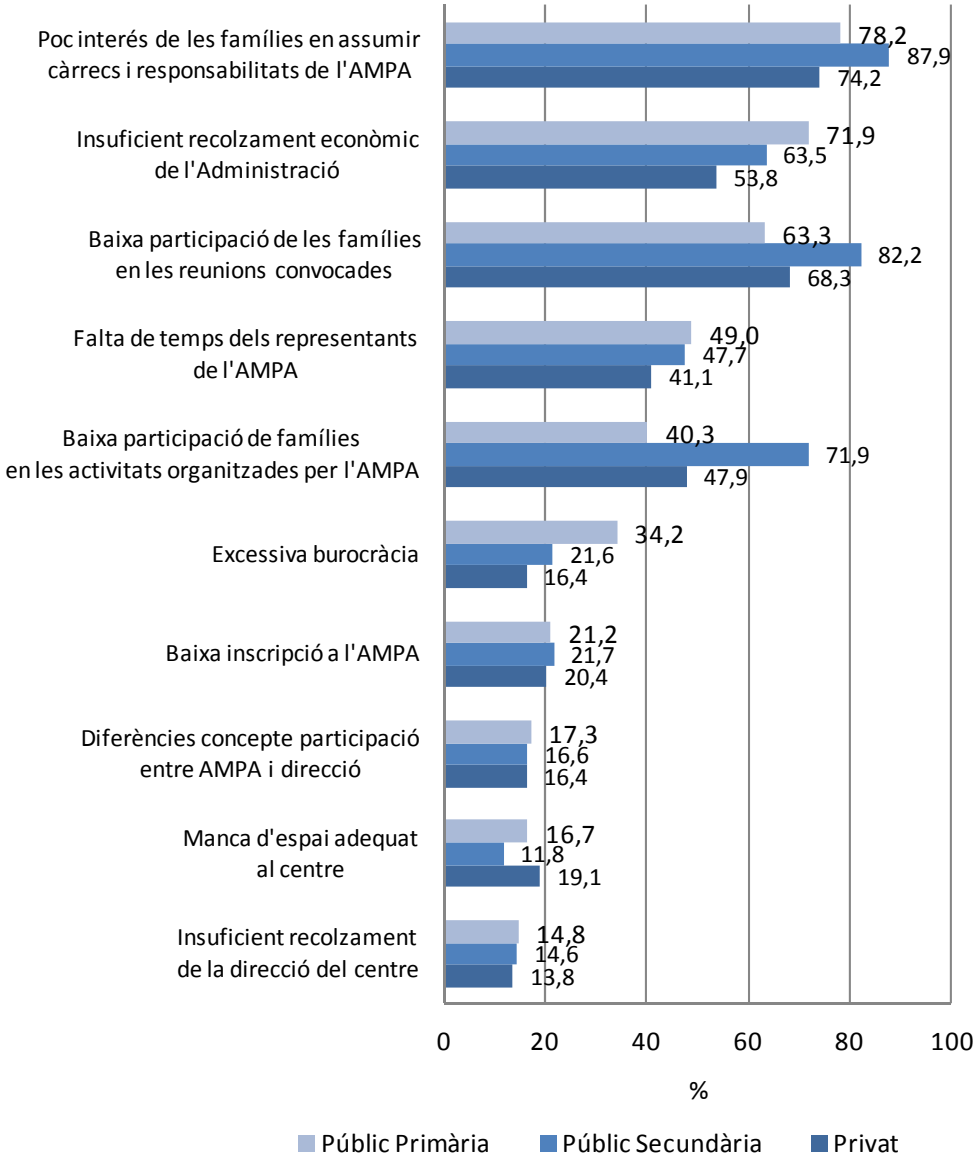

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Entre les dificultats que han estat assenyalades amb menys freqüència, sobta l'homogeneïtat de resposta de les diferents realitats d'AMPA, independentment de la naturalesa del centre o de l'etapa educativa, fet que ens parla de la importància transversal que tenen. Les diferències entre l'AMPA i la direcció del centre, l'insuficient suport d'aquesta última o la baixa inscripció a l'AMPA les perceben gairebé dos de cada deu AMPA com a obstacles, tant en els centres públics de primària i secundaria com en els privats.

En general els nivells de participació en assemblees, reunions i xerrades de l'AMPA mai no arriba al 20% respecte al total d'associats en els millors dels casos, i es queda en el 9% en els pitjors. Les taxes de participació més elevades les trobem en activitats més informals on passa del 60%. Les escoles rurals i els centres d'educació especial, per aquest ordre, són els que presenten nivells més alts de participació. La grandària dels municipis influeix en la participació: als municipis petits pugen els nivells. Pel contrari, característiques de les famílies com l'origen o el nivell d'estudis no es mostren significatives per la participació de les famílies a l'AMPA.

La valoració que fan les AMPA d'aquesta participació és de baixa o molt baixa en més de la meitat dels casos. Oposadament trobem la majoritària valoració positiva que en fan els equips directius. La principal dificultat que troben les AMPA per a la participació de les famílies als centres és la manca d'interès i motivació de les pròpies famílies, seguit de la disponibilitat horària. Pel seu funcionament també es troben amb aquestes mateixes dificultats seguides molt de prop per la poca assistència de les famílies a les reunions i la manca de recolzament econòmic per part de l'administració.

Per naturalesa de centre

Tot i que per petites diferències, es participa més a l'escola pública que a la privada. I tant en l'una com en l'altra, més de la meitat de les juntes d'AMPA valoren com a baixa o molt baixa la participació de les famílies. Les AMPA de centres públics addueixen, en primer lloc, dificultats de motivació de les famílies i, en segon lloc, els horaris com a principals obstacles amb què es troben, mentre que a la privada s'inverteix l'ordre. Les de centres públics, a diferència de les dels centres privats, també tenen la percepció de que la manca de cultura participativa de les famílies estrangeres les un obstacle per a la participació de les famílies. Pel seu funcionament com AMPA, trobem les mateixes dificultats en proporcions similars, però el recolzament econòmic de l'administració sí que és més important per les de centres públics que per les dels privats.

Per etapes educatives

Les taxes de participació de les famílies són molt més altes a les AMPA de la primària pública que a la secundària pública. Conseqüentment, tres de cada quatre AMPA d'instituts valoren com a baixa o molt baixa la participació, mentre que a la primària aquesta valoració no arriba a dos de cada quatre. Les AMPA de la secundària pública indiquen molt per damunt de la mitja el poc interès de les famílies, la baixa assistència a les reunions i la poca participació a les activitats, com principals dificultats. En les de primària destaquen, només per darrere del poc interès, l'escàs

8. Quines relacions mantenen les AMPA?

La vida de l'AMPA necessàriament va de la mà de la del centre educatiu, i aquest, a la vegada, s'ubica dins d'un context que marca la seva realitat. En la voluntat de millorar i incidir en l'educació dels seus fills, les famílies de les AMPA no són alienes a la impossible separació del centre i el seu entorn. Per això, com veurem, les AMPA esmercen esforços a cultivar les relacions amb el centre i l'entorn més proper, per tal de participar i col·laborar amb la quotidianitat que envolta la vida escolar. I perquè l'entorn, ara més que mai, s'ha de considerar un nou membre legítim de la comunitat educativa on la relació alimenta de forma recíproca tots els agents. De fet només amb la col·laboració entre els diferents sectors que configuren la comunitat educativa es poden produir les sinèrgies favorables per a la participació i implicació en tots els àmbits (Abelló, 2010).

8.1. Relacions amb l'equip directiu dels centres

Una de les claus de l'èxit de les AMPA i incentiu per al foment de la participació de les famílies passa per establir una bona i fluida relació amb l'equip directiu del centre i el claustre. I a l'inrevés, quan una escola s'obre i busca la sintonia amb les famílies aquestes se senten més motivades i valorades. La relació entre l'AMPA i l'equip directiu és imprescindible per al bon funcionament del centre i perquè ambdues parts tinguin coneixement del que s'està fent i el que cal fer.

> *"La junta de l'AMPA es reuneix cada mes. I com a mínim entre dos o tres cops a l'any ens reunim tota la junta, tots els vocals de la junta, amb tot l'equip directiu de l'escola, i així també tenim una mirada molt general de tot. Perquè clar, amb tantes comissions a vegades costa que hi hagi la informació de tot junt. Hi ha tants temes que va molt bé perquè allà et centres i tothom ens situem amb tot."* (Dir3_públic_ prim).

En la literatura trobem expressada aquesta sintonia en termes de coresponsabilitat de les famílies en la vida escolar, concepte que situa estratègicament les famílies al costat de l'equip docent i no "en front de" (Plana, 2007; Comellas, 2011). En una o altra direcció la comunicació AMPA-centre és fonamental, i pel que ens diuen les dades, està garantida: el 99% de les AMPA es reuneixen com a mínim un cop l'any amb l'equip directiu del centre. El 51,2% es reuneix com a mínim un cop al mes, el 14,8% es reuneix cada dos mesos i un

21,7% ho fa trimestralment. Només un 12,2% de les AMPA es reuneixen amb l'equip directiu del centre amb menys freqüència.

És als centres privats on trobem una freqüència de reunions major: el 55,9% de les AMPA es reuneixen amb la direcció com a mínim un cop al mes (gràfic 25). Aquesta elevada freqüència insisteix en la idea de bona sintonia entre el centre i l'AMPA, i reforça la funció de l'AMPA com a canal d'interlocució entre famílies i escola, més enllà de la prestació de serveis, que, com ja hem vist, no és el que més ocupa a les AMPA de les escoles concertades. El 53,4% de les AMPA de centres públics de primària també compten amb una freqüència mensual, tot i que en aquest cas hi ha un major nombre d'associacions que és reuneixen cada 15 dies, el 19,5% (davant del 8,2% que ho fa a la privada). A les AMPA d'instituts públics, en canvi, només el 42,4% es reuneix de manera mensual o més sovint. Aquest ritme intensiu de reunions, i per tant de treball coordinat entre l'escola i les famílies, correspon a l'elevat nivell d'activitat, i per tant d'incidència de l'AMPA en la vida escolar. Cal potenciar i reforçar la relació entre el centre i l'AMPA, ja que és la manera en què la feina d'un i l'altre vagin en la mateixa línia i, d'aquesta manera, es multipliquin els esforços de millora de l'escola.

Gràfic 25. Freqüència amb què l'AMPA es reuneix amb la direcció del centre segons tipologia de centres. Catalunya, 2013

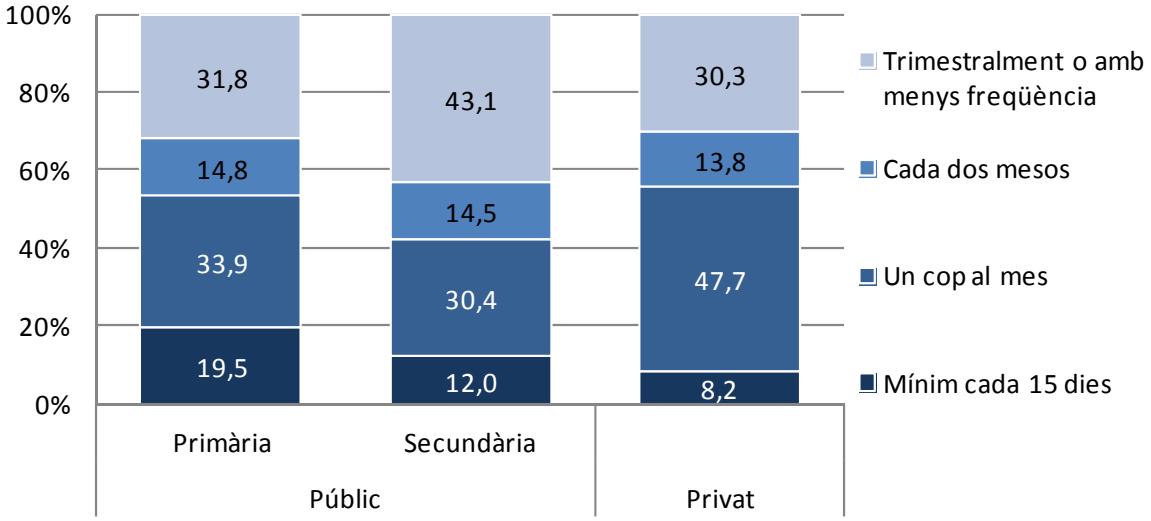

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

La majoria d'equips directius consideren que l'AMPA contribueix força o molt a la qualitat educativa del centre, concretament el 61,5%. El 26,1% mostra una valoració neutral, ni molt ni poc, i el 12,4% considera que contribueix poc o gens a la qualitat educativa del centre. Per etapes educatives, les direccions d'escoles públiques de primària són les que es mostren més satisfetes, el 64,1% diu que contribueixen força o molt, seguides dels instituts públics, amb el 58,7%, i els centres privats, amb el 55,3% (gràfic 26). En canvi, el grup de direccions de centre que manifesten que la seva AMPA contribueix poc o gens a la qualitat educativa és molt semblant en totes les etapes educatives i mai no arriba al 15%.

Gràfic 26. Valoració que fa la direcció del centre sobre la contribució que fa l'AMPA a la qualitat educativa segons tipologia de centres. Catalunya, 2013

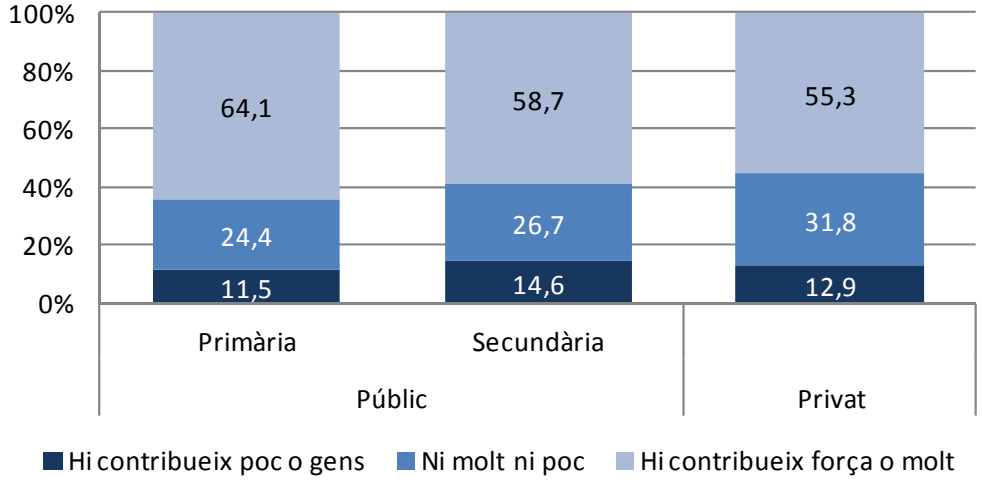

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Els directors entrevistats es mostren d'acord amb el fet que la bona sintonia entre AMPA i equip directiu és una fortalesa per l'escola:

> *"Nosaltres sempre fem reunions cada mes o cada dos mesos amb l'AMPA, i hauries de veure l'ordre del dia perquè ho repassem tot, intentem anar repassant i hi ha molt bona sintonia. I això dóna una certa tranquil·litat, en el sentit que ells poden fer la proposta que vulguin, nosaltres l'escoltarem i si creiem que hem de dir que no direm que no, i si creiem que es pot tirar endavant, la tirarem endavant. Aquest clima s'ha creat per les dues parts, per la voluntat de sumar."* (Dir2_públic_inf_prim)

Però òbviament, això no s'aconsegueix gratuïtament i no s'improvisa el dia que tens un conflicte, s'ha de treballar conjuntament des del començament i sense excloure'ls de cap tipus de responsabilitat que els pertoqui:

> *"Treballar conjuntament amb l'AMPA significa entrar en unes dinàmiques de transparència, de capacitat de poder oferir espais a l'AMPA de reflexió i informació conjunta. Evidentment ser sensible als projectes de l'AMPA o dels plantejaments de l'AMPA, i donar respostes... L'AMPA és ja un element que forma part de la planificació i de la programació del que són els objectius d'un curs i les maneres de procedir de la vida de l'escola."* (Dir11_privat_prim_secun)

Que més de la meitat de les AMPA es reuneixin amb l'equip directiu com a mínim un cop al mes és símptoma de bona salut, però l'enquesta ens dóna pistes sobre certs grups d'AMPA que tenen dificultats amb l'equip directiu. Com hem vist abans, el 14,5% de les AMPA indiquen que l'insuficient suport que reben per part de la direcció i el professorat els genera força o molta dificultat en el seu funcionament com a AMPA (gràfic 27). D'altra banda, el 16,7% considera que les diferències entre el que entén l'AMPA per participació i el que entén la direcció els provoca molta dificultat. En aquest sentit, la literatura que

aprofundeix en les diferents expectatives que tenen el cos directiu i docent i les famílies sobre el concepte de participació i els seus límits és abundant (Comellas, 2011; Krüger i Michalek, 2011; Cankar et al., 2009; Bolívar, 2006; García-Bacete, 2003). Tot i que tenen l'objectiu comú de l'educació dels infants, es detecten problemes relacionats amb la invasió d'espais, tant simbòlics o corporatius com físics, responsabilitats i falta d'informació, comunicació, confiança i reconeixement mutu.

Gràfic 27. AMPA que indiquen que els suposa força o molta dificultat els següents aspectes. Catalunya, 2013

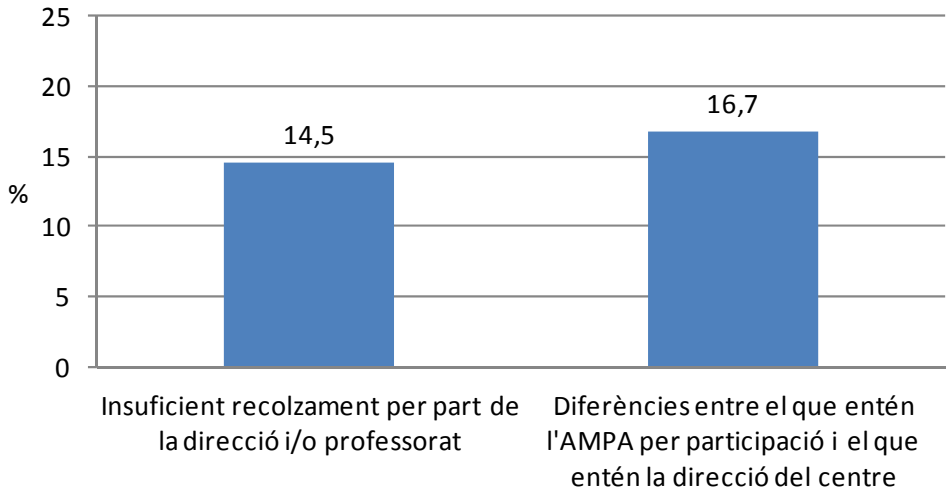

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

No existeixen característiques del propi centre (naturalesa, grandària del municipi, estudis que s'imparteixen...) que marquin diferències en aquesta percepció negativa que tenen algunes AMPA sobre la relació amb la direcció, però sí que rep l'efecte directe de la freqüència de trobades que té l'AMPA amb l'equip directiu del centre.

La percepció que l'AMPA rep insuficient suport per part de la direcció del centre, i que això suposa força o molta dificultat per al bon funcionament de la pròpia AMPA, augmenta considerablement a mesura que les reunions entre l'AMPA i l'equip directiu són menys freqüents. Així, mentre que en els centres que mantenen reunions entre AMPA i direcció cada 15 dies o més sovint només el 7,9% de les AMPA perceben un suport insuficient per part de la direcció, ens els centres que es reuneixen un o dos cops l'any augmenta fins el 22,6% aquesta percepció (gràfic 28). Per tant, una comunicació més fluida entre AMPA i direcció del centre no només afavoreix la relació entre ambdues parts, sinó que també millora el funcionament de l'AMPA.

Gràfic 28. Percepció que l'insuficient recolzament per part de la direcció i/o professorat genera força o molta dificultat a l'AMPA segons freqüència amb la que l'AMPA es reuneix amb la direcció del centre. Catalunya, 2013

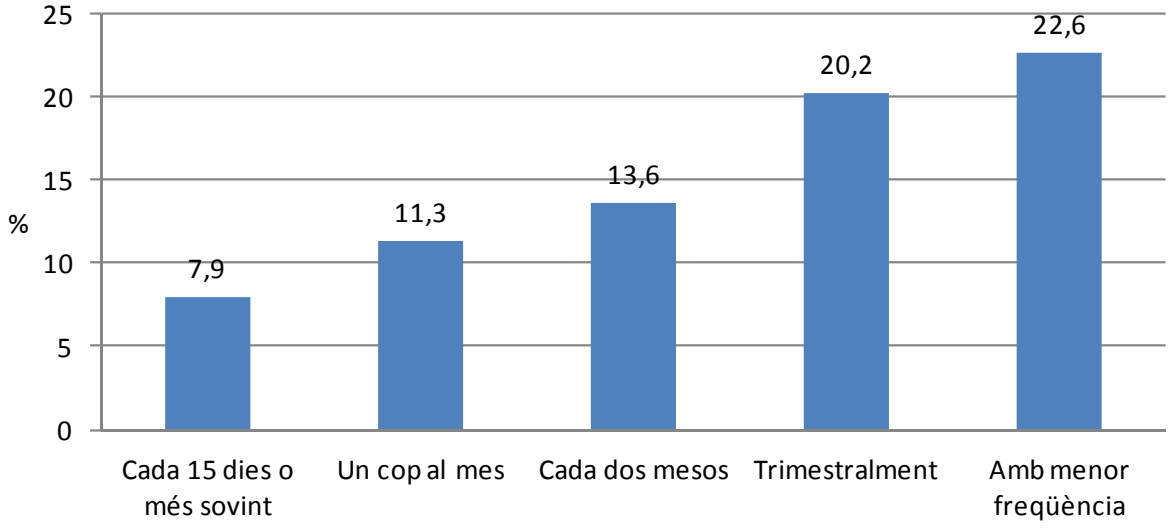

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

8.2. Federacions i coordinadores d'AMPA

La gran majoria d'AMPA de Catalunya estan federades en algun dels òrgans aglutinadors d'aquestes associacions de famílies. En concret, ho estan el 91% de les AMPA, tot i que es federen més les AMPA de centres públics que dels privats. En el cas dels públics, s'ha incrementat el nombre d'AMPA federades, que ha passat del 76% el 1999 (FAPAC, 1999), al 95% del 2013. En el cas de les AMPA de centres privats, el nivell de federació està en el 74%.

A Catalunya les principals federacions o confederacions d'AMPA que trobem són:

FAPAC: Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes de Catalunya. Agrupa fonamentalment a gairebé tots els centres educatius públics de Catalunya. Inclou tot tipus de centres: llar d'infants, infantil, primària, secundaria, educació especial i, fins i tot, algun centre privat. Segons ells mateixos, treballen per una educació de qualitat, catalana, laica, equitativa, integradora, inclusiva, gratuïta i democràtica.

CCAPAC: Confederació Cristiana d'Associacions de Pares d'Alumnes de Catalunya. És una entitat constituïda per les AMPA d'escoles concertades i privades de les escoles cristianes de Catalunya, adherides directament o a través de les federacions: FAMPAEC (Lleida), FAPAMAC (Escoles Maristes) i la Federació d'AMPA de l'Escola Pia de Catalunya. Forma part i té una relació molt estreta amb la Fundació escola cristiana de Catalunya.

FAPAES: Federació d'Associacions de Pares d'Alumnes d'Ensenyament Secundari. Agrupa instituts públics. Té com a finalitat aconseguir una millor qualitat de l'ensenyament públic en el món de la secundària.

FAPEL: Federació d'Associacions de Pares d'Escoles Lliures. Integra AMPA d'escoles privades promogudes per la iniciativa social i, també d'altres tipus d'associacions. Inclouen escoles de la congregació de l'Opus Dei.

FAMPADI: Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes amb Discapacitat Intel·lectual. Aglutina a les associacions de mares i pares que tenen fills amb discapacitat intel·lectual en edat escolar, tant si estudien a l'escola ordinària com si ho fan en una escola d'educació especial. Estan vinculats a DINCAT.

FAPAC és, amb diferència, la federació que aglutina més AMPA, amb el 76% (gràfic 29), el 96% de les quals corresponen centres públics. La segueix la CCAPAC, amb el 7,8% de les AMPA de Catalunya, i FAPAES, amb el 5,1%. El 8,6% indica que no pertany a cap federació i el 2,1% no sap si està afiliada a alguna. Cal tenir en compte, però, que en general, FAPAC i FAPAES representen les AMPA de centres públics, mentre que CCAPAC i FAPEL ho fan dels privats. FAMPADI, per la seva banda, representa centres d'educació especial. Per tant, és important diferenciar entre centres públics i privats per tal de poder copsar millor la diferència d'afiliació entre elles.

Gràfic 29. Proporció d'AMPA i de famílies associades que representen les federacions d'AMPA. Catalunya, 2013

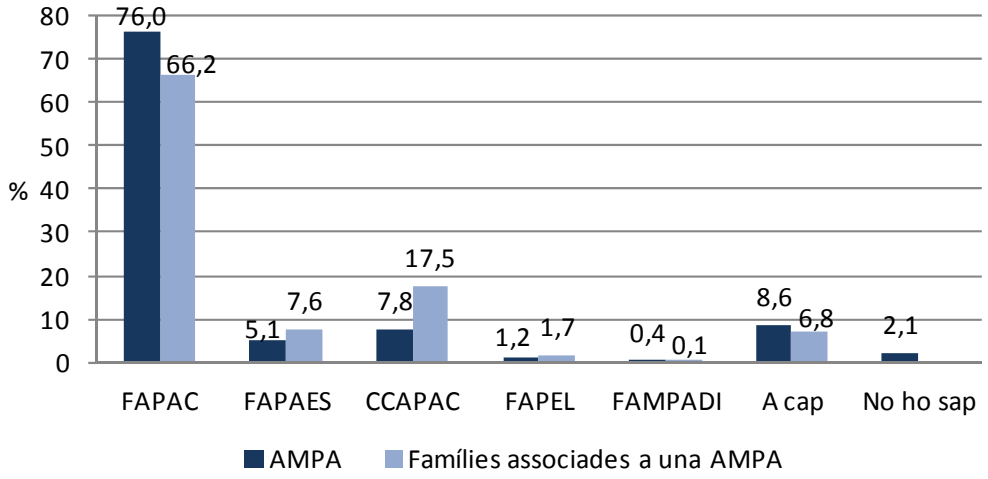

Nota: La suma dels percentatges d'AMPA no és 100%, ja que s'han detectat algunes AMPA que estan federades a més d'una Federació.
Nota: El % de famílies representades per federació és una estimació calculada a partir del nombre de famílies associades a les AMPA afiliades a cadascuna de les federacions.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Una dada important que cal tenir en compte a l'hora d'observar el gràfic 29 és el nombre de famílies associades a les AMPA inscrites en una o altra federació. És cert que FAPAC compta amb un volum molt superior d'AMPA, però la majoria d'elles són de centres públics de primària que tenen un nombre d'alumnes força inferior als instituts de secundària i, sobretot, al dels centres privats. Les AMPA federades a FAPAC tenen de mitjana 220 famílies associades cadascuna. En canvi, cada AMPA de FAPAES representa aproximadament 400 famílies. En les AMPA de CCAPAC la mitjana de famílies associades per centre és de 520, més del doble de les que representen les AMPA de FAPAC. Per tant, a l'hora de mesurar la base associativa, podem dir que cada AMPA de CCAPAC compta el doble que

una AMPA de FAPAC, ja que representa més del doble de famílies. D'aquesta manera, del total de famílies que formen part d'alguna AMPA a Catalunya, el 66% estan representades per FAPAC, el 17,5% per CCAPAC i el 7,6% per FAPAES. A més, gairebé un 7% de les famílies inscrites en una AMPA no estan representades per cap federació.

Actualment el 87,6% de les AMPA de centres públics estan federades a FAPAC, el 6,1% a FAPAES i el 5,1% no ho està en cap. L'any 1999, el 66% de les AMPA de centres públics estaven federades a FAPAC, l'11% a FAPAES, l'1% a altres i el 22% en cap (FAPAC, 1999). Actualment el 95% de les AMPA de primària estan federades a FAPAC. Dels instituts, el 66,1% també està federat a FAPAC, mentre que el 26,1% ho està a FAPAES (gràfic 30). A la llum de les dades podem dir, en primer lloc, que ha augmentat considerablement el nombre d'AMPA de centres públics que estan federades i, en segon lloc, que FAPAC ha incrementat la representació d'AMPA de centres públics també a la secundària, en detriment de FAPAES.

Gràfic 30. Federacions a què pertanyen les AMPA de centres públics de primària i secundària. Catalunya, 2013

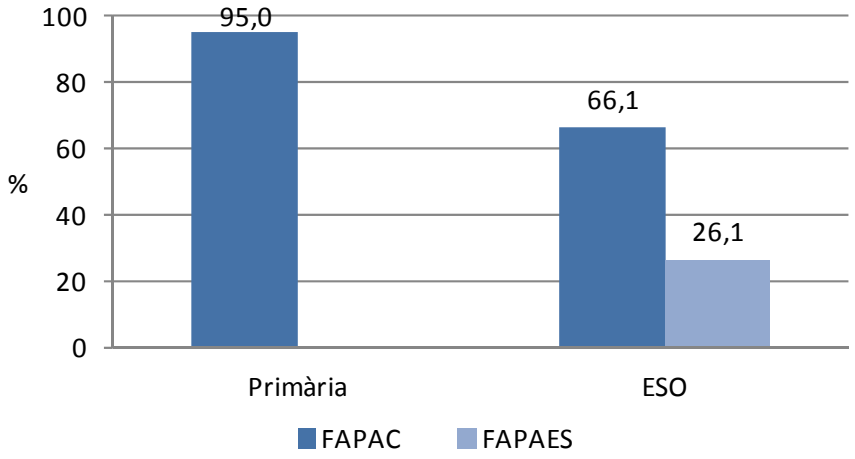

Nota: No s'inclouen els centres educació especial.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta a AMPA de "Famílies amb veu".

D'altra banda, la CCAPAC és la federació (tot i que en aquest cas es tracta d'una confederació, ja que aglutina tres federacions d'AMPA d'escoles cristianes) que més AMPA de centres privats aglutina, amb el 46% (gràfic 31). Curiosament la segueix FAPAC amb el 18%, vinculada generalment als centres públics, i per últim FAPEL amb el 6,9% de les AMPA de centres privats. Cal destacar que existeix un percentatge considerable d'AMPA de centres privats que no estan inscrites en cap federació, el 25,9% exactament. Precisament les AMPA de les escoles de l'Agrupació Escolar Catalana (AEC), que agrupa centres privats laics i catalans, es divideixen entre les que no estan inscrites en cap federació i les que estan inscrites a FAPAC. Molt poques s'han afiliat a federacions com CCAPAC o FAPEL, conegudes per la seva vinculació religiosa.

Gràfic 31. Federacions a què pertanyen les AMPA de centres privats. Catalunya, 2013

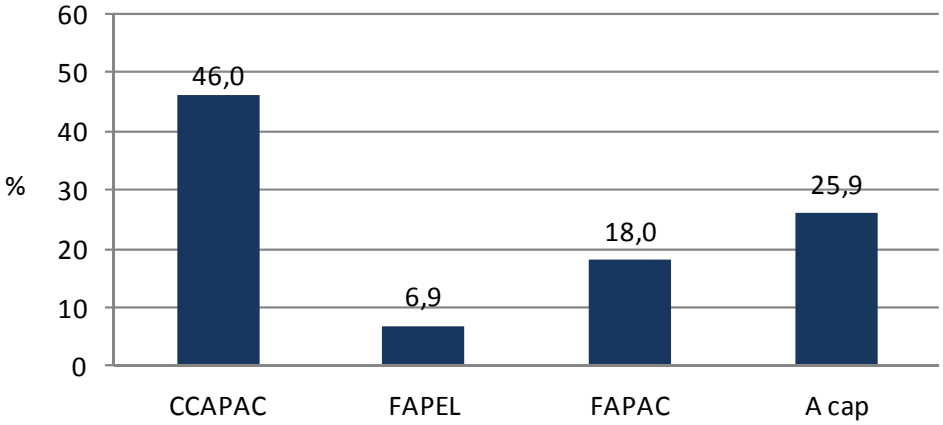

Nota: No s'inclouen els centres educació especial.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta a AMPA de "Famílies amb veu" (FJB).

L'elevat nivell de federació és una manifestació de maduresa organitzativa de les associacions de base. També és un bon indicador que les federacions són útils i tenen sentit per a les AMPA de centre. Entre els principals serveis i activitats que ofereixen les federacions hi ha l'assegurança, l'assessorament i la formació, que en general són ben valorades per les AMPA tant públiques com concertades.

El 88% de les AMPA avaluen positivament les seves federacions. Entre el 55% i el 60% de les AMPA de FAPAC i CCAPAC indiquen que estan força o molt satisfetes amb les respectives federacions. La proporció d'AMPA de FAPAES que estan força o molt satisfetes amb la federació és una mica menor, però tot i això és elevada, amb el 46,4% (gràfic 32). En sentit contrari, només el 9,1% de les AMPA de CCAPAC diuen sentir-se poc o gens satisfetes amb la confederació, mentre que amb les AMPA de FAPAC trobem aquest malestar en l'11,7% i en les de FAPAES en el 19,6%.

Gràfic 32. Nivell de satisfacció de les AMPA amb la federació segons Federació a què estan inscrites. Catalunya, 2013

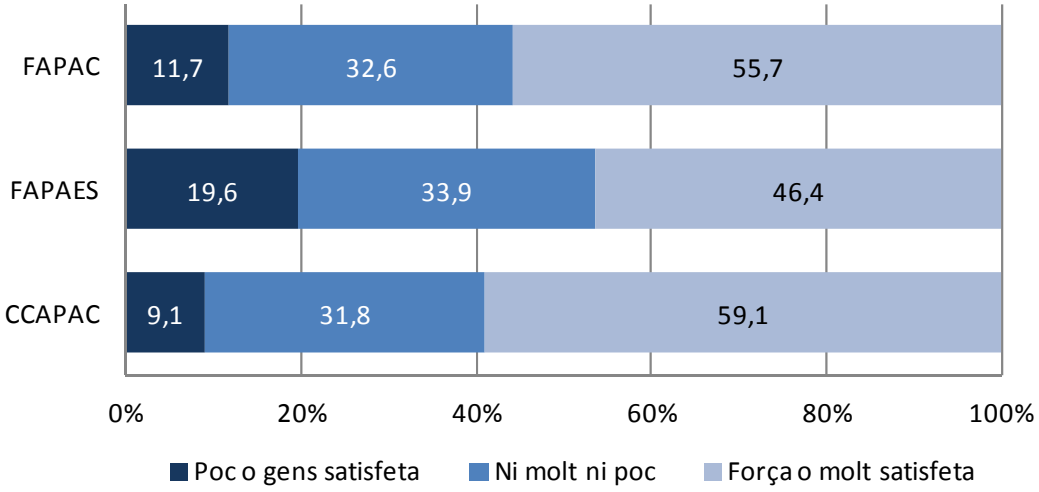

Nota: No s'ha inclòs la valoració de les AMPA de FAPEL ni de FAMPADI ja que no hi ha casos suficients.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

L'esglaó entremig de l'estructura de la xarxa de les AMPA l'ocupen les coordinadores o xarxes locals d'AMPA. Són organitzacions normalment amb un eix local que, precisament per aquest motiu, es troben més properes a les realitats de les AMPA que agrupen. El 42,4% de les AMPA de centres públics i el 20,1% de les de centres privats pertanyen a una coordinadora. Per etapes educatives, la meitat de les AMPA d'instituts públics es recolzen en aquest tipus d'organització, mentre que a la primària només el 39,9% formen part d'una coordinadora (gràfic 33).

Gràfic 33. AMPA que pertanyen coordinadores territorials d'AMPA segons tipologia de centres. Catalunya, 2013

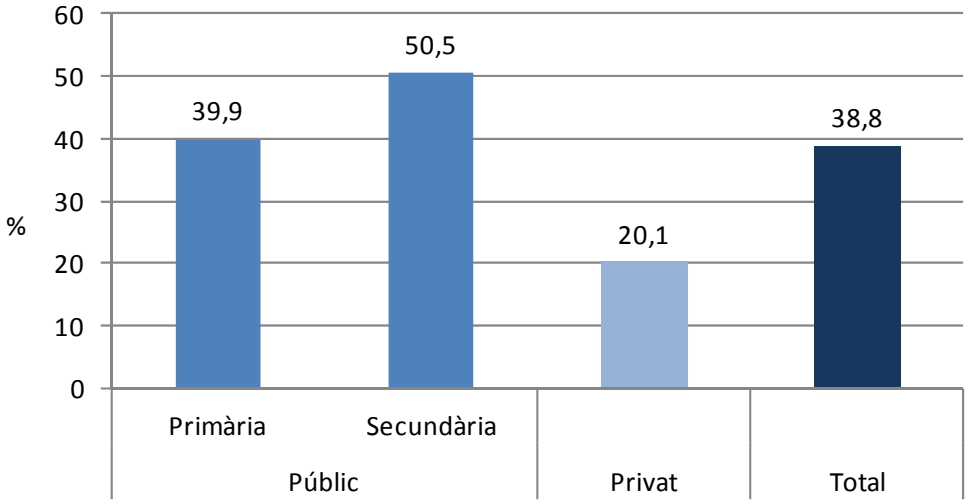

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

La dimensió local és fonamental per a aquest tipus de xarxa. En el gràfic 34 s'observa com a mesura que augmenta la grandària del municipi en nombre d'habitants, hi ha una

proporció més alta d'AMPA d'escoles públiques que pertanyen a coordinadores. Així, mentre que en municipis de menys de 5.000 habitants només un 12,6% de les AMPA forma part d'una coordinadora local, en municipis amb una població entre 50.000 i 99.999 habitants la proporció arriba al 76,9%. Ara bé, en municipis més grans, entre 100.000 i 300.000 habitants, hi ha una davallada d'aquesta pertinença, segurament per la relació que hi ha entre territoris molt grans i individualització, o bé perquè al tractar-se normalment de poblacions de la província de Barcelona tenen més a la vora la federació amb la qual reunir-se en cas de necessitat. A Barcelona ciutat torna a repuntar l'afiliació a les coordinadores a causa de la proliferació i extensió del model d'organització per barris, i a una tradició d'actuacions comunitàries d'arrel veïnal.

Gràfic 34. AMPA de centres públics que pertanyen a una coordinadora d'AMPA segons tamany del municipi del centre. Catalunya, 2013

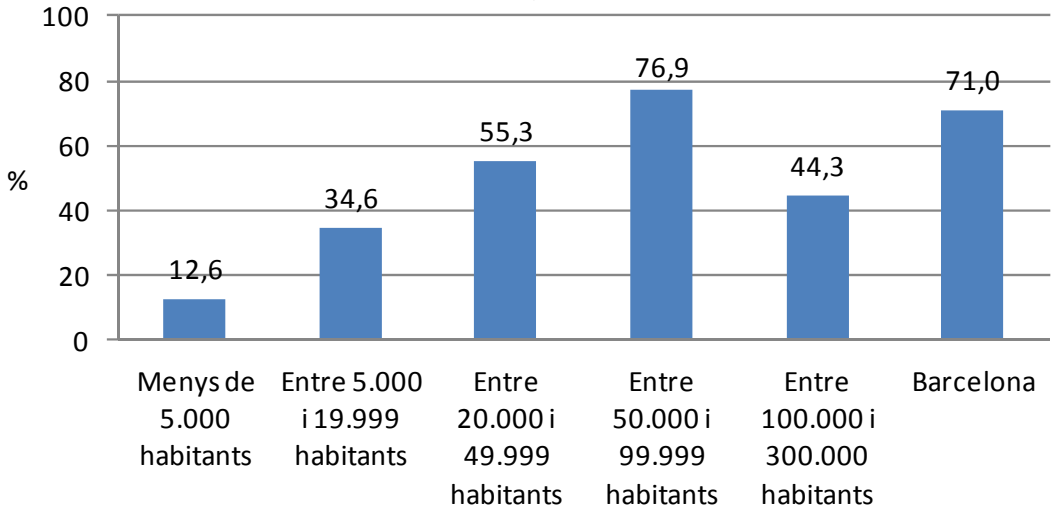

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

El fet que les AMPA de centres públics tinguin més relació amb coordinadores, i en canvi les de privats es relacionin amb més freqüència amb la federació, ens parla de la major relació de les AMPA públiques amb l'entorn més immediat, i d'una major vinculació en l'àmbit de federació en clau d'identitat de centre per part, sobretot, de les escoles religioses.

8.3. Relacions amb l'entorn

Més enllà de les relacions formals amb estructures superiors o aglutinadores del moviment de pares a l'escola, les AMPA participen i articulen una xarxa de relacions amb altres entitats i agents en què l'eix és el territori. Les AMPA no només duen a terme un servei social per a les famílies del centre, també estructuren un sistema de relacions amb l'entorn proper que fomenta la cohesió social. Les famílies són conscients que les millores en l'entorn, pel que fa a equipaments, seguretat, circulació pacificada, comerç de proximitat, cultura popular, etc. repercuteixen positivament en l'escola dels seus fills. En

conseqüència la seva participació moltes vegades transcendeix els murs de la pròpia escola.

Més de la meitat de les AMPA, tant de centres públics com privats, es relacionen amb AMPA d'altres escoles, amb l'Ajuntament i amb el Consell Escolar Municipal. A més, aproximadament el 30% de les AMPA de centres públics mantenen contacte amb diverses associacions del barri o municipi, com l'associació de veïns.

El volum d'aquestes relacions amb l'entorn no varia gaire si el comparem amb l'estudi de FAPAC de 1999 pel que fa a les relacions amb l'Ajuntament o les associacions de veïns, però sí que hi ha molta diferència pel que fa a la relació amb AMPA d'altres escoles. Mentre que el 1999 només el 12% de les AMPA de centres públics indicava que havia mantingut algun tipus de relació amb AMPA d'altres centres, actualment el percentatge arriba al 77,9% (gràfic 35). Això és un aspecte positiu que posa de manifest el creixement, l'extensió i l'enfortiment de la xarxa de relacions de les AMPA respecte a anys anteriors (FAPAC, 1999).

Gràfic 35. AMPA que han mantingut reunions amb representants de les següents institucions i organitzacions segons naturalesa del centre. Catalunya, 2013

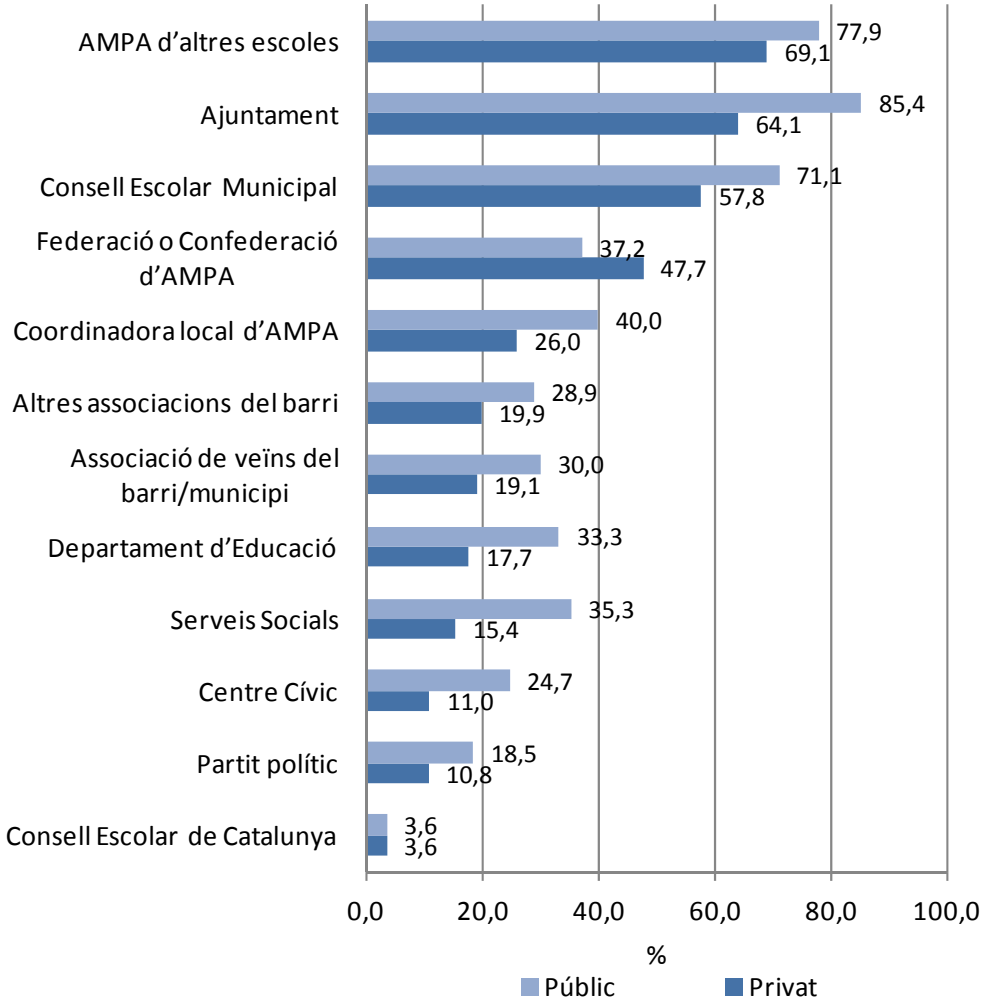

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA (FJB).

Les AMPA del centres públics de primària són les més actives en l'establiment de relacions en tots els nivells: gairebé totes es reuneixen amb l'Ajuntament, també són les que ho fan més amb altres AMPA, altres associacions del barri i centres cívics. Molt a prop és troben les d'instituts públics que sobre tot destaquen per ser les que més es troben amb serveis socials i Consell escolar municipal.

Aquestes dades posen de manifest no només el potencial de les AMPA a l'hora d'oferir i organitzar serveis i activitats, sinó també el potencial de xarxa i creació de comunitat que fan a l'entorn, així com la voluntat de tenir un paper més destacat en la gestió del centre.

La relació de les AMPA amb els centres es troben en un bon camí: totes les AMPA es reuneixen com a mínim un cop a l'any amb l'equip directiu del centre i més de la meitat ho fa mensualment. A mesura que les reunions entre l'AMPA i l'equip directiu són menys freqüents augmenta la percepció de la direcció de centre com obstacle. Per altra banda, quasi dos de cada tres equips directius consideren que l'AMPA contribueix força o molt a la qualitat educativa del centre.

Nou de cada deu AMPA formen part d'alguna Federació o Confederació d'AMPA i la majoria les valora positivament. FAPAC és, amb diferència, la Federació que aglutina més AMPA, amb tres de cada quatre. Li segueix la CCAPAC amb el 7,8% i FAPAES amb el 5,1%. A nivell de representació de famílies aquestes dades varien en funció del nombre d'alumnes del centre: el 66% de les famílies inscrites a un AMPA estan representades per FAPAC, el 17,5% per CCAPAC i el 7,6% per FAPAES. En l'organització de la xarxa, entre les Federacions i les AMPA trobem les coordinadores locals, a les quals hi ha implicades pràcticament quatre de cada deu AMPA.

En relació amb l'entorn, més de la meitat de les AMPA es relacionen amb AMPA d'altres escoles, amb l'Ajuntament i amb el Consell Escolar Municipal. A més a més, aproximadament una de cada quatre AMPA mantenen contacte amb diverses associacions del barri o municipi.

Per naturalesa de centre

La meitat d'AMPA de centres públics es reuneixen mensualment amb l'equip directiu de centre. Aquest últims manifesten que l'AMPA contribueix força o molt a la qualitat educativa del centre en el 62% dels casos. Quasi nou de cada deu AMPA està federada a FAPAC, un 6% a FAPAES i un 5% a cap. A més, més de quatre de cada deu pertany a una coordinadora. També tenen més relacions amb altres associacions o serveis socials de l'entorn proper que les de la privada.

Als centres privats, més de la meitat d'AMPA es reuneixen mensualment amb la direcció dels centres, el que suposa el major índex en aquesta freqüència. Una mica més de la meitat dels equips directius diuen que les seves AMPA contribueixen força o molt a la qualitat educativa del centre. CCAPAC és la Confederació d'AMPA que aglutina quasi la meitat d'AMPA de centres privats, seguida de FAPAC i FAPEL, però una de cada quatre no està federada. Només una de cada cinc forma part d'una coordinadora. Tenen menys relacions amb l'entorn proper que les de la xarxa pública.

Per etapes educatives

Més de la meitat d'AMPA de centres públics de primària també compten amb una freqüència mensual de reunió amb la direcció, tot i que en aquest cas hi ha un major nombre d'aquestes associacions que és reuneixen cada 15 dies, quasi una de cada cinc. Les direccions d'escoles públiques de primària són les que es mostren més satisfetes de totes. Gairebé totes les AMPA de primària estan federades, i gairebé totes a FAPAC, però només quatre de cada deu pertany a una coordinadora. També són les més actives en l'establiment de relacions a tots els nivells: gairebé totes és reuneixen amb l'Ajuntament, també són les que ho fan més amb altres AMPA, altres associacions del barri i centres cívics.

Les AMPA d'instituts públics que es reuneixen mensualment amb les direccions són menys nombroses que la resta. No obstant, els equips directius les valoren positivament en quasi el 60% dels casos. Dos de cada tres AMPA d'institut públic estan federades a FAPAC, la resta es troba majoritàriament a FAPAES. Són les AMPA que més es recolzen en les coordinadores amb un 40% d'adhesió. Amb l'entorn són prou actives i destaquen les seves relacions amb serveis socials i el Consell escolar municipal.

9. Conclusions i reptes

9.1. Conclusions

Naturalesa de les AMPA a Catalunya. Fortaleses i debilitats

Les associacions de mares i pares d'alumnes són avui un model generalitzat i estès a gairebé tots els centres educatius de Catalunya: el 97% compta amb una AMPA formalitzada, que agrupa de mitjana el 81% de famílies del centre. Així, la primera fotografia que es desprèn de l'enquesta és la d'una àmplia majoria de famílies d'alumnes d'ensenyaments obligatoris inscrites en un model associatiu genuí del nostre país, com són les AMPA.

Un model avalat per més de trenta anys de tradició, amb fites rellevants com són la lluita per una escola pública i catalana de qualitat els anys setanta i vuitanta, la participació en les primeres lleis d'educació de la democràcia, l'aportació de serveis d'igualtat educativa durant la dècada dels noranta i la vertebració del moviment mitjançant la constitució de federacions, tant en l'àmbit català com espanyol, que garantissin una interlocució fluida amb l'Administració i un cert paper en les polítiques educatives. Una imatge de solvència i consolidació progressiva que explica que avui la implantació del model "AMPA" sigui tan massiva.

Més enllà d'una qüestió numèrica o de trajectòria, destaca el fet que la majoria d'AMPA compten amb una estructura lleugera però eficient. El "nucli dur" de les AMPA, format per la junta, l'assemblea i les comissions de treball, ens dóna un grup d'unes quinze persones implicades a fons en la vida educativa de l'escola dels seus fills i filles. La resta de dades d'activitat que s'han analitzat, amb la freqüència de reunions i canals d'interlocució establerts i una àmplia oferta de serveis, donen compte d'unes organitzacions sòlides i amb un elevat nivell d'eficiència, gestionades majoritàriament per pares i mares voluntaris.

Malgrat que les dades de presència i de filiació de les AMPA no són massa diferents entre pública i privada (tenint en compte que la majoria són centres concertats), sí que observem divergències més àmplies pel que fa als nivells educatius dels centres públics entre primària i secundària, on disminueix el nombre d'associats.

Hem vist detalladament que en termes de filiació i d'estructura associativa les diferències més notables són per etapes educatives i no tant per titularitat.

Si fem *zoom* a aquesta primera fotografia de les AMPA ens apareix ja una dada que apunta a la qüestió clau de la participació i l'assumpció de responsabilitats per part de les persones associades: si de mitjana parlem d'un grup motor d'uns quinze membres, i el col·lectiu d'associats podria oscil·lar entre els 300 i els 600, en resulta una majoria de famílies activa de manera intermitent, o fins i tot passiva o espectadora, que caldrà analitzar.

Naturalesa de la participació de les famílies a l'AMPA. Motivacions i dificultats

Els nivells de participació en assemblees, reunions i xerrades de l'AMPA no arriben al 20% respecte al total d'associats en el millors dels casos, i es queden en el 9% en el pitjor. Ara bé, la participació augmenta en les activitats de caire més informal, que arriba al 60% de presència de pares i mares. Potser per aquest motiu la percepció sobre la participació de les famílies que tenen els membres de la junta de l'AMPA i la direcció del centre divergeix. Mentre que només el 25% de l'equip directiu considera que la participació de les famílies al centre és baixa o molt baixa, en el cas de la junta ho diu el 52%.

Aquesta baixa participació del gruix de famílies de l'escola és justament una de les dificultats que expressen amb més força les AMPA, juntament amb la manca de temps dels membres actius a les comissions i a la junta, cosa que esdevé un dels seus reptes de futur principals.

En l'anàlisi de quins factors influeixen en les motivacions o dificultats per a la participació apareixen diversos punts:

a) La tipologia de l'activitat: les taxes de participació més elevades les trobem en activitats més informals i d'implicació més directa i espontània, vinculades a la vida escolar dels fills. L'excés de formalització i oficialitat (assemblees, xerrades, conferències) esdevindria així un obstacle per la participació. Si les famílies (que es troben amb problemes reals de conciliació de la vida familiar i la vida laboral) no veuen una motivació clara i un impacte en resultats, si no troben un sentit al temps que dediquen a la participació a l'escola, probablement no faran aquest sobreesforç voluntari i generós.

b) La proximitat apareix com a factor important a l'hora d'incentivar la participació, sigui per un major sentiment de pertinença i compromís, sigui per una major eficiència de les relacions properes a l'hora de comunicar, demanar col·laboració i comprendre el sentit de la participació. Així, les escoles rurals i els centres d'educació especial, per aquest ordre, són els que presenten nivells més alts de participació. La grandària dels municipis també influeix en la participació, que puja els nivells en els municipis petits.

c) Per contra, característiques de les famílies com el país d'origen o el nivell d'estudis no es mostren significatives per a la participació de les famílies a l'AMPA.

Naturalesa de l'activitat de les AMPA. Què fan, què els pertoca fer, i què voldrien fer més enllà del que fan?

El capítol 5, dedicat a descriure detalladament a què es dediquen les AMPA, l'hem encapçalat amb dues afirmacions contundents: les AMPA ofereixen uns serveis i activitats que d'una altra manera l'escola no podria oferir, i tenir una AMPA activa i sòlida vol dir tenir una escola millor. Volem destacar, per tant, el valor afegit que aporta l'AMPA a l'escola, tant en l'àmbit de recursos com també des de la perspectiva relacional.

A principis dels anys 80, quan comencen a aparèixer les primeres associacions de pares d'alumnes, i ho fan amb l'objectiu de cobrir unes necessitats que en aquell moment eren emergents i que, malauradament, al segle XXI encara tenen vigència (o en alguns casos, per culpa de la crisi, tornen a tenir-ne). Són les següents:

1. Substitució de l'Administració per aportar recursos on aquesta no arriba.
2. Millora de la qualitat educativa i servei a les famílies (llibres escolars, menjador, acollida matinal, escola de pares, etc.).
3. Millora de la qualitat democràtica de l'escola com a institució (participació en el govern del centre).
4. Reivindicació i defensa de drets; organització com a lobby de pressió per impulsar o combatre determinades polítiques.

Els dos primers aspectes les AMPA els han cobert amb escreix demostrant una capacitat de gestió que ha esdevingut el punt fort que els ha donat solvència i credibilitat davant les famílies i el professorat, i que els ha permès fer, a la pràctica, polítiques d'igualtat educativa.

La gestió de l'AMPA és molt present en les activitats extraescolars, la millora del centre, el subministrament de llibres, l'acollida matinal, el menjador i l'escola de pares. És a dir, alguns aspectes que hauria de cobrir l'Administració amb el consonància al dret a l'educació pública i gratuïta que garanteix la Constitució. Malgrat això, es confirma que el concepte de servei autogestionat i sostingut pels propis pares i mares (que en són alhora promotors i beneficiaris) és una fórmula valorada satisfactòriament. Lluny de trobar-se col·lapsades per la complexitat i el volum de l'activitat que duen a terme, les AMPA pensen que l'han de seguir fent i que han d'ampliar la seva actuació a nous àmbits.

Al contrari, en allò que té un caire més associatiu i cívic, o d'activisme compromès, com és la presència en la presa de decisions o en àmbits de representativitat institucional, les AMPA avui tenen un dinamisme més desigual. En la majoria de casos s'expressa la voluntat de créixer en aquest camp de resultes d'una situació actual insatisfactòria. Les famílies voldrien participar més en la gestió dels centres educatius: gairebé el 72% d'AMPA de centres públics i el 60% d'AMPA de centres concertats creuen que haurien de participar en la programació anual del centre. I un significatiu 60% voldria participar més en el procés de selecció del director del que ho fa actualment.

Fent un salt de l'AMPA a les coordinadores o federacions d'AMPA ens adonem que la seva influència en les polítiques educatives ha estat relativa, i si bé han estat consultades (per exemple en el debat de la LEC), no han arribat a ser prou influents en reivindicacions més concretes (recordem que FAPAC va presentar la recuperació de la sisena hora per a l'escola pública com a iniciativa legislativa al Parlament l'any 2011, però no va prosperar). En el context actual es viu un repunt de l'activitat reivindicativa de les famílies davant la davallada de la qualitat de l'educació pública en català que poden comportar tant les retallades com un canvi normatiu si progressa el projecte de reforma educativa que propugna la LOMCE.

Tornant a la naturalesa de l'activitat de l'AMPA, que en definitiva és la que defineix la seva identitat, trobem una clara línia divisòria entre les associacions d'escola pública i les d'escola privada, però en els aspectes estructurals i de participació vèiem que les diferències es marcaven més per etapa educativa que no per titularitat.

Naturalesa de l'aportació de l'AMPA. Capital econòmic *vs.* capital humà. Capital públic *vs.* capital privat

Si, com acabem de veure, la majoria de serveis i activitats que ofereixen les AMPA són bàsics per a les famílies i garanteixen l'accés a l'escolarització d'una manera equitativa, és fonamental preguntar-nos com afecta la crisi actual al finançament de les AMPA, tant pel que fa al percentatge que costegen les pròpies famílies com als ingressos provinents de finançament públic. Si les AMPA fan fallida, qui garantirà aquests serveis?

Un cop vist d'on provenen els ingressos, podem extrapolar-ne la seva sostenibilitat. El curs 2011-2012 ja no van aparèixer convocatòries d'ajuts o subvencions adreçades a les AMPA i malgrat tot, aquestes van sobreviure i la majoria van tancar els comptes amb un saldo positiu. Els ingressos i despeses de les AMPA fonamentalment depenen dels serveis i activitats que gestionen, i en gairebé un terç, provenen del pagament de les quotes de les famílies associades. Aquesta quota, de mitjana, és de 31€ anuals per família. Les activitats i serveis per ordre d'aportació d'ingressos són: activitats extraescolars, transport, menjador i venda de llibres i material escolar. En contrast, el capítol de les subvencions públiques arriba a un escàs 3,6% del pressupost global de les AMPA.

Les diferències, i fins i tot les possibles iniquitats pel que fa als costos de l'AMPA que sufraguen les famílies, no radiquen en el preu de la quota, sinó que és el volum de l'oferta de serveis i activitats i el seu preu allò que genera grans diferències de pressupost. Si bé l'AMPA amb el seu capital humà és capaç d'oferir bons serveis a baix cost, no pot amortir els efectes de la crisi i fer front a impagats o a situacions de greuge en casos d'infants que poden quedar exclosos d'activitats educatives (sortides, piscina, menjador, etc.) per no poder pagar el preu de l'activitat, a no ser que tingui un marge de maniobra provinent de les subvencions públiques.

Naturalesa de les relacions que mantenen les AMPA. El centre, les xarxes i les federacions

En el capítol de relacions destaquem, en primer lloc, la intensitat i fluïdesa de la comunicació de l'AMPA amb l'equip directiu del centre educatiu, dada que informa d'una relació estreta i de cooperació entre famílies i docents. Més de la meitat de les AMPA mantenen

trobades mensuals amb les direccions, i en el cas de les escoles públiques hi ha un 20% d'equips directius que es reuneixen cada quinze dies amb la seva AMPA, cosa que reforça encara més el fet que són aquest segment d'associacions les que major impacte tenen en la vida del centre. Per contra, la dada de més baixa freqüència de reunions la trobem en els instituts públics de secundària, fet que converteix també aquest sector d'AMPA en el menys dinàmic.

En l'anàlisi de la qualitat de les relacions AMPA-direcció del centre destaquem la valoració positiva que en fan les direccions, però identifiquem també un nucli de relacions més o menys conflictives en prop del 15% de centres. En aquest sentit, les dades indiquen que les variables de dimensió del centre, entorn, naturalesa o estudis que s'hi imparteixen no són significatives per determinar la bona o mala relació entre l'AMPA i l'equip directiu, i que el que sí que marca clarament la tendència és la freqüència de reunions entre l'AMPA i l'equip directiu.

Un segon nivell de relacions és el de l'AMPA amb altres AMPA, amb coordinadores locals i amb les federacions, que és el que anomenem xarxes de participació familiar, en què destaca el fet que el 91% de les AMPA estan federades en alguna de les federacions o confederacions d'AMPA que hi ha a Catalunya.

Aquest elevat nivell de federació és una manifestació de maduresa organitzativa de les associacions de base. També és un bon indicador que les federacions són útils pels serveis i activitats que ofereixen, tals com l'assegurança, l'assessorament o la formació, que són ben valorats en el 88% dels casos. A més les federacions porten el pes de la interlocució amb les administracions públiques i són, avui per avui, l'únic canal formal de participació de les famílies en les polítiques educatives.

El nivell intermedi entre l'AMPA i la federació, representat per les coordinadores o federacions locals d'AMPA, és consistent sobretot en la dimensió municipal. En aquest aspecte és important destacar que més del 60% d'AMPA participen en iniciatives de barri i tenen relacions amb entitats locals, tant educatives com d'altra naturalesa, fet que genera un efecte de millora de l'entorn.

9.2. Reptes

Per acabar el capítol de conclusions hem escollit tres punts febles de l'estat de situació de les AMPA, plantejats com a reptes o punts de partida per millorar. El projecte "Famílies amb veu", en la seva vessant participativa, està treballant sobre aquestes qüestions (que aquí s'exposen des d'una perspectiva acadèmica i a partir de l'enquesta) amb els propis protagonistes. Per tant, les idees que s'apunten a continuació tenen la vocació de servir de base per als debats sobre la participació de les famílies a l'escola que es duran a terme al llarg del curs 2013-2014.

1. Condicions per a la participació

En explorar les causes de la baixa implicació de les famílies en els espais de participació formals (ja hem vist que la participació més informal o lleugera és elevada, sobretot entre

pares i mares d'alumnes de primària) trobem un seguit de factors que s'interelacionen i que cal abordar de forma sistèmica:

a) Aspectes socioculturals i de context, respecte als quals la pròpia AMPA té poc marge de maniobra però que ha de tenir en compte per poder-los gestionar, com són: la manca de cultura participativa, el sentiment d'inferioritat de certes famílies en determinats entorns de precarietat, la manca de temps i les dificultats de conciliació, l'individualisme i l'absència de sentiment de pertinença a una comunitat.

b) Aspectes d'entorn i de capital humà que defineixen la dinàmica de l'AMPA i que tenen a veure amb competències personals de lideratge que es poden aprendre i entrenar, com són la visió de conjunt, la capacitat per anar de l'interès particular a l'interès comú, la capacitat de diàleg i l'habilitat per a concretar i fer realitat les propostes col·lectives.

c) Aspectes motivacionals, relacionats amb el sentit i la utilitat de la participació, que l'AMPA hauria de reforçar tant col·lectivament com dotant de sentit la pròpia participació individual. La transparència, la pertinència i la versemblança de l'acció de l'AMPA, així com l'esforç en comunicar-ho a la resta de pares, són imprescindibles per travar una organització participativa.

d) Aspectes que resideixen en el propi centre educatiu i en l'administració educativa, com el fet de generar una cultura favorable a la participació sobre la base de cedir quotes de poder en la presa de decisions i practicar la coresponsabilitat.

En resum, caldria, com a condició bàsica per a la participació, establir un marc de reconeixement mutu entre els diversos actors: des del reconeixement de l'expertesa dels educadors en el camp professional de l'ensenyament, fins a la valoració de les motivacions i competències de pares i mares com a màxims representants de l'interés de l'infant. Els centres poden, i segons el que diu la normativa vigent, *deuen* convocar les famílies des de tres nivells diferents, de més a menys participació democràtica:

- El sistema representatiu, electiu, convocant eleccions al consell escolar o convocant referèndums. I fent funcionar aquests òrgans amb transparència informativa i espai per al debat i el consens.

- El nivell associatiu i de coresponsabilitat: establir projectes per dur a terme en tant que comunitat educativa, associació de pares, etc.

- La responsabilitat (i obligació legal), expressada en la carta de compromís, d'acompanyar l'itinerari educatiu dels fills i filles.

Si tenim en compte les dades PISA 2006 (OCDE, 2008), i malgrat que la legislació vigent permet implicar-se en la presa de decisions del centre, els pares espanyols s'involucren menys que els pares d'altres països de l'OCDE. Els pares creuen que les seves opinions compten poc en temes com la selecció del professorat, la programació anual o el pressupost, fet que coincideix amb la voluntat expressada per les AMPA en la nostra enquesta de tenir més paper en aquests assumptes.

Així, el sentit de la participació, la seva utilitat, és una de les condicions fonamentals de la participació. Per això, la pregunta que s'haurien de formular les AMPA és si, més enllà de les activitats que fan i els serveis que presten, exerceixen de cadena de transmissió entre els espais de participació formals (cada cop menys representatius) i els espais informals de la participació. S'ha trencat aquesta baula de la cadena? Són capaces de combinar l'activisme associatiu de caire cívic i el gran volum d'activitat i de serveis que gestionen? Mantindran l'esperit fundacional dels anys 80, en plena transició democràtica, que definia l'AMPA com a escola de ciutadania perquè permetia crear "espais de llibertat"? O bé prendran noves identitats d'acord amb les exigències del context?

2. Condicions per a la sostenibilitat econòmica

En contrast amb l'extensió i capacitat de mobilització de les AMPA, dues de cada tres AMPA senten que no reben el suport que necessiten per part de l'Administració; indiquen que l'insuficient suport econòmic de l'Administració dificulta el seu funcionament com a associació tant en els centres públics com en els privats.

El fet que des de 2010 no s'hagin convocat més subvencions per donar suport a les AMPA pot tenir, com a mínim, tres conseqüències greus:

a) L'increment de situacions de desigualtat educativa, perquè tota l'activitat de l'AMPA se sosté amb les quotes de les famílies, i en una situació de crisi com l'actual no és evident que tots els nens i nenes en puguin gaudir amb igualtat de condicions. Si bé les diferències entre quotes no són significatives, sí que trobem molt marge entre el que paguen les famílies en funció dels serveis. De mitjana, una família de primària pública paga 153€ anuals a l'AMPA (quota de soci més quota de serveis prestats), pels 32€ que es paguen a la secundària o els 57€ a la privada, on la majoria de serveis els gestiona directament el centre.

b) Atès que l'aportació de l'AMPA també abasta aspectes lectius i de qualitat educativa, es fa difícil de destriar el que és extraescolar del que és un dret bàsic a l'educació. Si l'AMPA no compta amb cap suport financer públic, i es veu obligada a incrementar progressivament la despesa familiar, pot trobar-se de *facto* promovent el copagament educatiu.

c) El dret constitucional de les famílies a participar a l'escola, amb el conseqüent deure tant per part d'aquestes com de l'administració educativa de proporcionar les condicions perquè això sigui possible, es pot veure erosionat per la manca de suport econòmic.

Les AMPA, a banda d'exigir el suport de l'Administració pel reconeixement a la tasca que fan, mogudes pel context de crisi econòmica i de retallades de les aportacions públiques, han començat a cercar altres vies de sostenibilitat i d'autofinançament (activitats per a la captació de recursos, mancomunitat de serveis per reduir els costos, etc.). Accions que en un futur esdevindran condició *sine qua non* per mantenir una oferta a l'abast de totes les butxaques.

3. Condicions per a la influència política

Vista la potència i el potencial de la participació de les famílies a través de les AMPA, un cop dimensionada l'aportació que fan al sistema educatiu i el recorregut de creixement que expressen, és evident que el lloc que ocupen com a sector amb veu pròpia en l'espai de les polítiques educatives no s'hi correspon.

Una possible explicació d'aquest decalatge la trobem en la trajectòria històrica de l'associacionisme familiar al llarg de la democràcia, que, com a exponent de la societat civil del nostre país, no s'allunya gaire de l'evolució que han tingut la majoria de moviments socials, des dels moviments veïnals fins als sindicals, de joves o de dones. En tots aquests casos, salvant les distàncies i especificitats de cada sector, es viu un primer moment de constitució del propi moviment com a espai de llibertat i reivindicació ciutadana, encara amb el franquisme i durant la transició, i fins a arribar a l'afebliment actual d'aquelles estructures de participació clàssiques. S'ha passat per l'etapa de la formalització democràtica de la participació a través de les associacions, estructurades i reconegudes per llei, durant la dècada dels vuitanta i noranta; per l'assentament de les organitzacions associatives cada cop més grans, i malauradament més burocratitzades, amb estructures de personal "alliberat i a sou" sovint dependents de les subvencions d'unes administracions emmirallades en el miratge d'una societat del benestar sense conflictes; i finalment, ja en el segle XXI, per uns moviments més estàtics que dinàmics, sovint atrapats en la lògica de les subvencions i de la prestació de serveis, que els ha restat independència i en certa manera els ha descapitalitzat, tant de capital humà com d'idees. Les federacions d'AMPA, tant en l'àmbit català com en l'Estat espanyol, no escapen d'aquest progressiu distanciament de l'activitat de base que viuen la majoria de moviments socials. Si bé en el cas de les AMPA la gestió de serveis i l'activitat en l'àmbit comunitari no deixen de créixer, aquest dinamisme no es tradueix en l'espai superestructural.

Una història "pacífica" que acaba el 2010, quan irromp la crisi, l'estat del benestar mostra les seves mancances i els moviments desperten de cop, confrontant la ciutadania amb un sistema incomplet, desigual i feble, davant del qual cal rearmar la veu de les famílies, dels joves, dels estudiants, de les dones, dels treballadors... En aquests darrers anys apareixen veus crítiques amb les retallades, veus creatives en l'àmbit local, que proposen alternatives, actuen des de la base i posen de manifest que cal repensar unes organitzacions que arrenquen de la transició democràtica però que avui han esdevingut obsoletes (Garcés, 2013).

Les condicions per a la influència política del moviment de pares i mares al voltant de l'educació passen per reinventar-se com a moviment. Les federacions (pel seu rol de portaveu del punt de vista de les famílies en l'esfera política) es troben davant la responsabilitat de trobar la fórmula organitzativa per canalitzar les propostes i els malestars des d'unes estructures prou permeables a totes les sensibilitats. L'excessiva formalització no incentiva la participació, per tant caldrà trobar nous canals per expressar-se amb veu pròpia.

En educació, si les famílies s'impliquen, tothom hi guanya

A l'inici d'aquest informe hem dit que la participació dels familiars d'alumnes a l'escola genera beneficis no només en el pla dels resultats acadèmics, sinó també en altres àmbits menys tangibles, com són la millora de les relacions pares-fills, o l'increment de sa-

tisfacció del professorat o la motivació de l'alumnat per a sentir-se compromès amb el propi procés d'aprenentatge. La democratització de la institució escolar enriqueix la dinàmica del centre, i en millora el funcionament i la qualitat educativa perquè permet avançar cap a un aprenentatge més personalitzat i vinculat a les necessitats reals de l'entorn.

Es dibuixa un *continuum* entre la implicació parental compromesa amb l'aprenentatge del propi fill i centrada en la millora de les *seves* condicions educatives i una progressiva implicació amb allò col·lectiu que, d'una manera o altra, interpel·la als protagonistes. Els centres educatius compten amb un grup reduït, però molt valuós, de pares i mares d'alumnes que tocats per aquesta realitat (d'estancament, de crisi, de necessitats reals, d'espai per projectar) decideixen de manera generosa i voluntària fer un pas cap a l'esfera pública, que no és altra que l'esfera d'allò comú, l'esfera que organitza la política.

Només parlant d'educació els pares entren d'una manera natural a l'escola: per veure els treballs que fan els nens i nenes, per presenciar un espectacle de final de curs, per ajudar-los en les tasques, per conèixer els amics i els pares dels amics, per rebre instruccions del tutor o la tutora, etc. És a partir de l'interès per l'aprenentatge del propi fill que s'obre l'interès per la dinàmica de l'aula, pel funcionament de l'escola i, a la llarga, per la complexitat del sistema.

El fet de formar part activa de l'AMPA permet rebre de primera mà la informació necessària per empoderar-se i armar-se conceptualment. Com més pares i mares adquireixin aquest compromís, més fort serà l'impuls de millora i més inapel·lable la seva aportació. I això permetrà fer el salt a l'arena de la política educativa: de l'AMPA a les comissions, a la coordinadora del barri, al consell escolar del centre, al del municipi, a la federació... Són realment baules que constitueixen una cadena? No hi ha cap enllaç trencat?

Bibliografia

ABELLÓ, L. (2010). "Educar famílies. Les associacions de mares i pares. Característiques, objectius i dificultats". *Educar,* 45: 81-98.

ALGUACIL, M.; PAÑELLAS, M. (2009). "Implicación de las familias en los institutos de enseñanza secundaria". *Magis, Revista Internacional de Investigación en Educación*, 2(3): 111-128.

BARAIBAR, J.M. (2005). *Inmigración, famílias y escuelas en educación infantil*. Madrid: Libros de la Catarata.

BEAS, M. (2010). "Formación del magisterio y reformas educativas en España: 1960-1970". *Revista profesorado*, 14(1).

BERSTEIN, B. (1988). *Clases, códigos y control. Hacia una teoría de las transmisiones educativas*. Madrid: Akal.

BOLÍVAR, A. (2006). "Familia y escuela: dos mundos llamados a trabajar en común". *Revista de Educación*. Madrid: MEC.

BUENO, J.R.; BELDA, J.F. (dir.) (2005). *Familias inmigrantes en la escuela. Discursos de los agentes educativos*. Valencia: Universidad de Valencia.

CANKAR, F. ET AL (2009). "Teachers and Parents. Partners with Different Expectations". *International Journal about Parents in Education*, 3(1): 15-28.

CHARLOT, B. (ed.) (1994). *L'école et le territoire: nouveaux espaces, nouveaux enjeux*. París: Armand Colin.

COMELLAS, M.J. (2011). *L'escola i la família idees per compartir el procés educatiu*. Working paper Grode, UAB.

COLLET, J.; TORT, A. (2008). "Espacios de participación". *Cuadernos de Pedagogía*, 378: 57-60.

DARLING-HAMMOND, L. (1999). *Teacher quality and student achievement: a review of state policy evidence.* US: Center for the Study of Teaching and Policy, University of Washington.

DARLING-HAMMOND, L. (1997). *Doing What matters most: Investing in quality teaching*. New York: National Commission on Teaching and America's Future.

DESFORGES, C.; ABOUCHAAR, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievement and adjustment: a literature review*. London: Department for Education and Skills.

DRIESSEN, G.; SMIT F.; SLEEGERS, P. (2005). "Parental Involvement and Educational Achievement". *British Educational Research Journal*, 31(4): 509-532.

DUBET, F. (2010). *Decadència de la institució escolar i conflictes entre principis*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

ELEJABEITIA, C. (1987). *La comunidad escolar y los centros docentes*. Madrid: CIDE.

EPSTEIN, J.L. (2001). *School, Family and Community partnerships. Preparing educators and improving schools*. US: Westview Press.

ESPINACH, M. ET AL. (2008). *Enquesta sobre la relació entre les famílies i els centres educatius a Sabadell. Informe de Resultats*. Cerdanyola del Vallès: Ajuntament de Sabadell.

FAPAC (1999). "Estudi sobre les APA a Catalunya". Presentació de resultats de l'estudi encarregat a Dympanel, no publicat.

FIELD, S. (2006). *La igualtat a l'Educació. Conclusions destacades de l'estudi de l'OCDE, presentat al Simposi sobre desigualtats a l'educació*. Barcelona: Fundació Bofill.

FURMAN, G.C. (2004). "The ethic of community". *Journal of Educational Administration*, 42(2): 215-235.

GARCÉS, M. (2013). "Un mundo común". Barcelona: Edicions Bellaterra.

GARCÍA-BACETE, F.J. (2003). "Las relaciones escuela-familia: un reto educativo". *Infancia y aprendizaje*, 26(4): 425-437.

GARCÍA-LINARES, M.C.; PELEGRINA, S. (2001). "Características de los padres y el autoconcepto de los adolescentes". *Boletín de Psicología*, 73, 23-42.

GARRETA, J. (2012). *Famílies i escoles. La participació de les famílies als centres educatius*. Lleida: Editorial Pagès i Ajuntamient de Lleida.

GARRETA, J. (2008). *La participación de las familias en la escuela pública. Las asociaciones de madres y padres del alumnado*. Madrid: CEAPA.

GONZÁLEZ FALCÓN, I. (2007). "La participación de las familias inmigrantes en la escuela: necesidades de orientación y formación". *Revista de Educación*, 9. Universidad de Huelva.

GONZÁLEZ-PINEDA, J.A.; NÚÑEZ, J.C. (2005). "La implicación de los padres y su incidencia en el rendimiento de los hijos". *Revista de Psicología y Educación*, 1 (1): 115-134.

IDESCAT (2005). *Els serveis i activitats complementaria en les escoles públiques de Catalunya. Curs 2001-2002. El paper de les Associacions de Mares i Pares d'Alumnes*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

ISSÓ, D. (2012). "La participación de las familias en la escuela pública española". Tesis doctoral, Universidad de Granada.

JAEGGI, J. M.; OSIEK, F.; FAVRE, B. (2003). *Familles, école et quartier. De la solitude au sens: échec ou réusite scolaire d'enfants de milieu populaire*. Géneve: Service de la Recherche en Education.

KRÜGER, J.; MICHALEK, R. (2011). "Parents' and Teachers' Cooperation: Mutual Expectations and Attributions from a Parents' Point of View". *International Journal about Parents in Education*, 5(2): 1-11.

LACASA, P. (1997). *Familias y escuelas: caminos de la orientación educativa*. Madrid: Visor.

LÓPEZ VERDUGO, I.; ET AL. (2004). "Las familias y las escuelas: una reflexión acerca de entornos educativos compartidos". *Revista de Educación*, 334: 143-163.

MARTÍN-MORENO, Q. (2000): *Bancos de Talento. Participación de la comunidad en los centros docentes*. Madrid: Sanz y Torres.

MARTÍNEZ GONZÁLEZ, R.A. (1996). *Familia y Educación. Fundamentos teóricos y metodológicos*. Oviedo: Universidad de Oviedo.

MASDEU, J.M. (2007). El teixit associatiu, recurs clau per a la millora educativa. Guia i protocols per a la relació dels ies amb les entitats. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

MINISTERIO DE EDUCACIÓN (2009). *Sistema estatal de indicadores de la educación*. Madrid: Ministerio de Educación.

MINISTERIO DE EDUCACIÓN (2004). *Sistema estatal de indicadores de la educación*. Madrid: Ministerio de Educación.

MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA (1979). Historia de la educación en España, tomo II, De las Cortes de Cádiz a la revolución de 1868. Madrid: Libros de Bolsillo de la Revista de Educación.

MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA (1970) *"Libro Blanco" de la Reforma Educativa De 1970. La Educación en España. Bases Para Una Política Educativa*. Madrid: MEC.

MOLERO, A. (1977). *La reforma educativa de la Segunda República española*. Madrid: Primer bienio.

NAVARRO, C. J. (2011). *Comunidades locales y participación política en España*. Madrid: CIS.

OCDE (2008). *Pisa 2006. Competencias científicas para el mundo del mañana*. París, OCDE

OLMSTED, P.P. (1991). "Parent Involvement in Elementary Education: Findings and Suggestions from the Follow Through Program". *The Elementary School Journal, Special Issue: Educational Partnerships: Home-School Community,* 91(3): 221-231.

OZER, E.M.; BANDURA, A. (1990). "Mechanisms governing empowerment effects: A self-efficacy analysis". *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 472-486.

PANIAGUA, A. (2012). *Familias inmigradas con hijos e hijas con necesidades educativas especiales: experiencias y relaciones con la escuela. Una aproximación a la estructura de participación existente en los centros y su impacto en las trayectorias de los alumnos*. Barcelona: Centre d'estudis i recerca en migracions, UAB.

PANIAGUA, A. (2011). "Tan fuerte como su eslabón más débil. El caso de las AMPA en la integración escolar y social de las familias inmigradas". EMIGRA Working Papers, 132.

PAÑELLAS, M.; ALGUACIL, M. (2008). *La participació de les famílies als IES.* Document de síntesi de l'informe de recerca. Barcelona: Universitat Ramon Llull.

PLANA, J. (2007). "Nous camins per a la corresponsabilitat educativa". *Guix: Elements d'acció educativa*, 334.

RAMBLA, X. (1998). "¿Por qué las familias no participan en la escuela?". *Cuadernos de Pedagogía*, 274: 86-89.

SÁNCHEZ DE HORCAJO, J.J. (1979). *La gestión participativa en la enseñanza: presupuestos sociopedagógicos*. Madrid: Narcea.

SANTOS GUERRA, M.A. (1995). *Democracia escolar o el problema de la nieve frita. Volver a pensar en la educación 1: política, educación y sociedad*. Fundación Paideia.

SANTOS REGO, M.A. (ed.) (2006). *Estudios sobre flujos migratorios en perspectiva educativa y cultural*. Granada: Grupo Editorial Universitario.

SANTOS REGO, M.A.; LORENZO, M.M. (2009). "La participación de las familias inmigrantes en la escuela. Un estudio centrado en la procedencia". *Revista de Educación*, 350: pp. 277-300.

SARRAMONA, J.; ROCA, E. i BARROSO, A. (2001). *Recerca sobre la participación dels pares al sistema educatiu*. Barcelona: Consell Escolar de Catalunya.

VVAA (2003). *La participación de los padres y madres en la escuela*. Barcelona: Graó.

Legislació

Catalunya. Decret 202/1987, del 19 de maig, pel qual es regulen les associacions de pares d'alumnes. DOGC, núm. 854, del 19 de juliol de 1987, pp. 2472 – 2473.

Catalunya. Decret 259/2008, de 23 de desembre, pel qual s'aprova el Pla de comptabilitat de les fundacions i les associacions subjectes a la legislació de la Generalitat de Catalunya. DOGC, núm. 5288, del 31 de desembre, pp. 94993 – 95253.

Catalunya. Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació. DOGC, núm. 5422, del 16 de juliol de 2009, pp. 56589 – 56682.

Catalunya. Decret 125/2010, del 14 de setembre, de modificació del Pla de comptabilitat de les fundacions i les associacions subjectes a la legislació de la Generalitat de Catalunya, aprovat pel Decret 259/2008, de 23 de desembre. DOGC, núm. 5716, del 16 de setembre de 2010, pp. 68175 – 68181.

Catalunya. Ordre EDU/123/2010, de l'1 de març, per la qual s'aproven les bases generals de les línies de subvencions i projectes del Departament d'Educació i les bases específiques dels programes que les integren, i s'obre la convocatòria pública per a l'any 2010. DOGC, núm. 5582, del 8 de març de 2010.

Catalunya. Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia de centres educatius. DOGC, núm. 5686, del 5 d'agost de 2010, pp. 61485-61519

Espanya. Ley 191/1964, de 24 de diciembre, de Asociaciones. BOE, núm. 311, de 28 de diciembre de 1964, pp. 17334 - 17336

Espanya. Ley 14/1970, de 4 de agosto, General de Educación y Finanzamiento de la Reforma Educativa. BOE, núm. 187, de 6 d'agost de 1970, pp. 12525 – 12546.

Espanya. Constitución Española. BOE, núm. 311, de 29 de diciembre de 1978, pp. 29313 – 29424.

Espanya. Ley Orgánica 5/1980, de 19 de junio, por la que se regula el Estatuto de Centros Escolares. BOE, núm. 154, de 27 de junio de 1980, pp. 14633 – 14636.

Espanya. Recurso de inconstitucionalidad Nº 189/80. Sentencia de 13 de febrero de 1981. BOE, núm. 47, de 24 de febrero de 1981, pp. 16 – 30.

Espanya. Ley Orgánica 2/1982, de 12 de mayo, del Tribunal de Cuentas. BOE, núm. 121, de 21 de mayo de 1982, pp. 13290 – 13294.

Espanya. Ley Orgánica 8/1985, de 3 de julio, reguladora del Derecho a la Educación. BOE, núm. 159, de 4 de julio de 1985, pp. 21015 – 21022.

Espanya. Real Decreto 1533/1986, de 11 de julio, por el que se regulan las asociaciones de padres de alumnos. BOE, núm. 180, de 29 de julio de 1986, pp. 26858 – 26859.

Espanya. Ley 7/1988, de 5 de abril, de Funcionamiento del Tribunal de Cuentas. BOE, núm. 84, de 7 de abril de 1988, pp. 10459 – 10475.

Espanya. Ley 39/1988, de 28 de diciembre, reguladora de las Haciendas Locales. BOE, núm. 313, de 30 de diciembre de 1988, pp. 36636 – 36664.

Espanya. Ley Orgánica 1/1990, de 3 de octubre de 1990, de Ordenación General del Sistema Educativo. BOE, núm. 238, de 4 de octubre de 1990, pp. 28927 – 28942.

Espanya. Ley 37/1992, de 28 de diciembre, del Impuesto sobre el Valor Añadido. BOE, núm. 312, de 29 de diciembre de 1992, páginas 44247 – 44305.

Espanya. Ley Orgánica 9/1995, de 20 de noviembre, de la participación, la evaluación y el gobierno de los centros docentes. BOE, núm. 278, de 21 de noviembre de 1995, pp. 33651 – 33665.

Espanya. Ley Orgánica 1/2002, de 22 de marzo, reguladora del Derecho de Asociación. BOE, núm. 73, de 26 de marzo de 2002, pp. 11981 – 11991.

Espanya. Ley Orgánica 10/2002, de 23 de diciembre, de Calidad de la Educación. BOE, núm. 307, de 24 de diciembre de 2002, pp. 45188 – 45220.

Espanya. Ley 49/2002, de 23 de diciembre, de régimen fiscal de las entidades sin fines lucrativos y de los incentivos fiscales al mecenazgo. BOE, núm. 307, de 24 de diciembre de 2002.

Espanya. Real Decreto Legislativo 4/2004, de 5 de marzo, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Impuesto sobre Sociedades. BOE, núm. 61, de 11 de marzo de 2004.

Espanya. Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación. BOE, núm. 106, de 4 de mayo de 2006, pp. 17158 – 17207.

Espanya. Proyecto de Ley Orgánica para la Mejora de la Calidad Educativa, aprovat el 17 de maig de 2013.

ANNEXOS

A.1. Quadre resum de les AMPA a Catalunya

A.2. Disseny de la mostra

A.3. Qüestionari a AMPA

A.4. Qüestionari a equips directius de centres

A.1. Quadre resum de les AMPA a Catalunya

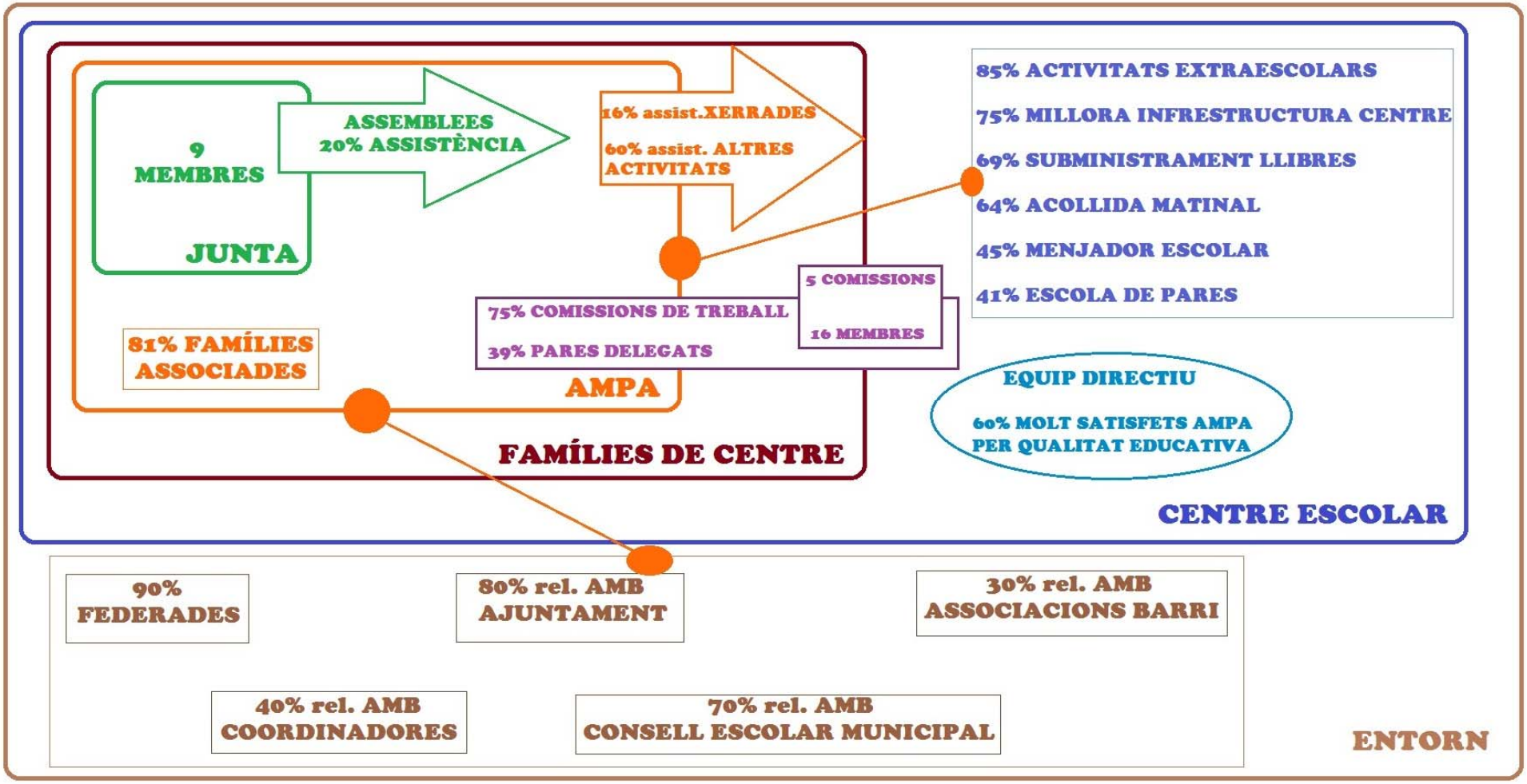

A.2. Disseny de la mostra

Disseny de la mostra per a l'enquesta de "Famílies amb veu" a AMPA

Realitzat per:

D-CAS | Col·lectiu d'Analistes Socials

www.d-cas.net | *d-cas@d-cas.net*

Maig 2013

Índex de continguts

Índex de continguts 117

1. La població de referència: Les AMPA de Catalunya 118

2. Disseny d'una mostra representativa d'AMPA 121

Variables d'estratificació 122

Estratificació de la població i de la mostra d'escoles rurals amb AMPA 126

Estratificació de la població i de la mostra d'escoles d'educació especial amb AMPA 127

Estratificació de la població i mostra de centres educatius amb AMPA de Barcelona 129

Estratificació de la població i mostra general (resta de centres educatius amb AMPA) 132

3. Selecció aleatòria de centres dins dels estrats 137

4. Marge d'error de la mostra teòrica 138

5. Marge d'error de la mostra real aconseguida 139

1. La població de referència: Les AMPA de Catalunya

Dins del projecte 'Famílies amb veu' s'ha fet una enquesta a les AMPA de Catalunya. La població de referència de l'enquesta han estat totes les AMPA de Catalunya de centres que imparteixen educació reglada obligatòria: és a dir, les AMPA de tots els centres de primària i secundària; privats i públics, de tota Catalunya, incloent també les escoles rurals i les escoles d'educació especial.

La font de dades que ha guiat el disseny mostral ha estat el llistat exhaustiu de tots els centres escolars que imparteixen educació obligatòria. El llistat de centres es troba disponible al web del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. La versió d'aquest llistat correspon a gener de 2013.

El llistat de centres educatius ens aporta una aproximació molt directa a la població de referència (les AMPA existents) però ha calgut depurar aquest llistat per fer-lo coincidir amb la població de referència real. Concretament, del llistat inicial, que incloïa 3.072 centres educatius, ha calgut eliminar del llistat:

- 19 centres que han tancat les seves portes el curs 2012-2013 i 15 noves escoles creades el curs el curs 2012-2013. Es va considerar que aquestes 15 noves escoles poden no tenir encara un AMPA constituïda i, en cas de tenir-la, no podria respondre les preguntes del qüestionari que es refereixen a accions dutes a terme en el darrer curs.
- 37 centres escolars dins d'Hospitals i Centres de justícia, que generalment funcionen amb alumnat molt provisional i sense AMPA.
- L'Escolania de Montserrat, per ser un cas molt específic (nens del cor del santuari de Montserrat).
- 39 centres que en l'actual curs escolar només imparteixen Educació Infantil de 2n cicle, sense Primària ni ESO.
- 33 centres escolars que, un cop iniciat l'enviament de qüestionaris, confirmen que no tenen AMPA.

Un cop eliminats aquests centres, ens queda una població de referència de 2.943 centres educatius de primària i secundària amb AMPA. Un cop iniciat l'enviament del qüestionari a les AMPA d'aquests centres, es veu que 5 d'elles representen a dos centres simultàniament.

AMPA de Catalunya per nivell d'instrucció i naturalesa del centre que representen. Any 2013

Tipus d'AMPA	Públic	Privat	Total	Públic	Privat	% Total
AMPA d'Escola rural	307	-	307	10%	0%	**10%**
AMPA d'escoles de primària	1.392	109	1.501	47%	4%	**51%**
AMPA d'instituts de secundària	519	28	547	18%	1%	**19%**
AMPA de centres de primària i secundària	18	469	487	1%	16%	**17%**
AMPA de centres d'educació especial	38	53	91	1%	2%	**3%**
AMPA que representen dos centres	2	3	5	0	0	**0**
Total general	**2.276**	**662**	**2.938**	**77%**	**23%**	**100%**

Si contrastem el total de centres educatius de primària i secundària amb el total de centres educatius de primària i secundària que compten amb AMPA, observem que:

- En tots els nivells educatius i tant en centres públics com privats, el percentatge de centres educatius que disposen d'AMPA supera el 90%. De fet, només es té constància explícita de 33 centres educatius que no disposen d'AMPA. Els centres sense AMPA es van copsar a través de l'enquesta dirigida a directors de centre del projecte "Famílies amb veu" i que van contestar un total de 1.508 centres. Això fa un 2,2% de centres sense AMPA (sobre els 1.508 centres que ho han confirmat), dada que no varia gaire a alguns informes del Ministeri d'Educació, que calculaven els centres sense AMPA (a nivell espanyol) en un 3%.

- 25 dels 33 casos de centres sense AMPA són centres privats. És a dir, hi ha una relativa menor presència de les AMPA en centres privats i de manera especial en centres privats que imparteixen primària i secundària i en centres privats d'educació especial. Tot i així, també dins d'aquests dos grups la gran majoria de centres disposa d'AMPA.

Aproximació al percentatge de centres educatius de primària i secundària a 2013 que disposen d'AMPA

Tipologia	Total centres educatius	Centres amb AMPA	% centres amb AMPA
Nivell educatiu			
Zona Educativa Rural (primària)	309	307	**99,4%**
Primària	1.513	1.505	**99,5%**
Secundària	553	549	**99,3%**
Primària i Secundària	500	489	**97,8%**
Educació Especial	101	93	**92,1%**
Naturalesa			
Pública	2.286	2.278	**99,7%**
Privada	690	665	**96,4%**
Total general	**2.976**	**2.943**	**99%**

Per al disseny de la mostra d'AMPA a enquestar s'ha disposat del llistat nominal dels 2.943 centres amb AMPA d'educació primària, secundària i especial existents a Catalunya. Les AMPA d'aquests centres conformen la població de referència de l'estudi. Disposar d'aquest llistat nominal suposa el millor punt de partida per al disseny mostral, ja que

permet fer una selecció aleatòria d'AMPA a enquestar, maximitzant la representativitat dels resultats. S'eviten així els biaixos propis dels mostrejos on la selecció s'ha de fer sense un llistat exhaustiu i nominal.

El llistat nominal de centres educatius amb AMPA inclou les dades identificatives de cada centre educatiu (codi del centre, nom i adreça) i una sèrie de variables que aporten informació addicional sobre les característiques de cada centre. A més d'aquestes variables, s'ha cercat informació addicional sobre el context socioeconòmic dels centres. En particular, s'ha cercat informació sobre les variables que poden tenir un major efecte sobre l'objecte d'estudi (el funcionament de les AMPA i el grau d'implicació dels pares i mares a través d'elles). Aquestes variables socioeconòmiques han estat:

- percentatge d'estrangers no comunitaris a 2011 (última dada disponible) en el districte on es troba ubicat el centre educatiu*
- percentatge de població entre 20-59 anys amb titulació universitària a 2001 (última dada disponible) en el districte on es troba ubicat el centre educatiu. S'ha escollit el tram d'edat comprès entre 20 i 59 anys per correspondre a l'edat de la majoria de pares amb fills en escoles de primària i secundària*
- renda bruta familiar disponible a 2009. Aquesta dada només està disponible per a municipis de més de 5.000 habitants i no està disponible a nivell de districtes.

**En el cas de municipis sense divisió de districtes i en el cas de centres que són únics per a tot el municipi per a un determinat nivell d'instrucció, el valor que s'ha assignat al centre ha estat el del municipi.*

La font de les dades sobre població estrangera i renda bruta ha estat l'Idescat (Institut d'Estadística de Catalunya). Les dades sobre població entre 20 i 59 anys amb estudis superiors han estat, en canvi, extretes del Censo de Población y Vivienda de 2001. A principis de 2013, moment en què s'ha dissenyat la mostra per a l'enquesta, les dades sobre estudis de la població del Censo de 2011 no han estat encara publicades. S'han cercat altres fonts que aportessin dades més actuals sobre el nivell d'estudis de la població adulta, però s'han hagut de desestimar: concretament, els Padrons Municipals d'Habitants recullen el nivell d'estudis de la població però aquesta variable no s'inclou en l'estadística de l'Idescat ni de cap altre organisme estadístic. D'altra banda, l'Enquesta de Condicions de Vida i Hàbits de la Població aporta dades sobre el nivell d'estudis però només per a municipis de més de 100.000 habitants. Durant el 2013 s'espera que es publiquin les dades d'estudis de la població del Censo de Población y Vivienda de 2011, que permetrà disposar de dades actualitzades sobre aquesta important variable social.

Per assignar als centres els valors socioeconòmics disponibles que corresponen al districte de referència on es troben ubicats ha calgut identificar prèviament els districtes en què es divideixen els municipis i la distribució dels centres en ells. Per la divisió per districtes s'ha pres com a font el Censo de Población y Vivienda de 2001, el qual aporta la divisió i descripció de carrers de cada districte. Algunes d'aquestes divisions poden haver-se modificat des de 2001, tot i que, a diferència de les seccions censals, la divisió per districtes és molt estable. Prendre com a referència la divisió de districtes del Censo de 2001 ha

assegurat la correspondència amb el territori de les variables extretes del Censo 2001 (nivell d'estudis de la població).

Finalment, a la informació de cada centre ha calgut afegir les dades de contacte de la seva AMPA (e-mail), per tal de poder fer arribar el qüestionari a l'associació. L'e-mail de contacte de les AMPA s'ha aconseguit a través de les Federacions d'AMPA i a través dels webs dels centres educatius i de les AMPA.

El quadre a continuació resumeix la informació sobre les AMPA i els centres que representen contingudes en el llistat poblacional que ha servit per a fer el mostreig.

Informació disponible per a tots els centres educatius

Dades identificatives del centre i la seva AMPA	Característiques del centre	Altres variables significatives per a l'estudi
•Nom i codi del centre •Adreça •Telèfon •Fax •Disitricte municipal (Font: Censo de Población y Vivienda 2001) •Codi postal •Nom i codi del municipi •Nom i codi de l'àrea territorial •Nom i codi de la comarca •Nom i codi de la província •Correu electrònic del centre educatiu •E-mail de l'AMPA •Federació a la que pertany l'AMPA	•Naturalesa (privat/públic) •Titularitat •Cicle educatiu que imparteixen: •Educació Infantil 1 Cicle •Educació Infantil 2 Cicle •Educació primària •Educació secundària obligatòria •Educació secundària no obligatòria (batxllerat i cicles formatius de grau mig o superior) •Educació especial •Escola rural (ZER) •Altres estudis	•Població total del municipi •Percentatge d'estrangers no comunitaris a 2011, en el districte on es troba el centre (Font: Idescat) •Percentatge de població entre 20 i 59 anys amb titulació universitària a 2001, en el districte on es troba el centre (Font: Censo de Población y Vivineda de 2001) •Renda bruta familiar disponible a 2009 (dada disponible només per municipis de més de 5.000 habitants. Font: Idescat)

2. Disseny d'una mostra representativa d'AMPA

La disponibilitat d'un llistat nominal de centres fa possible un mostreig aleatori simple. Tanmateix, s'ha optat per fer un disseny mostral estratificat que, mantenint una selecció aleatòria dins de cada estrat, garanteixi la representació, dins la mostra, de les AMPA de tots els tipus de centre educatiu.

El procés d'estratificació de la mostra ha hagut de trobar un equilibri entre una àmplia disponibilitat de variables rellevants -que permeten una gran quantitat de creuaments-, i una fragmentació excessiva de la població que pot arribar a crear estrats d'un únic cas, la qual cosa trenca el principi de selecció aleatòria i igualtat de probabilitat de tots els centres de ser enquestats.

Els apartats a continuació expliquen els estrats creats i les variables de referència que han servit per crear-los:

Variables d'estratificació

Les variables que s'han tingut en compte per a l'estratificació de la mostra han estat aquelles per a les quals es vol assegurar una millor representativitat, atès que són variables llur influència en el funcionament de les AMPA es vol contrastar amb els resultats de l'enquesta.

El mostreig realitzat ha diferenciat en primer lloc quatre grans tipus de centres:

- escoles rurals
- escoles d'educació especial
- centres educatius de la ciutat de Barcelona
- centres educatius de la resta de Catalunya

Aquesta diferenciació de centres suposa una primera estratificació. Posteriorment, cada tipus de centre s'ha segmentat en funció d'una o més variables d'estratificació addicionals. Aquestes variables addicionals han estat:

- Població total del municipi on es troba el centre educatiu, amb els següents estrats:
    - Menys de 5.000 habitants
    - Entre 5.000 i 19.999 habitants
    - Entre 20.000 i 49.999 habitants
    - Entre 50.000 i 99.9999 habitants
    - Entre 100.000 i 300.000 habitants
    - Ciutat de Barcelona
- Nivell d'instrucció que imparteix el centre educatiu, amb els següents estrats:
    - Centres de primària i infantil
    - Centres de secundària
    - Centres de primària i secundària
- Naturalesa del centre educatiu, amb els següents estrats:
    - Públic
    - Privat

- Percentatge de població entre 20 i 59 anys amb estudis universitaris en el districte on s'ubica el centre educatiu, amb els estrats:
    - 17,0% o més de la població entre 20 i 59 anys amb estudis superiors
    - Menys del 17,0% de la població entre 20 i 59 anys amb estudis superiors
- Percentatge de població estrangera de fora de la UE en el districte on s'ubica el centre educatiu, amb els estrats:
    - 11,0% o més de població estrangera de fora de la UE
    - Menys de l'11,0% de població estrangera de fora de la UE

La taula a continuació mostra les variables d'estratificació emprades per cada tipus de centre:

Variables d'estratificació per cada tipologia de centre educatiu

Variables d'estratificació	Tram de població	Nivell d'instrucció	Naturalesa	Població de 20 a 59 anys amb estudis superiors al districte	Població estrangera fora de la UE al districte
Escoles d'Educació Especial amb AMPA	✓	× (no s'ha tingut en compte perquè les escoles d'educació especial tenen un nivell d'instrucció propi)	✓	× (no s'ha tingut en compte perquè les escoles d'educació especial atenen alumnes d'àmbits territorials molt superiors al districte).	× (no s'ha tingut en compte perquè les escoles d'educació especial atenen alumnes d'àmbits territorials molt superiors al districte).
Escoles Rurals amb AMPA	× (no s'ha tingut en compte perquè la grandària del municipi quasi sempre és de menys de 5.000 habitants)	× (no s'ha tingut en compte perquè el nivell d'instrucció sempre és primària)	× (no s'ha tingut en compte la naturalesa de les escoles rurals és pública en tots els casos)	✓	× (no s'ha tingut en compte perquè quasi tots els casos se situen per sota de 11% i hi ha casos sense dades disponibles)
Escoles de Barcelona amb AMPA	× (no s'ha tingut en compte perquè es tracta d'una població única)	✓	✓	✓	✓
Mostra general de centres amb AMPA	✓	✓	✓	✓	✓ (excepte per als municipis de menys de 5.000 habitants)

Els estrats creats per a cada variable han intentat conciliar la significació per a l'anàlisi amb la simplificació de les classificacions, evitant una segmentació excessiva de la mostra. En el cas de la variable 'Població total del municipi', 'Nivell d'instrucció' i 'Naturalesa' s'han pres com a referència les classificacions emprades habitualment en altre recerques sobre el món educatiu. En el cas de la variable 'Població entre 20 i 59 anys amb estudis universitaris en el districte on s'ubica el centre', s'ha pres com a valor el 17% per ser un punt mig entre la mediana i la mitjana de la variable. En el cas de la variable 'Població estrangera de fora de la UE en el districte on s'ubica el centre' s'ha pres com a referència també la mitjana i la mediana de la variable, però des del criteri que la significació d'aquesta variable comença a ser rellevant per sobre del 10%.

El diagrama següent exemplifica el procés d'estratificació amb els centres educatius de Barcelona:

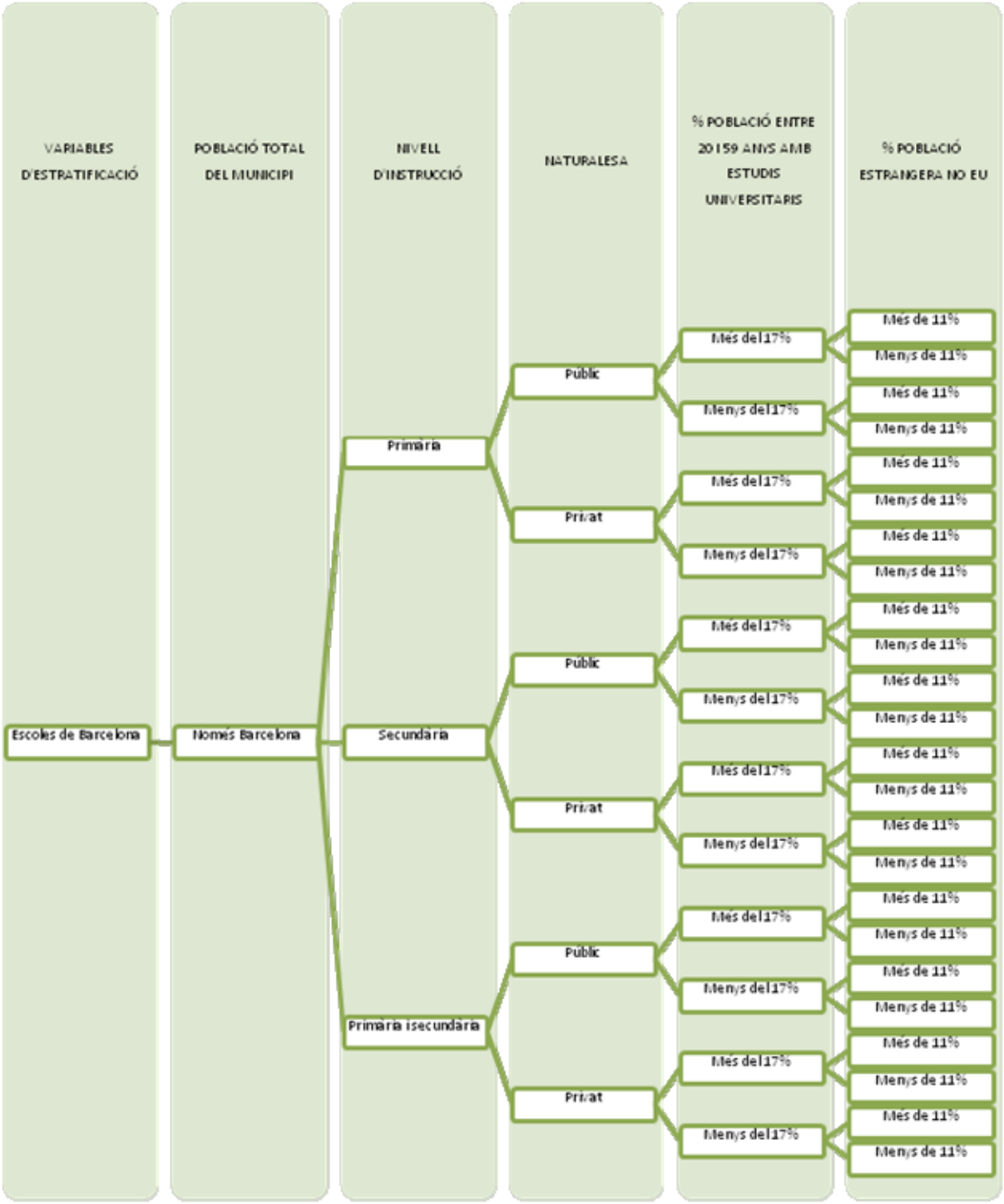

La grandària de la mostra ha estat preestablerta a priori en 1.500 unitats mostrals. Donat que la població total de centres seleccionats és de 2.943, la fracció de mostreig equival al 50,97%. Aquesta fracció mostral ha estat aplicada a tots els estrats. Quan es coneix la variança interna que pot tenir l'estrat de referència en relació a l'objecte d'estudi, es poden aplicar fraccions mostrats diferents en funció de si un estrat té una variança major o menor que la resta (s'aplica més quota mostral en els estrats amb més variança). Quan aquesta variança no és coneguda prèviament, com en aquest cas, l'opció és aplicar una mateixa quota mostral a tots els estrats. Les quotes arrodonides resultants per estrat es mostren en les taules dels següents apartats.

Estratificació de la població i de la mostra d'escoles rurals

A Catalunya hi ha a l'any 2013 un total de 307 escoles rurals que imparteixen primària. Es tracta en tots els casos de centres de titularitat pública. Més del 90% d'aquests centres es troben en municipis de menys de 5.000 habitants, on el percentatge d'immigració de fora de la UE és generalment molt baix i estadísticament poc rellevant. Per tot l'anterior, la única variable que s'ha considerat pertinent d'utilitzar per l'estratificació d'aquests centres ha estat la del nivell educatiu de la població adulta d'entre 20 i 59 anys, agafant com a punt de tall el mateix establert a la resta de submostres (17%).

La següent taula mostra l'estratificació de la població i la mostra d'escoles rurals:

	Població de 20 a 59 anys amb estudis superiors	N (total casos a la població)	Unitats de mostreig arrodonides
AMPA ESCOLES RURALS	17% o més de la població 20_59 anys amb estudis superiors	94	48
	Menys del 17% de la població 20_59 anys amb estudis superiors	213	108
TOTAL		**307**	**156**

Ubicació escoles rurals a Catalunya. *Les icones territorialment molt pròximes poden quedar solapades.

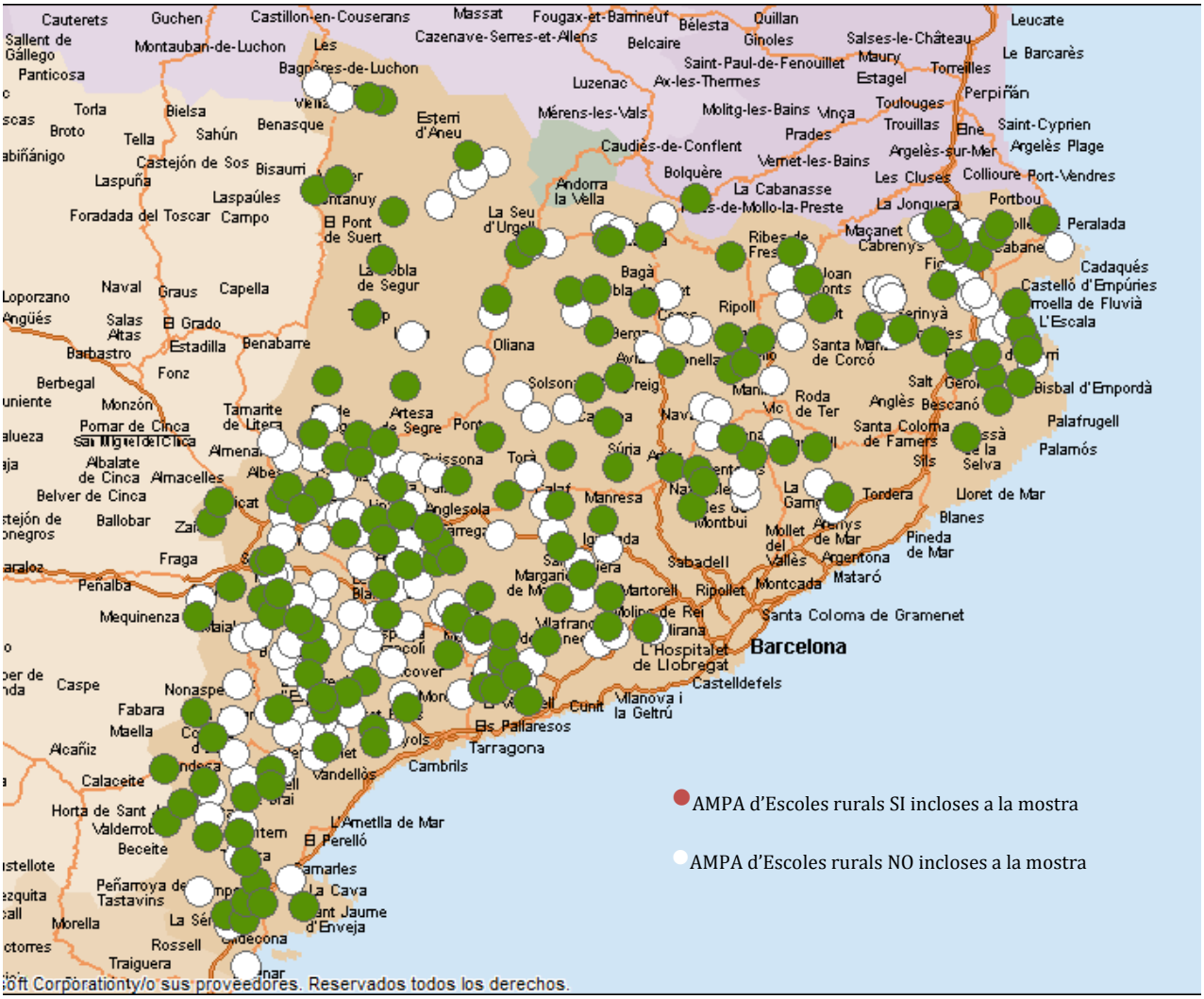

Estratificació de la població i de la mostra d'escoles d'educació especial

A Catalunya hi ha a l'any 2013 un total de 93 escoles d'educació especial. Es tracta de centres amb un nivell d'instrucció propi, ubicats arreu del territori català -tot i que molt concentrats en les grans ciutats- i de naturalesa tant pública com privada. No s'inclouen dins de la categoria d'educació especial els centres educatius que combinen educació primària i secundària amb projectes d'educació especial per a una part dels seus alumnes.

Donat el nombre minoritari d'aquestes escoles i el fet que algunes d'elles estan especialitzades en tipus concrets de discapacitats, la procedència territorial de l'alumnat que acullen pot ser molt àmplia. Per això, per l'estratificació d'aquest tipus de centres s'ha prescindit de les variables que fan referència a l'entorn social de les escoles, com són el percentatge d'estrangeria i el nivell educatiu de la població que resideix en el districte on es troba ubicat el centre educatiu. Per aquestes escoles, l'entorn sociocultural del districte no té perquè coincidir amb el de les famílies del seu alumnat.

La següent taula mostra l'estratificació de la població i la mostra d'escoles d'educació especial:

	Interval de població del municipi	Naturalesa	N (total casos a la població)	Unitats de mostreig arrodonides
ESTRATIFICACIÓ CENTRES EDUCACIÓ ESPECIAL	1. Menor de 5.000 habitants	Privat	3	2
		Públic	0	0
	2. Entre 5.000 i 19.999 habitants	Privat	5	2
		Públic	4	2
	3. Entre 20.000 i 49.999 habitants	Privat	10	5
		Públic	7	4
	4. Entre 50.000 i 99.999 habitants	Privat	3	2
		Públic	9	4
	5.Entre 100.000 i 300.000 habitants	Privat	9	4
		Públic	12	6
	6. Barcelona	Privat	25	13
		Públic	6	3
Total general			93	47

Ubicació de les escoles d'educació especial a Catalunya. *Les icones territorialment molt pròximes poden quedar solapades.

Estratificació de la població i mostra de centres educatius de Barcelona

Exceptuant les escoles d'educació especial, a Barcelona hi ha un total de 404 centres educatius. S'hi inclouen centres de primària i/o secundària, privats i públics, i distribuïts en els 10 districtes de Barcelona. Aquests 404 centres es distribueixen de la següent manera, segons les variables emprades en l'estratificació:

ESTRATIFICACIÓ BARCELONA (sense centres d'Educació Especial)	Tipus de centre	Naturalesa	%Adults 20_59 anys amb estudis universitaris per districte a 2001	% Estrangers no UE27 al districte a 2011	N (total casos a la població)	Unitats de mostreig arrodonides
	Primària_infantil	Públic	Més del 17% adults universitaris	Més de 11% població estrangera no UE	95	48
				Menys 11% població estrangera no UE	48	25
			Menys del 17% adults universi-	Més de 11% població es-	21	11

			taris	trangera no UE		
				Menys 11% població estrangera no UE	0	0
		Privat	Més del 17% adults universitaris	Més de 11% població estrangera no UE	18	10
				Menys 11% població estrangera no UE	9	4
			Menys del 17% adults universitaris	Més de 11% població estrangera no UE	2	1
				Menys 11% població estrangera no UE	0	0
	Secundària	Públic	Més del 17% adults universitaris	Més de 11% població estrangera no UE	35	18
				Menys 11% població estrangera no UE	17	9
			Menys del 17% adults universitaris	Més de 11% població estrangera no UE	10	5
				Menys 11% població estrangera no UE	0	0
		Privat	Més del 17% adults universitaris	Més de 11% població estrangera no UE	6	3
				Menys 11% població estrangera no UE	4	2
			Menys del 17% adults universitaris	Més de 11% població estrangera no UE	2	1
				Menys 11% població estrangera no UE	0	0
	Primària i Secundària	Públic	Més del 17% adults universitaris	Més de 11% població estrangera no UE	0	0
				Menys 11% població estrangera no UE	1	0
			Menys del 17% adults universitaris	Més de 11% població estrangera no UE	2	1
				Menys 11% població estrangera no UE	0	0
		Privat	Més del 17% adults universitaris	Més de 11% població estrangera no UE	58	29

				Menys 11% població estrangera no UE	64	33
			Menys del 17% adults universitaris	Més de 11% població estrangera no UE	12	6
				Menys 11% població estrangera no UE	0	0
				Total	**404**	**206**

S'ha comprovat que la selecció aleatòria de centres per cada estrat aportés una representació proporcionalment similar a cada districte de la ciutat. En aquest sentit, la selecció aleatòria va donar com a resultat una relativa subrepresentació dels centres del districte de Gràcia. Per això, es varen substituir alguns centres d'altres districtes per centres de Gràcia, per tal de compensar aquest dèficit. En total, es van reemplaçar manualment 6 centres educatius.

Ubicació dels centres educatius de Barcelona.. *Les icones territorialment molt pròximes poden quedar solapades.

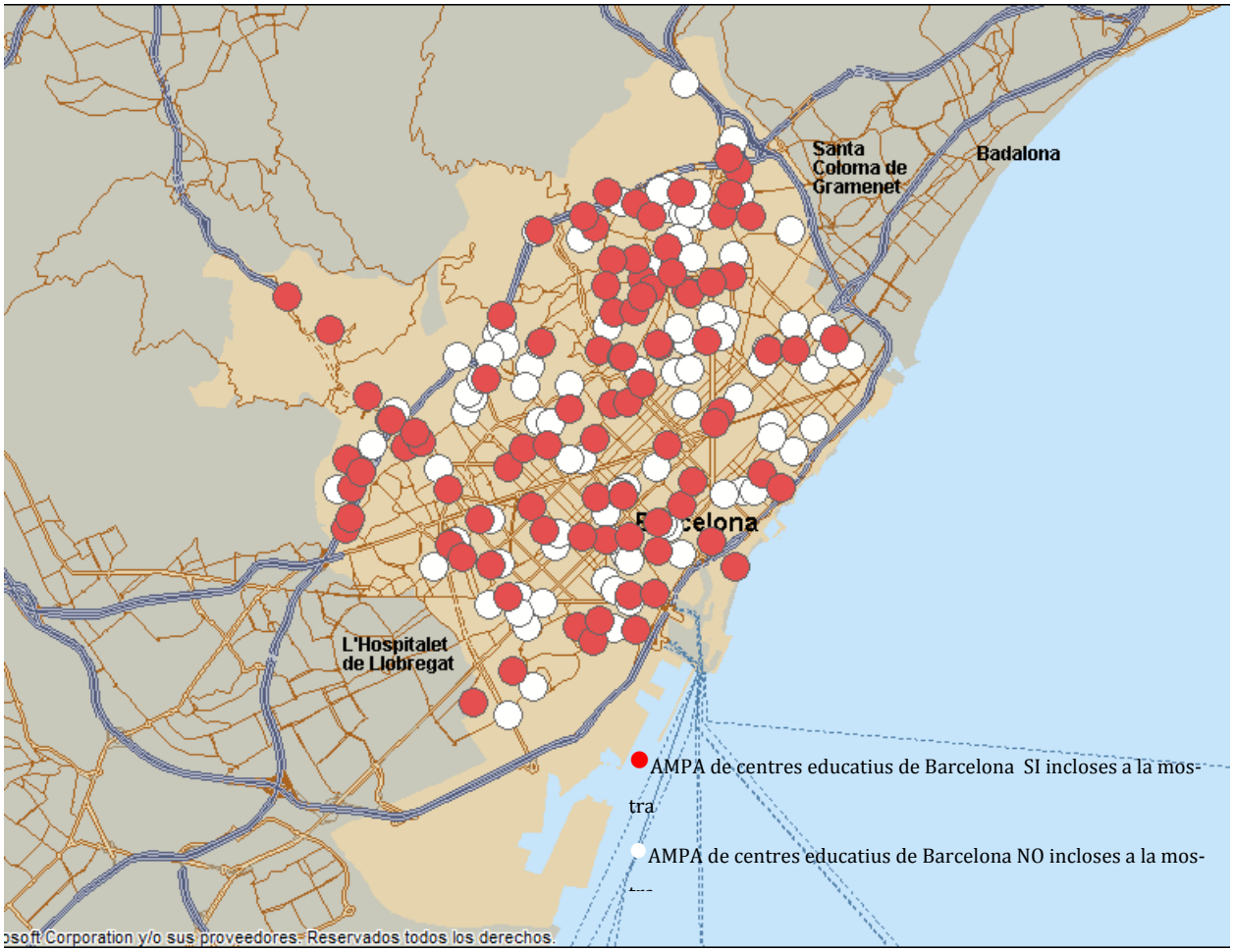

Estratificació de la població i mostra general (resta de centres educatius)

Exceptuant les escoles rurals, els centres d'educació especial i els centres de Barcelona, a Catalunya hi ha 2.139 centres educatius de primària i/o secundària, que suposen el 73% del total de 2.943 centres amb AMPA que hi ha en total. Aquests 2.139 centres es distribueixen de la següent manera:

ESTRATIFICACIÓ DE LA POBLACIÓ GENERAL DE CENTRES amb AMPA. S'exclou Barcelona, centres d'educació especial i escoles rurals			Més del 17% de la població 20_59 anys amb estudis superiors		Menys del 17% de la població 20_59 anys amb estudis superiors	
			Població estrangera fora UE >11% al districte	Població estrangera fora UE <11% al districte	Població estrangera fora UE >11% al districte	Població estrangera fora UE >11% al districte
Municipis de menys de 5.000 habitants	Centres de primària i/o infantil	Públic	87		176	
		Privat	1		6	
	Centres de secundària	Públic	22		29	
		Privat	0		0	
	Centres de primària i secundària	Públic	3		3	
		Privat	4		0	
2. Entre 5.000 i 19.999 habitants	Centres de primària i/o infantil	Públic	10	93	77	147
		Privat	0	7	8	8
	Centres de secundària	Públic	9	43	37	73
		Privat	0	1	2	1

	Centres de primària i secundària	Públic	0	1	0	4
		Privat	8	18	14	29
3. Entre 20.000 i 49.999 habitants	Centres de primària i/o infantil	Públic	27	42	81	82
		Privat	5	0	8	6
	Centres de secundària	Públic	8	20	38	31
		Privat	1	1	2	1
	Centres de primària i secundària	Públic	1	0	1	0
		Privat	15	21	19	19
4. Entre 50.000 i 99.999 habitants	Centres de primària i/o infantil	Públic	31	54	33	42
		Privat	3	6	3	3
	Centres de secundària	Públic	10	20	11	18
		Privat	0	1	0	0
	Centres de primària i secundària	Públic	0	0	0	1
		Privat	13	26	15	12

5. Entre 100.000 i 300.000 habitants	Centres de primària i/o infantil	Públic	37	46	109	55
		Privat	2	9	5	2
	Centres de secundària	Públic	10	18	40	21
		Privat	1	1	3	1
	Centres de primària i secundària	Públic	0	0	1	0
		Privat	19	38	48	19

Sense dades per alguna de les variables: 2 centres

La mostra 'resta de centres' representa quasi el 73% de la mostra total. Concretament, 1.091 centres de la mostra total de 1.500 centres. Són centres de primària i/o secundària d'arreu de Catalunya (exceptuant, com hem dit, els centres de la ciutat de Barcelona, les escoles rurals i les escoles d'educació especial, que tenen mostra pròpia):

MOSTRA ESTRATIFICADA DE CENTRES AMB AMPA. S'exclou Barcelona, escoles rurals i escoles d'educació especial			Més del 17% de la població 20_59 anys amb estudis superiors		Menys del 17% de la població 20_59 anys amb estudis superiors	
			Població estrangera fora UE superior al 11% al districte	Població estrangera fora UE inferior al 11% al districte	Població estrangera fora UE superior al 11% al districte	Població estrangera fora UE inferior al 11% al districte
Municipis de menys de 5.000 habitants	Centres de primària i/o infantil	Públic	44		91	
		Privat	1		3	
	Centres de secundària	Públic	11		15	
		Privat	0		0	

	Centres de primària i secundària	Públic	1		1	
		Privat	2		0	
2. Entre 5.000 i 19.999 habitants	Centres de primària i/o infantil	Públic	6	47	39	75
		Privat	0	4	4	4
	Centres de secundària	Públic	5	22	19	37
		Privat	0	0	1	0
	Centres de primària i secundària	Públic	0	0	0	2
		Privat	4	10	7	15
3. Entre 20.000 i 49.999 habitants	Centres de primària i/o infantil	Públic	14	21	41	43
		Privat	3	0	4	3
	Centres de secundària	Públic	4	10	19	16
		Privat	0	0	1	1
	Centres de primària i secun-	Públic	0	0	1	0

	dària	Privat	8	11	10	10
4. Entre 50.000 i 99.999 habitants	Centres de primària i/o infantil	Públic	16	28	17	21
		Privat	1	3	1	1
	Centres de secundària	Públic	5	10	6	10
		Privat	0	0	0	0
	Centres de primària i secundària	Públic	0	0	0	1
		Privat	7	13	8	6
5. Entre 100.000 i 300.000 habitants	Centres de primària i/o infantil	Públic	19	23	58	28
		Privat	1	5	3	1
	Centres de secundària	Públic	5	9	20	11
		Privat	0	0	1	0
	Centres de primària i secundària	Públic	0	0	0	0
		Privat	10	19	24	10

Ubicació dels centres educatius de Catalunya inclosos a la mostra general (mostra general=tots els centres excepte Barcelona, escoles rurals i d'educació especial).. *Les icones territorialment molt pròximes poden quedar solapades.

3. Selecció aleatòria de centres dins dels estrats

Per fer la selecció aleatòria de centres, s'ha procedit a assignar un número aleatori a cada centre educatiu. Aquest número aleatori s'ha generat des del programa Excel amb la funció 'ALEATORIO' [=ALEATORIO()] que genera números aleatoris del 0 al 1. Aquesta funció no té arguments i es recalcula cada cop que es produeix un canvi en la fulla de dades (excepte, com és el cas, que s'opti per deixar fixes els números aleatoris assignats el primer cop). Dins de cada estrat, els centres han estat ordenats per ordre ascendent, segons el seu número aleatori assignat. Per a la mostra, s'ha seleccionat el primer centre i tots els següents, per ordre consecutiu del número aleatori, fins arribar al nombre de centres necessari per a la mostra de l'estrat corresponent. La resta de centres, fins arribar a l'últim, han quedat com a casos de reserva (R) per a reemplaçar els casos de no resposta que es puguin donar entre els centres escollits en primer terme.

4. Marge d'error de la mostra teòrica

Aquesta recerca parteix d'una grandària de mostra predefinida en 1.500 unitats mostrals. Com tota mostra, no enquestar a totes les unitats poblacionals suposa assumir un marge d'error (□) en els resultats. És a dir, els resultats obtinguts per l'enquesta se situaran en un marge d'imprecisió, entorn a un valor central. Aquest marge d'error (□) el podem calcular, donats uns paràmetres coneguts:

- **N (població total de referència)** = 2.943 centres d'educació obligatòria amb AMPA . Es considera una N o població reduïda (no infinita, consideració que es dóna a les poblacions de més de 100.000 unitats)
- **n (grandària de la mostra)** = 1.500 per al conjunt de l'enquesta. Aquesta 'n' es divideix en submostres més petites, específiques per a les escoles rurals, les escoles d'educació especial, els centres educatius de Barcelona i els centres educatius de la resta de Catalunya.
- **Nivell de confiança** (k), que és el percentatge de probabilitat amb què el marge d'error estimat sigui el real. Requeriments majors de nivell de confiança corresponen a marges d'error més elevats. Si volem un nivell de confiança 'baix', del 90%, k=1,645; si establim un nivell de confiança 'mig' del 95%, k=1,96; si volem un nivell de confiança 'alt, del 99%, k=2,58.
- **Estimador de la proporció (P) de la variable a estudiar**: probabilitat que es doni una situació o no en relació al fenomen que volem estudiar (i.e. variabilitat en la implicació de les AMPA en els centres educatius). Donat que aquesta probabilitat és desconeguda –es fa l'enquesta precisament per mesurar-la– s'assumeix la màxima disparitat, on la probabilitat de donar-se una situació (P) és igual a la probabilitat que no es doni (Q). A efectes del càlcul del marge d'error, P=0,5 i Q=0,5.

La fórmula estadística que permet calcular el marge d'error (□) amb els paràmetres mencionats és:

Marge d'error (□) $=\sqrt{[(K^2*N*P*Q)-n(K^2*P*Q) / n(N-1)]}$

Tal com indica la taula, i assumint un nivell de confiança del 95% (el més habitual), el marge d'error associat als resultats de l'enquesta, si la mostra assolida és de 1.500 AMPA, serà del ±1,8% (és a dir, és esperable que els percentatges obtinguts de l'enquesta se situïn com a màxim 1,8 punts percentuals per sobre o per sota del valor real de la població de centres educatius). Es tracta d'un marge d'error MOLT baix, si tenim en compte que la majoria d'enquestes se situen en marges d'error entre el 2,5 i el 5%.

A banda de l'anterior, si es fan anàlisis específiques per tipologies concretes de centres, com poden ser les escoles rurals, les escoles d'educació especial, els centres educatius de Barcelona, o de la resta de Catalunya, els marges d'error augmenten, donat que com més petita és la població de referència (N) més quota mostral es requereix per assolir un mateix marge d'error.

Com es pot veure a la taula, els marges d'error poden ser elevats (8,5%) en el cas de les escoles d'educació especial. Per la resta de submostres, els marges d'error se situen entorn el 5% o inferiors, podent-se considerar com a baixos, i permetent per anàlisis específics per aquest tipus de centres amb un grau de precisió elevat.

Marges d'error associats a la mostra general I a les submostres creades

Marge d'error (□) segons paràmetres N, n i K		Població total (N)	Mostra (n)	MARGE D'ERROR (□)		
				Nivell de confiança (k) del 90%	Nivell de confiança (k) del 95%	Nivell de confiança (k) del 99%
Submostres	*Escoles Rurals*	*307*	*156*	*4,6%*	*5,5%*	*7,3%*
	Escoles d'Educació Especial	*93*	*47*	*8,5%*	*10,1%*	*13,3%*
	Centres educatius de Barcelona	*404*	*206*	*4,0%*	*4,8%*	*6,3%*
	Centres educatius de la resta de Catalunya	*2.139*	*1091*	*1,7%*	*2,1%*	*2,7%*
	Mostra Total	**2943**	**1500**	**1,49%**	**1,77%**	**2,33%**

5. Marge d'error de la mostra real aconseguida

A abril de 2013 ha finalitzat la recollida de qüestionaris. En total s'han recollit 1.228 qüestionaris vàlids. Amb aquests resultats, podem fer un nou càlcul dels marges d'error.

Marges d'error REALS associats a la mostra general i a les submostres creades

Marge d'error (□) segons paràmetres N, n i K		Població total (N)	Mostra (n) real	MARGE D'ERROR (□)		
				Nivell de confiança (k) del 90%	Nivell de confiança (k) del 95%	Nivell de confiança (k) del 99%
Submostres	*Escoles Rurals*	*307*	*90*	7,30 %	8,70 %	11,50%
	Escoles d'Educació Especial	*93*	*27*	13,40%	16,00%	21,00%
	Centres educatius de Barcelona	*404*	*174*	4,70 %	5,60 %	7,40 %
	Centres educatius de la resta de Catalunya	*2.139*	*937*	2,00 %	2,40 %	3,20 %
	Mostra Total	**2943**	**1.228**	**1,80 %**	**2,10 %**	**2,80 %**

Amb 1.228 unitats mostrals, el marge d'error global se situa en 2,1% -també molt baix. Per submostres, el marge d'error més elevat es dóna a les escoles d'educació especial (16%) i en menor mesura a les escoles rurals (8,7%). En aquests dos casos, es tracta de tipus d'escoles més minoritàries que, a més, són les que proporcionalment menys han

contestat l'enquesta (% de no resposta), fent augmentar considerablement els marges d'error.

En totes les submostres ha calgut recórrer en gran mesura a unitats mostrals de reemplaçament (no escollides inicialment pel procediment aleatori). En conjunt, el 46% de les dades provenen d'AMPA de reemplaçament. Aquestes quotes d'ús de reemplaçament són similars a totes les submostres, sent lleugerament més elevades en el cas de les escoles d'educació especial i les escoles rurals. L'ús de reemplaçaments ha permès augmentar el percentatge de resposta en gran mesura, especialment allà on més disponibilitat de reemplaçaments hi havia.

Si la predisposició a contestar enquestes es relaciona amb el grau d'organització interna de les AMPA, aleshores podria ser que els casos de no resposta de la mostra aleatòria seleccionada, i els conseqüents reemplaçaments que han provocat, hagin generat una certa 'sobrerepresentació' de les AMPA més organitzades en la mostra final aconseguida. Caldrà estar atent a aquest possible efecte en l'anàlisi dels resultats. Tanmateix, la gran amplitud mostral aconseguida fan difícil pensar que pugui haver baixos significatius.

Desviació respecte de la mostra aleatòria

	Grup mostral	Població total (N)	Mostra (n) teòrica	Mostra (n) real	% de resposta	Respostes d'AMPA seleccionades aleatòriament	Respostes d'AMPA de reemplaçament mostral	% de respostes de reemplaçament
Submostres	*Escoles Rurals*	*307*	*156*	*90*	*58%*	*45*	*45*	*50%*
	Escoles d'Educació Especial	*93*	*47*	*27*	*57%*	*13*	*14*	*52%*
	Centres educatius de Barcelona	*404*	*206*	*174*	*84%*	*101*	*73*	*42%*
	Centres educatius de la resta de Catalunya	*2.139*	*1.091*	*937*	*86%*	*499*	*438*	*47%*
	Mostra Total	**2943**	**1.500**	**1.228**	**82%**	**658**	**568**	**46%**

A.3. Qüestionari a AMPA

PROJECTE "FAMÍLIES AMB VEU. La implicació de mares i pares per la millora de l'escola"

ENQUESTA A AMPA

A continuació trobarà tot un seguit de preguntes sobre l'AMPA de la seva escola i sobre la participació de les famílies en general. A l'acabar el qüestionari disposarà d'un espai per si vol fer algun comentari especificant alguna pregunta del qüestionari, sobre el projecte "Famílies amb veu" o sobre el tema de la participació de les famílies en general.

AGRAÏM PER ENDAVANT LA SEVA PARTICIPACIÓ

Naturalesa, característiques i finalitat del projecte

Famílies amb veu és un projecte de recerca-acció que realitza la Fundació Jaume Bofill i està promogut per les diferents federacions d'AMPA de Catalunya, amb la intenció de conèixer a fons el lideratge familiar en el sistema educatiu i acabar redactant un llibre blanc de la participació de les famílies a l'escola.

L'enquesta dirigida a AMPA, que s'emmarca dins el projecte, té la finalitat d'obtenir informació sobre l'organització, el funcionament, el nivell de participació i l'impacte que tenen les AMPA de Catalunya dins dels centres educatius. Per a dur-la a terme, s'ha realitzat una mostra representativa de 1.500 escoles de Catalunya, on s'ha enviat el qüestionari online per tal que el complimentin les AMPA corresponents.

La Fundació Jaume Bofill vetllarà per la confidencialitat de les dades i per a que les respostes no puguin ser atribuïdes a cap persona, AMPA ni escola/centre en concret. Tota la documentació, tant digital com escrita relativa a aquest estudi, serà guardada i la Fundació Jaume Bofill prendrà les mesures de seguretat necessàries per tal que no pugui accedir-hi cap persona que no estigui vinculada per un compromís de protecció de dades.

0. Dades del centre educatiu

0.1.Nom de l'escola:

0.2.Correu electrònic de l'AMPA:

0.3.Municipi de l'escola:

0.4. Codi Postal:

A. Dades de l'informant

1. **Actualment quin càrrec desenvolupa vostè a l'AMPA?** *(triï només una opció de resposta)*

President/a	
Vicepresident/a	
Secretari/a	
Tresorer/a	
Voca	
Altres Quins?	

2. **Quants anys porta en aquest càrrec?** _____ anys
   0. Menys d'un any

B. Dades del centre, de les famílies i de l'AMPA

A continuació ens agradaria conèixer algunes dades sobre l'escola, sobre les famílies dels alumnes que hi van i sobre les famílies que estan associades a l'AMPA.

2. **La seva escola és…** *(triï només una opció de resposta)*

Laica	
Catòlica	
Altres Quines?	
No ho sé	

4. **Quants alumnes hi ha matriculats al centre?**
   _____ *(indiqui el nombre aproximat d'alumnes)*
   999. No ho sé

5. Quantes famílies estan associades a l'AMPA (paguen la quota)?
_____ *(indiqui el número aproximat)*
999. No ho sé

6. Quin és el percentatge de famílies que estan associades a l'AMPA?
_____ % sobre el total de famílies de l'escola
999. No ho sé

7. Aproximadament, quin percentatge (%) de famílies és d'origen estranger (nascuts fora de l'Estat espanyol) a l'escola? I entre els associats a l'AMPA? i entre la Junta Directiva de l'AMPA? *(triï només una opció de resposta per cada columna)*

AVÍS: Som conscients de la dificultat que comporta respondre aquesta pregunta, però és molt important tenir una dada orientativa de cara a la recerca, per això us demanen un esforç per respondre la opció més aproximada a la realitat de la seva escola.

% famílies estrangeres

	A L'ESCOLA	ASSOCIADES A L'AMPA	A LA JUNTA DE L'AMPA
Entre un 0% i un 10%			
Entre 11% – 20%			
Entre 21% – 30%			
Entre 31% – 40%			
Entre 41% – 50%			
Entre 51% – 60%			
Entre 61% – 70%			
Entre 71% – 80%			
Entre 81% – 90%			
Entre 91% – 100%			
No ho sé			

8. Quines són les tres principals nacionalitats de les famílies d'origen estranger de l'escola? *(escrigui les tres nacionalitats més comuns dels alumnes d'origen estranger de la seva escola)*

1: _____
2: _____
3: _____
4. No hi ha alumnat d'origen estranger
99. No ho sé

9. Aproximadament, quin percentatge (%) de famílies tenen estudis universitaris a l'escola? i entre els associats de l'AMPA? i entre la Junta Directiva de l'AMPA? *(triï només una opció de resposta per cada columna)*

AVÍS: Som conscients de la dificultat que comporta respondre aquesta pregunta, però és molt important tenir una dada orientativa de cara a la recerca, per això us demanen un esforç per respondre la opció més aproximada a la realitat de la seva escola.

% famílies amb estudis universitaris

	A L'ESCOLA	ASSOCIADES A L'AMPA	A LA JUNTA DE L'AMPA
Entre un 0% i un 10%			
Entre 11% – 20%			
Entre 21% – 30%			
Entre 31% – 40%			
Entre 41% – 50%			
Entre 51% – 60%			
Entre 61% – 70%			
Entre 71% – 80%			
Entre 81% – 90%			
Entre 91% – 100%			
No ho sé			

C. Organització, funcionament i reunions de l'AMPA

Les preguntes que us plantegem tot seguit són sobre l'organització i el funcionament de l'AMPA de la seva escola, i les reunions amb les famílies associades i amb l'equip directiu i docent del centre.

10. Quants membres formen la Junta Directiva de l'AMPA?

_____ *(indiqui el número de persones)*
999. No ho sé

11. Amb quina freqüència s'ha reunit la Junta Directiva de l'AMPA en el darrer any? *(triï només una opció de resposta)*

Mínim un cop per setmana	
Cada 15 dies	
Un cop al mes	
Cada dos mesos	
Tres o quatre cops a l'any	
Un o dos cops a l'any	
Trobades puntuals i irregulars	
Mai	
No ho sé	

12. Amb quina freqüència s'han reunit els representants de l'AMPA amb l'equip directiu del centre en el darrer any? *(triï només una opció de resposta)*

Mínim un cop per setmana	
Cada 15 dies	
Un cop al mes	
Cada dos mesos	
Tres o quatre cops a l'any	
Un o dos cops a l'any	
Trobades puntuals i irregulars	
Mai	
No ho sé	

13. Amb quina freqüència s'han reunit els representants de l'AMPA amb la resta de famílies associades a l'AMPA en el darrer any? *(triï només una opció de resposta)*

Mínim un cop per setmana	
Cada 15 dies	
Un cop al mes	
Cada dos mesos	
Tres o quatre cops a l'any	
Un o dos cops a l'any	
Trobades puntuals i irregulars	
Mai	
No ho sé	

14. A l'escola hi ha "pares delegats" (o "pares encarregats") per cada classe? *(triï només una opció de resposta)*

1. Sí
2. No *(passi a la pregunta 16)*
99. No ho sé *(passi a la pregunta 16)*

15. [Només si a la pregunta anterior ha respost SÍ]. Amb quina freqüència s'han reunit els representants de l'AMPA amb els "pares delegats" en el darrer any? *(triï només una opció de resposta)*

Mínim un cop per setmana	
Cada 15 dies	
Un cop al mes	
Cada dos mesos	
Tres o quatre cops a l'any	
Un o dos cops a l'any	
Trobades puntuals i irregulars	
Mai	
No ho sé	

16. Entre el curs 2011-2012 i l'actual (2012-2013), l'AMPA ha organitzat consultes a tot el conjunt de famílies (no només les associades a l'AMPA) per qüestions importants relatives a l'escola? (per exemple a través d'enquestes) *(triï només una opció de resposta)*

1. Sí
2. No *(passi a la pregunta 18)*
99. No ho sé *(passi a la pregunta 18)*

17. [Només si a la pregunta anterior ha respost SÍ]De mitjana, quin percentatge (%) de famílies responen a aquestes consultes?

_____ % sobre el total de famílies de l'escola
99. No ho sé

18. L'AMPA s'organitza en comissions de treball? *(triï només una opció de resposta)*

1. Sí
2. No
99. No ho sé

19. Quantes comissions de treball hi ha?

_____ *(indiqui el número de comissions de treball)*
99. No ho sé

20. En total, quants pares i mares participen activament en aquestes comissions?

_____ *(indiqui el número aproximat)*
999. No ho sé

D. Participació de les famílies a l'AMPA i a l'escola

A continuació li volem fer un seguit de preguntes referents a la participació de les famílies a l'escola, com l'assistència de les famílies a les reunions i activitats que organitza l'AMPA i els factors que considera que influeixen en la participació de les famílies.

21. Quantes famílies assisteixen normalment a les assemblees que convoca l'AMPA?

_____ *(indiqui el número aproximat)*
999. No ho sé

22. Quantes famílies assisteixen normalment a les xerrades o conferències (o reunions que no siguin assemblees) que convoca l'AMPA?

_____ *(indiqui el número aproximat)*
999. No ho sé

23. Quantes famílies assisteixen normalment a les activitats organitzades per l'AMPA (com per exemple les festes)?

_____ *(indiqui el número aproximat)*
999. No ho sé

24. Com valora el grau de participació de les famílies a la seva escola? Ens referim a la participació en general, no només a l'AMPA. Valori en una escala de l'1 al 5, on 1 vol dir un grau de participació molt baix i 5 molt alt. *(triï només una opció de resposta)*

1 MOLT BAIX	2	3	4	5 MOLT ALT

99. No ho sé

25. Hi ha situacions que poden dificultar la participació de les famílies a l'escola (en general, no només a l'AMPA). En quina mesura considera que les següents qüestions dificulten aquesta participació a la seva escola? En una escala on 1 vol dir que no dificulta gens la participació de les famílies i 5 que dificulta molt. *(triï una opció de resposta per cada fila)*

	CAP DIFICULTAT 1	2	3	4	MOLTA DIFICULTAT 5	NO HO SÉ
Baix nivell econòmic de les famílies						
Baix nivell d'estudis del pares						
Poca disponibilitat horària de les famílies						
Dificultat per arribar al centre (llunyania des del domicili fins l'escola)						
Dificultat per entendre l'idioma						
Manca de cultura participativa de les famílies d'origen estranger						
Poc interès i motivació de les famílies en participar a l'escola						
Poc interès i motivació de l'equip directiu en que participin les famílies a l'escola						
Poc interès i motivació del professorat en que participin les famílies a l'escola						
Altres Quines?						

26. En el darrer any, s'ha desenvolupat alguna activitat per incentivar la "participació de les famílies" a la seva escola? *(triï només una opció de resposta)*

1. Sí
2. No *(passi a la pregunta 30)*

99. No ho sé *(passi a la pregunta 30)*

27. [Només si a la pregunta 26 ha respost SÍ] De qui va sorgir la iniciativa? Si n'ha desenvolupat més d'una, pensi en la que ha obtingut millors resultats. *(triï només una opció de resposta)*

1. De l'AMPA
2. De les famílies de l'escola en general
3. De l'equip directiu/docent
4. De l'AMPA i l'equip directiu/docent conjuntament

5. Altres
   a. Qui?
99. No ho sé

28. [Només si a la pregunta 26 ha respost SÍ] Com valora els resultats d'aquesta iniciativa? En una escala de l'1 al 5, on 1 vol dir Gens exitosa i 5 Molt exitosa. *(triï només una opció de resposta)*

1 GENS EXITOSA	2	3	4	5 MOLT EXITOSA

99. No ho sé

29. [Només si a la pregunta 26 a respost SÍ] Si us plau, descrigui-la molt breument:

_____

E. Serveis, activitats i tasques que desenvolupa l'AMPA

Les preguntes que segueixen fan referència a les activitats i serveis que realitza l'AMPA d'aquesta escola.

30. Ens podria dir qui organitza o gestiona les activitats i serveis a l'escola? *(triï una opció de resposta per cada fila)*

Qui l'organitza o gestiona?

	L'AMPA	L'AMPA JUNT AMB L'ESCOLA	L'ESCOLA	NO ES FA A L'ESCOLA	NO HO SÉ
Activitats extraescolars					
Servei de menjador					
Subministrament de llibres de text					
Servei de biblioteca					
Transport escolar					
Acollida matinal					
Escola de pares					
Activitats d'orientació, suport i comunicació a les famílies (nou-vingudes, famílies amb dificultats,...)					
Sortides programades de l'escola					
Millora de les infraestructures i equipaments de l'escola					
Altres Quines?					

31. L'AMPA acostuma a participar en els següents processos o activitats? *(triï una opció de resposta per cada fila)*

	SÍ	NO	*NO HO SÉ*
En la programació anual del centre			
En el procés d'admissió d'alumnes			
En el procés d'elecció del director			
En el procés d'elecció dels professors			
En el Consell Escolar de l'escola			
En activitats reivindicatives per la millora de l'escola en particular			

En activitats reivindicatives per la millora del sistema educatiu			
En activitats religioses			
Altres Quines?			

32. Quines funcions i activitats considera que haurien de desenvolupar les AMPA en general? Tant si l'AMPA de la seva escola ja les està duent a terme com si no. *(triï una opció de resposta per cada fila)*

	SÍ	NO	*NO HO SÉ*
Organitzar activitats extraescolars per als alumnes			
Organitzar/gestionar el menjador			
Organitzar la socialització i reutilització de llibres de text			
Organitzar l'acollida matinal			
Organitzar les sortides programades del centre			
Organitzar activitats per als pares (Escola de pares)			
Participar en la programació anual del centre			
Participar en el procés d'admissió d'alumnes			
Participar en el procés d'elecció del director			
Participar en el procés d'elecció dels professors			
Participar en el Consell Escolar de l'escola			
Col·laborar amb institucions o entitats de l'entorn			
Canalitzar les reivindicacions de les famílies			
Aconseguir una major implicació de les famílies en l'educació			
Col·laborar amb l'equip directiu i docent per crear un bon clima escolar			
Altres Quines?			

F. Dificultats per l'AMPA

A continuació volem conèixer en quina mesura l'AMPA de la seva escola pateix dificultats que suposen un problema pel bon funcionament de l'associació.

33. En quin grau els següents aspectes generen dificultats pel funcionament de la seva AMPA? En una escala de l'1 al 5, on 1 vol dir que no suposa cap dificultat en el funcionament de l'AMPA i 5 indica molta dificultat. *(triï una opció de resposta per cada fila)*

	CAP DIFICULTAT 1	2	3	4	MOLTA DIFICULTAT 5	NO HO SÉ
Baixa inscripció (pagament quota) de les famílies a l'AMPA						
Baixa participació de les famílies en les reunions convocades per l'AMPA						
Baixa participació de les famílies en les activitats organitzades per l'AMPA						
Poc interès de les famílies en assumir càrrecs i responsabilitats a l'AMPA						
Diferències entre el que entén l'AMPA per participació i el que entén l'equip directiu del centre						
Insuficient recolzament per part de la direcció i/o professorat del centre						
Insuficient recolzament econòmic per part						

de l'Administració pública						
Falta de temps dels representants de l'AMPA						
Excessiva burocràcia (formalisme) en la gestió de l'AMPA (redacció actes, ...)						
Manca d'un espai adequat en el centre educatiu per a desenvolupar les funcions de l'AMPA						
Altres Quines?						

G. Relacions i xarxa més enllà de l'escola

Les següents preguntes fan referència a les relacions que té l'AMPA més enllà de l'escola, si està associada a alguna federació o coordinadora d'AMPA i si té contacte amb representants d'entitats i institucions de l'entorn.

34. L'AMPA està associada (paga la quota) a alguna de les següents federacions o confederacions d'AMPA? *(marqui tantes opcions de resposta com calgui)*

FAPAC (Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes de Catalunya)	
FAPAES (Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes d'Ensenyament Secundari de Catalunya)	
CCAPAC (Confederació Cristiana d'Associacions de Pares i Mares d'Alumnes de Catalunya)	
FAPEL (Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Escoles Lliures de Catalunya)	
FAMPADI (Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes amb Discapacitat Intel·lectual)	
Altres Quines?	
A cap *(passi a la pregunta 36)*	

99. No ho sé *(passi a la pregunta 36)*

35. [Només si la seva AMPA està federada] En quina mesura està satisfet amb els serveis i activitats oferts per la federació d'AMPA a la que pertany? *(triï només una opció de resposta)*

1 GENS SATISFET	2	3	4	5 MOLT SATISFET

99. No ho sé

36. L'AMPA de la seva escola està vinculada a alguna coordinadora d'AMPA? (Entenem per coordinadores d'AMPA les agrupacions d'AMPA que s'organitzen a nivell local, ja sigui per municipi o districte/barri) *(triï només una opció de resposta)*

1. Sí
2. No *(passi a la pregunta 39)*

99. No ho sé *(passi a la pregunta 39)*

37. [Només si a la pregunta 36 ha respost SÍ] Si us plau, indiqui el nom d'aquesta coordinadora d'AMPA:

_____

38. [Només si a la pregunta 36 a respost Sí] En quina mesura està satisfet amb les activitats organitzades per la coordinadora local d'AMPA a la que pertany? *(triï només una opció de resposta)*

1 GENS SATISFET	2	3	4	5 MOLT SATISFET

99. No ho sé

39. En el darrer any, s'ha reunit algun membre de l'AMPA de la seva escola amb algun representant de les següents organitzacions o institucions? *(triï una opció de resposta per cada fila)*

	SÍ	NO	*NO HO SÉ*
AMPA d'altres escoles			
Federació o Confederació d'AMPA			
Coordinadora local d'AMPA			
Consell Escolar Municipal			
Consell Escolar de Catalunya			
Departament d'Educació			
Ajuntament			
Serveis Socials			
Partit polític			
Centre Cívic			
Associació de veïns del barri/municipi			
Altres associacions del barri			
Altres Quines?			

H. Dades econòmiques referents al curs 2011-2012

Aquestes darreres qüestions fan referència de les dades econòmiques de l'AMPA durant el darrer curs 2011-2012. En aquest punt volem recordar que la Fundació Jaume Bofill vetllarà per la confidencialitat de les dades i per a que les respostes no puguin ser atribuïdes a cap persona ni AMPA concreta.

40. Quins van ser els ingressos de l'AMPA del darrer curs 2011-2012?

_____€ *(indiqui l'import aproximat)*

41. Com es van distribuir aquests ingressos? (pensi en el darrer curs escolar 2011-2012) *(indiqui un import aproximat a cada fila)*

	EUROS
Quotes dels socis	
Quotes de menjador	
Quotes de transport	
Quotes d'activitats extraescolars	
Venda de llibres i material escolar	
Venda o lloguer d'equipament per al centre	
Subvencions públiques del Departament d'Ensenyament	
Subvencions públiques de l'Ajuntament	
Altres Quines?	

42. Quines van ser les despeses de l'AMPA del darrer curs 2011-2012?

_____€ *(indiqui l'import aproximat)*

43. Com es van distribuir aquestes despeses? (pensi en el darrer curs escolar 2011-2012)
(indiqui un import aproximat a cada fila)

	EUROS
Serveis externalitzats (empreses contractades)	
Personal contractat extern	
Personal contractat de la pròpia AMPA	
Compra de material i equipament pel centre	
Material per als alumnes (agendes, samarretes...)	
Beques menjador (gestionades directament per l'AMPA)	
Altres tipus de beca per als alumnes	
Activitats culturals i festes	
Altres Quines?	

I. Comentaris i Observacions

A continuació podeu fer tots els comentaris que considereu importants o que voleu ressaltar:

El qüestionari és a punt de finalitzar. Abans, però, li volem recordar que "Famílies amb veu" és un projecte de recerca-acció que inclou altres activitats per conèixer la implicació de les famílies dins el sistema educatiu. Ens agradaria poder seguir comptant amb la seva col·laboració, per aquest motiu li agrairíem que ens facilités les seves dades de contacte:

Telèfon de contacte:

Correu electrònic:

Nom:

La Fundació Jaume Bofill vetllarà per la confidencialitat de les dades i per a que les respostes no puguin ser atribuïdes a cap persona ni AMPA concreta. Les dades de contacte facilitades només seran utilitzades per seguir el procés de recerca del projecte.

MOLTES GRÀCIES PER LA SEVA COL·LABORACIÓ

A.4. Qüestionari a equips directius de centres

FAMÍLIES AMB VEU. La implicació de mares i pares en la millora de l'escola

Naturalesa, característiques i finalitat del projecte "Famílies amb veu" és un projecte de recerca-acció que duu a terme la Fundació Jaume Bofill i està promogut per les diferents federacions d'AMPA de Catalunya. Té la intenció de conèixer a fons el lideratge familiar en el sistema educatiu i per acabar redactant un llibre blanc de la participació de les famílies a l'escola. Una de les fases de la recerca es basa en el coneixement de les AMPA de Catalunya. Per aquest motiu hem realitzat una mostra representativa de 1.500 centres educatius de Catalunya, entre els quals s'inclou aquest. Als centres seleccionats s'envia un qüestionari online a les AMPA per conèixer l'organització, el funcionament, i el nivell de participació. Per complementar la informació que ens proporcionen les AMPA, necessitem conèixer certa informació del centre. Per aquest motiu us agrairíem que algun membre de l'equip directiu ens la respongui. La Fundació Jaume Bofill vetllarà per la confidencialitat de les dades i perquè les respostes no puguin ser atribuïdes a cap persona, AMPA ni centre en concret. Tota la documentació, tant la digital com l'escrita relativa a aquest estudi, es guardarà i la Fundació Jaume Bofill prendrà les mesures de seguretat necessàries per tal que no pugui accedir-hi cap persona que no hi estigui vinculada per un compromís de protecció de dades. AGRAÏM PER ENDAVANT LA VOSTRA COL·LABORACIÓ

Bloc A. Dades del centre educatiu

Les dades que demanem a continuació són necessàries per fer el seguiment de la mostra i el treball de camp. En cap cas serviran per atribuir cap resposta del qüestionari a un centre educatiu concret.

1. Nom del centre [ ]

2. Municipi del centre [ ]

3. Codi de centre

Ens referim al codi únic i individual que facilita el Departament d'Ensenyament a cada centre educatiu [ ]

4. Quin càrrec desenvolupa vostè al centre educatiu?

- ○ Director/a
- ○ Secretari/Secretària
- ○ Coordinador/a pedagògic
- ○ Altres: [ ]

Bloc B. Els alumnes del centre

6. Quin és el nombre total d'alumnes matriculats a setembre de 2012? ☐

7. Específicament, quin és el nombre d'alumnes al cicle d'educació infantil?

Si aquest centre educatiu no imparteix educació infantil, respondre 0 ☐

8. I el nombre d'alumnes a educació primària?

Si aquest centre educatiu no imparteix educació primària, respondre 0 ☐

9. I el nombre d'alumnes a l'ESO?

Si aquest centre educatiu no imparteix educació secundària obligatòria, respondre 0 ☐

10. Aproximadament, quin és el percentatge d'alumnes estrangers (nascuts fora de l'Estat espanyol) sobre el total d'alumnes? Si us plau, indiqui la xifra en percentatge ☐

11. Quins són els tres països de naixement més comuns de les famílies d'origen estranger del centre?

1r país de naixement ☐

2n país de naixement ☐

3r país de naixement ☐

Bloc C. Les famílies del centre

12. Aproximadament, quin percentatge de mares i pares del centre diria que té estudis universitaris?

Som conscients de la dificultat de respondre aquesta pregunta, però és molt important tenir una dada orientativa de cara a la recerca, per això li demanem l'esforç de respondre l'opció més aproximada a la realitat de la seva escola. ☐

13. Com valora el grau de participació de les famílies en el seu centre?

En una escala de l'1 al 5, en què 1 vol dir un grau de participació molt baix i 5 molt alt.

	1	2	3	4	5	
Molt baix	○	○	○	○	○	Molt alt

14. Quants pares i mares van votar en les darreres eleccions al Consell Escolar?

Indiqui el nombre aproximat ☐

15. Què creu que cal per atraure a les famílies a participar als centres?

16. Al seu centre hi ha AMPA?

- ☐ Sí
- ☐ No (passar a pregunta 20)
- ☐ No ho sé (passar a pregunta 20)

Bloc D. L'AMPA

Si en el seu centre no hi ha AMPA, passi directament a la pregunta 20.

17. En quina mesura considera que l'AMPA és representativa de la majoria de famílies d'alumnes d'aquest centre?

En una escala de l'1 al 5, on 1 vol dir que no és gens representativa de la resta de famílies i 5 que ho és molt.

	1	2	3	4	5	
Gens representativa	☐	☐	☐	☐	☐	Molt representativa

18. En quina mesura considera que l'AMPA d'aquest centre és activa?

En una escala de l'1 al 5, on 1 vol dir que no és gens activa i 5 que ho és molt.

	1	2	3	4	5	
Gens activa	☐	☐	☐	☐	☐	Molt activa

19. En quina mesura considera que l'AMPA contribueix a la qualitat educativa del seu centre?

En una escala de l'1 al 5, on 1 vol dir que no hi contribueix gens i 5 molt.

	1	2	3	4	5	
No hi contribueix gens	☐	☐	☐	☐	☐	Hi contribueix molt

Només han de respondre les preguntes següents els centres en què actualment no hi ha AMPA

20. Anteriorment, al centre ha hagut AMPA?

- ☐ Sí
- ☐ No (passar al Bloc E)
- ☐ No ho sé (passar al Bloc E)

21. Des de quin curs el centre no té AMPA?

Indiqui el primer curs en què l'escola ja no va tenir AMPA, per exemple: 2010-2011

22. Per quin motiu ja no hi ha AMPA al centre?

- ○ Falta de candidats per renovar la Junta
- ○ L'escola ja es fa càrrec de totes les activitats i serveis. No cal una AMPA
- ○ Altres:

Bloc E. Comentaris i observacions

En aquest apartat pot precisar el contingut de qualsevol pregunta del qüestionari o fer algun comentari que consideri important i que no ha quedat recollit.

MOLTES GRÀCIES PER LA SEVA COL·LABORACIÓ

Envia

FUNDACIÓ
JAUME
BOFILL